

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETAS
SOCIALINIO DARBO KATEDRA

RŪTA STEPANCOVĖ

KŪRYBIŠKUMO SAMPRATA
SOCIALINIAME DARBE

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė

Doc. dr. J. R. Šinkūnienė

VILNIUS, 2012

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETAS
SOCIALINIO DARBO KATEDRA

KŪRYBIŠKUMO SAMPRATA
SOCIALINIAME DARBE

Socialinio darbo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L54001

Recenzentas

2012 12

Vadovė

doc.dr. J. R. Šinkūnienė

2012 12

Atliko

SDmns1-01 gr. stud.

R. Stepancovė

2012 12

VILNIUS, 2012

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas “Kūrybiškumo samprata socialiniame darbe“:

- Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
- Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
- Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą, studentas yra šalinamas iš Universiteto kaip už šiurkščiausią akademinės drausmės pažeidimą.

TURINYS

ĮVADAS.....	5
1 TEORINIAI KŪRYBIŠKUMO ASPEKTAI.....	9
1.1. Kūrybinio mąstymo įgūdžiai.....	9
1.2. Kūrybiškumo ugdymo galimybės.....	12
1.3. Socialinio darbuotojo kūrybiškumą lemiantys veiksniai.....	14
1.4. Kliūtys išreikšti kūrybiškumą.....	17
2 SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ KŪRYBIŠKUMO YPATUMAI DIRBANT SU KLIENTŲ GRUPĖMIS.....	19
2.1. Kūrybinis žinių, vertybių ir įgūdžių derinimas dirbant su vaikais.....	19
2.2. Kūrybiškas požiūris į socialinį darbą su rizikos grupių klientais.....	21
2.3. Kūrybiškumo aspektai socialiniame darbe su pagyvenusiais žmonėmis.....	25
2.4. Kūrybiškumas ir socialinis darbas su neįgaliais žmonėmis.....	27
3 KŪRYBIŠKUMO TEIKIANT SOCIALINES PASLAUGAS TYRIMAS.....	31
3.1. Tyrimo metodika.....	31
3.2. Kokybinio interviu duomenų analizė.....	33
3.3. Kokybinio tyrimo rezultatų aptarimas.....	71
IŠVADOS.....	75
REKOMENDACIJOS.....	77
LITERATŪRA.....	78
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS.....	83
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	85
SUMMARY.....	87
PRIEDAI.....	89

ĮVADAS

Aktualumas

Kintantys visuomenės poreikiai kelia nemažai iššūkių, reikalauja naujų žinių, įgūdžių, kitokio požiūrio, mąstymo. Šalyje vykstantys socialiniai ekonominiai pokyčiai, keliami reikalavimai socialinius darbuotojus įpareigoja spręsti kylančias problemas, ieškant naujų, veiksmingų darbo strategijų, metodų (Šinkūnienė, Katkonienė, 2010). Anot L. Turner (1999), kasdienėje socialinių darbuotojų praktikoje taikant struktūruotus ir sistemingus kūrybinius metodus, galima gerokai padidinti darbo efektyvumą. Taigi kūrybiškumas iškyla kaip būtinybė socialiniam darbuotojui, norinčiam produktyviai veikti kintančioje ekonominėje ir socialinėje erdvėje.

Kūrybiškumas suprantamas kaip tam tikra specifinė žmogaus savybė pamatyti ar sugalvoti greičiau ar kitaip, efektyviau nei įprasta, lengvai ir netipiškai spręsti kylančias problemas. Tai gebėjimas iškelti naujas idėjas, savarankiškai mąstyti, nestereotipiškai, greitai orientuotis esant sudėtingai situacijai. Darbuotojo kūrybiškumas padeda organizacijai tobulėti, didina darbo efektyvumą, gerina kokybę, pajvairina rutina virtusį elgesį, didina paties darbuotojo pasitenkinimą savo darbu (Avižinis, 2009). „Kūrybiškumas yra inovacijų variklis ir lemiamas asmeninių, profesinių, socialinių gebėjimų faktorius bei visos visuomenės gerovės veiksnys“, – teigiama Europos kūrybos ir inovacijų tinklalapyje (European Year of Creativity and Innovation, 2009).

Socialinių darbuotojų rengimo standarte (2008) nurodyta, jog sėkmingą socialinio darbuotojo darbą lemia šios asmeninės savybės: komunikabilumas, *kūrybingumas*, greita orientacija, kruopštumas, sąžiningumas, darbštumas, pareigingumas, dėmesingumas, optimizmas, humaniškumas, ryžtas, drąsa, empatija. Socialinių darbuotojų atestacijos (2006) vienas iš uždavinių – didinti socialinių darbuotojų atsakomybę už darbo rezultatus, *skatinti domėtis ir diegti socialinio darbo naujoves ir kūrybiškai, sėkmingai dirbti*, kad galėtų spręsti visuomenėje iškylančias socialines problemas.

Didėjantys profesiniai reikalavimai socialinius darbuotojus skatina kelti kvalifikaciją, įpareigoja savarankiškai ugdyti gebėjimus ir dirbti aplinkoje, atitinkančioje to meto pokyčius (Socialinis darbas, 2010). Kūrybiškumo ugdymas formuoja kritiškai mąstantį, savimi ir savo gebėjimais pasitikintį žmogų, turintį įvairialypių kompetencijų bei gebėjimų: stebėjimą ir suvokimą, vaizduotę, kūrybiškumą, komunikabilumą, gebėjimą veiksmingai atrinkti ir įvertinti informaciją, kritinį mąstymą, gebėjimą savarankiškai priimti sprendimus, inovatyviai įgyvendinti idėjas, kurti naujus tarpusavio ryšius (Cultural education..., 2009). Taigi aktualu ugdyti tokius socialinius darbuotojus, kurie gebėtų rasti kūrybiškus sprendimus, mokėtų prisitaikyti prie besikeičiančių sąlygų. Kūrybiško požiūrio įtaka socialinio darbo kokybei pasireiškia kūrybišku mąstymu priimant sprendimus, turi įtakos socialinio darbo intervencijai. Socialinių paslaugų teikimas – kūrybiškas

pažinimo procesas, nes socialinis darbuotojas įsiklauso ir bando suprasti klientą, nustato problemą ir kuria jos sprendimo strategiją (Johnson, 2001).

Kūrybiškumas dažnai siejamas su daile, muzika ir kitomis meno rūšimis. Tokia asociacija neabejotinai pagrįsta, tačiau kūrybiškumas – daugiau nei meninė išraiška ir neturėtų būti siejamas vien su gebėjimu užsiimti menine veikla. Ši savybė įgalina ne tik sukurti kažką naujo, bet taip pat kūrybingai spręsti problemas. Socialiniame darbe mokslo ir kūrybiškumo aspektai neprieštarauja vienas kitam, o vienas kitą papildo. „Kai mokslas ir menas yra kūrybiškai suderinamas panaudojant žinias, vertybes ir įgūdžius, išryškėja profesionalaus socialinio darbo esmė“ (Johnson, 2001, p. 65). Kūrybiškumas gali pasireikšti bet kurioje veiklos srityje, viskas priklauso tik nuo asmenybės, todėl aktualu panagrinėti, kaip kūrybiškumą vertina patys socialiniai darbuotojai, dirbantys su įvairių grupių klientais, kokius kūrybinius sprendimus priima profesinėje veikloje, kaip kūrybiškumas lemia darbo kokybę.

Ištirtumas

Kūrybiškumo aspektus socialiniame darbe nagrinėjo: J. R. Šinkūnienė (2011, 2012), kūrybiškumu domėjosi ir jį tyrė G. Beresnevičius (2006), D. Grakauskaitė-Karkockienė (2002, 2006), J. Almonaitienė (1997, 2000), kūrybinio proceso dėsningumams atskleisti daug dėmesio skyrė A. Petruilytė (2001). Apie kūrybiškumą yra rašiusios G. Butkienė, A. Kepalaitė (1996). D. Beresnevičienė (1995) nagrinėjo kūrybinės veiklos veiksnius, darančius įtaką žmogaus kūrybinei veiklai. Svarbu paminėti užsienio mokslininkus, kurių darbai formavo kūrybiškumo, kūrybinio mąstymo socialiniame darbe sampratą: Th. Amabilė (1996, 1998), M. Csikszentmihalyis (1976, 1996), M. Spiertsas (2003), G. Fisheris (2005), M. Hameris (2006), L. C. Johnsonas (2001), C. F. S. Leungas (2009), S. Ringelis (2004), R. K. Sawyeris (2006), L. Turneris (1999), A. Maslovas (2006), J. Guilfordas (1954). Daug dėmesio kūrybiškumo ugdymui skyrė C. R. Rogersas (1959, 1961, 2005), apie socialinės aplinkos įtaką kūrybiškumui rašė D. K. Simontonas (2000), atlikęs daug šios srities tyrimų.

Kūrybiškumas socialiniame darbe atsiskleidžia dirbant su įvairiomis klientų grupėmis. Priešmokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo apraiškas meninėje veikloje nagrinėjo R. Ponelienė, A. Gumuliauskienė (2008), apie paauglių kūrybiškumo ypatumus rašė K. Kovalevskaja (2005), neįgalių vaikų kūrybiškumą ir jo įtaką jų socializacijai tyrė R. Geležinienė, D. Gerulaitis, N. Povilaitienė bei R. Venckus (2009). Meno veiklos, į kurią įtraukiami priklausomybės ligomis sergantys asmenys, ypatumus tyrė I. Žemaitaitytė bei R. Urbšienė (2007). Socialinį poveikį kultūros valdyme tyrė A. Pauliukevičiūtė, A. Raipa (2010). G. Beresnevičius (2010) parašė ir apgynė disertaciją, kurioje aprašytos kūrybiškumo ir kūrybinio mąstymo edukacinės dimensijos.

Problema

Greitai besivystančios visuomenės problemos yra kompleksinės, sudėtingos, apimančios daugelį veiklos sričių. Tokių problemų sprendimas reikalauja laiko, kūrybiškai mąstančių žmonių. Suvokiant, jog kūrybiškumas turi didelės įtakos socialinio darbo kokybei, darbe siekiama atskleisti socialinio darbuotojo požiūrį į kūrybiškumą bei kokią įtaką jis turi darbo kokybei. Taigi socialinis darbuotojas turi suvokti bei įvertinti kūrybiškumo svarbą, norėdamas sėkmingai integruoti kūrybinius sprendimus į praktinę veiklą.

Darbe keliami šie probleminiai klausimai:

1. Kaip socialiniai darbuotojai vertina kūrybiškumą savo darbe?
2. Kaip kūrybiškumas taikomas socialinio darbo praktikoje?
3. Kokia kūrybiškumo socialiniame darbe reikšmė?

Objektas – kūrybiškumas praktinėje socialinių darbuotojų veikloje.

Tikslas – išanalizuoti kūrybiško požiūrio įtaką socialinių problemų sprendimams.

Uždaviniai:

1. Atskleisti kūrybinio mąstymo, kūrybiškumo ugdymo galimybių, kūrybiškumą lemiančių veiksnių bei kliučių teorinius aspektus.
2. Išanalizuoti socialinių darbuotojų kūrybinės raiškos ypatumus dirbant su įvairiomis klientų grupėmis.
3. Ištirti socialinių darbuotojų požiūrį į kūrybiškumą savo praktinėje veikloje.
4. Išsiaiškinti atvejus, kuriuose atsiskleidžia socialinių darbuotojų kūrybiniai gebėjimai.
5. Ištirti socialinio darbuotojo kūrybiškumo raiškos būdus sprendžiant įvairių grupių klientų socialines problemas.

Tyrimo metodologija

Pasirinktas kokybinis tyrimas, paremtas pusiau struktūruoto interviu metodu.

I. Teoriniai metodai:

1. Mokslinės literatūros, straipsnių analizė, dokumentų analizė;
2. Lyginimas;
3. Apibendrinimas.

II. Empiriniai metodai:

1. Kokybinis tyrimas, paremtas pusiau struktūruoto interviu metodu;

Tyrimo eiga. Tyrimas buvo atliekamas 2012 m. liepos – rugsėjo mėnesį Ukmergės mieste bei rajone. Interviu buvo imtas iš 9 socialinių darbuotojų, dirbančių 4 tipų socialinėse įstaigose, tai: Nestacionarių socialinių paslaugų centras; Vaikų globos namai; Socialinės globos namai; Senelių namai. Kiekvienai socialinei darbuotojai buvo paaiškinti informantų pasirinkimo kriterijai (tyrimui atrinktos socialinės darbuotojos, atitinkančios šiuos kriterijus: turi ne mažiau penkių metų socialinio praktinio darbo patirtį; savo darbe taiko kūrybinius darbo metodus, priima kūrybinius sprendimus ir

veikia kūrybiškai, organizuoja renginius, užsiima kita kūrybine veikla), pristatyta nagrinėjama tema ir prašoma atvirai ir kiek galima išsamiau atsakinėti į klausimus interviu metu.

Tyrimo etika. Visos informantės iš pradžių buvo supažindintos su tyrimo tikslu, pobūdžiu bei organizavimu. Tyrėja patikino išlaikysianti konfidencialumą bei anonimiškumą. Gavus informančių sutikimą, pokalbis buvo įrašomas į diktofoną. Visos darbuotojos sutiko, kad pokalbis būtų įrašinėjamas.

Darbo struktūra:

Darbas susideda iš įvado, trijų skyrių, išvadų ir rekomendacijų, literatūros sąrašo bei 2 priedų. Darbe pateikta 1 lentelė. Darbo apimtis 88 puslapiai (be priedų).

Sąvokų žodynelis

Kūrybiškumas - tai asmens sugebėjimas atrasti nauja ir užduotyse esančią informaciją panaudoti greitai ir įvairiais būdais (Grakauskaitė-Karkockienė, 2002).

Kūrybinis mąstymas – mąstymas, kurio metu sukuriamos naujos idėjos, efektyvūs problemų sprendimai ar kiti originalūs ir vertingi dalykai (Jovaiša, 2007).

Socialinis meno projektas – socialinė-interakcinė sąveika tarp grupių, skirtingų savo gebėjimais bei socialiniu vaidmeniu: neįgalių žmonių, profesionalių menininkų bei socialinių darbuotojų integracinis meninis bendradarbiavimas (Šinkūnienė, 2003, p.6).

Supervizija - profesinių santykių konsultavimas, skatinantis darbuotoją, grupę, komandą įsivertinti savo profesinę veiklą ir numatyti jos tobulinimo kryptis, siekiant plėtoti darbuotojų kompetenciją ir didinti organizacijos efektyvumą (Kiaunytė, 2008, p. 120).

1. TEORINIAI KŪRYBIŠKUMO ASPEKTAI

*„Kūrybiškumas - tai leisti sau daryti klaidas. Menas - žinoti, kurias iš jų palikti“
(Scott Adams)*

Socialinių problemų įvairovė iš socialinių darbuotojų reikalauja naujų įgūdžių, žinių. Vis dažniau kalbama apie kūrybiško mąstymo poreikį socialiniame darbe. Socialinio darbuotojo kūrybiškumas, kūrybinis mąstymas bei darbinė aplinka, skatinanti kūrybiškumą, padeda siekti geresnių darbo rezultatų, darbas tampa įdomesnis, patrauklesnis, veiksmingesnis. Teorinėje darbo dalyje atskleidžiami svarbiausi kūrybiškumo aspektai: kūrybinio mąstymo įgūdžiai, samprata, tipai, kūrybiškumo ugdymo galimybės. Aprašomi veiksniai, lemiantys socialinio darbuotojo kūrybiškumą. Dalies pabaigoje analizuojamos kliūtys, trukdančios kūrybiškumui skleistis. Būti *kūrybingam*, vadinasi, turėti idėjų, o *kūrybiškai* veikiantis socialinis darbuotojas randa netikėtus sprendimus, išeitis, pamato, kas ligi tol nebuvo pastebėta, suvokta. Sąvokos *kūrybiškas* ir *kūrybingas* darbe naudojamos kaip sinonimai.

1.1. Kūrybinio mąstymo įgūdžiai

Klientų poreikiai socialiniam darbuotojui kelia profesinių reikalavimų, iššūkių. Siekdamas patenkinti šiuos poreikius jis priverstas eksperimentuoti – susieti mąstymą, jauseną ir veikimą. Socialiniame darbe sprendžiant konkrečias problemas, neįmanoma sukurti strategijų, taikomų kiekvienam atvejui, nes kiekvienas žmogus, kaip ir jo problema, yra unikalus. Racionalūs sprendimai ne visada yra tikslingi, todėl socialinis darbuotojas, taikydamas kitokį nei įprastai veikimo būdą, gali greičiau išspręsti problemą arba iškelti naujus intervencijos tikslus (Kavaliauskienė, 2010). Kūrybinio mąstymo įgūdžiai – tai konkrečios procedūros, technikos, kurias socialinis darbuotojas gali pritaikyti sprendžiant daugelį problemų bei išmokti metodų, kaip kūrybiškiau spręsti susidariusias situacijas (Kūrybiškumas versle, 2007). Taigi galima manyti, jog kūrybiškumas – tam tikras mąstymo įgūdis.

Kūrybos procesas apima ne tik kūrybą, bet ir mąstymą. Mąstymas – tai proto veikla, pažinimo procesas, susijęs su informacijos supratimu ir perteikimu bei vaizduotės ir sprendimo tarpusavio ryšiais (Dilingas, Reimeris, 2000). Kūrybos psichologijos pradininkas J. P. Guilfordas (1959) išskiria du mąstymo tipus: *divergentinį mąstymą*, kuris lemia įvairių, originalių idėjų sukūrimą bei *konvergentinį mąstymą*, kuriam būdinga vieno, aiškiai apibrėžto sprendimo suradimas. Kūrybiškumą autorius tapatino su divergentiniu mąstymu, kuris pasireiškia gebėjimu rasti įvairiausias problemų sprendimo būdus, teigdamas, kad kūrybiškumas – tai, visų pirma, mąstymo

gebėjimai (Karkockienė, 2006). E. P. Torranco (1962) kūrybiško mąstymo samprata apima intelektinius problemų sprendimui reikalingus gebėjimus. Anot autoriaus, kūrybinio mąstymo negalima paaiškinti vienu kuriuo nors gebėjimu, nes pastarieji priklauso tiek nuo žinių ar įgūdžių, tiek nuo ypatingo gebėjimo išvelgti problemą ir kūrybiškumą apibrėžė kaip procesą, kuriam būdingas įvairių galimų problemos sprendimų ieškojimas (Ganusauskaitė, 2009). Anot L. Jovaišos (2007), kūrybinis mąstymas – aukščiausia produktyvaus mąstymo forma, kuomet sukuriamos naujos idėjos, efektyvūs problemų sprendimai ar kiti originalūs ir vertingi dalykai (pagal Beresnevičių, 2010).

G. Ekvallas (1999) nurodo palankias kūrybiniam mąstymui dimensijas: įdomumas, laisvė, idėjų palaikymas, pasitikėjimas, dinamiškumas, žaismingumas, debatai, specialiai skirtas laikas idėjoms generuoti, galimybė rizikuoti. Anot A. Petruolytės (2001), kūrybinio mąstymo dimensijos yra šios: mąstymo sklandumas (laisvas naujų idėjų kūrimas); mąstymo lankstumas (gebėjimas keisti požiūrį, nuostatas); mąstymo originalumas (idėjų neįprastumas, tam tikras mąstymo savitumas, nestandartiškumas); mąstymo detalumas (gebėjimas išplėtoti idėją ir ją įgyvendinti); mąstymo jautrumas (gebėjimas išvelgti prieštaravimus ir problemos esmę).

Kūrybinio mąstymo poreikis apima daug veiklos sričių, todėl vis dažniau kalbama apie kūrybiškų darbuotojų poreikį socialiniame darbe. Anot J. R. Šinkūnienės (2011), *kūrybinis mąstymas socialiniams darbuotojams padeda lanksčiai reaguoti į pokyčius, išlaikyti motyvaciją, įprasminti kasdienę veiklą, problemose išvelgti naujas galimybes. Pozityvus požiūris į darbą*, anot autorės, *skatina socialinius darbuotojus ieškoti naujų veiklos formų*. G. Beresnevičiaus (2010) teigimu, *kūrybinis mąstymas darbuotojams padeda lengviau priimti informaciją, lanksčiai vykdyti užduotis, efektyviai spręsti problemas, greitai orientuotis įvairiose situacijose*. Pasak L. B. Johnstono (2009), *kūrybinis mąstymas padeda rasti naujus sprendimus įsisenėjusioms problemoms*. Toks mąstymo būdas apibūdinamas anglišku posakiu „*think outside the box*“, kai pasitelkiama vaizduotė, ieškoma naujų idėjų, nesiremiam normomis, kuriami savi metodai.

Kaip žinoma, socialinio darbo praktinės veiklos tikslas – padėti žmonėms, kurie susiduria su socialinėmis problemomis. Socialiniai darbuotojai dirba su skirtingomis klientų grupėmis ir dažnai tenka priimti sudėtingus, gerai apgalvotus ir pačius tinkamiausius klientui sprendimus (Socialinis darbas, 2010). A. Ganusauskaitės (2011) teigimu, ieškant problemos sprendimo reikia nebijoti apsikvailinti, laužyti įprastas taisykles, naudoti technikas, galinčias padidinti kūrybinį potencialą. Apie žmogaus kūrybiškumą sprendžiama iš jo elgesio, kūrybos produktų bei mąstymo ypatumų (Almonaitienė, 1997). Taigi tikėtina, jog socialinio darbuotojo kūrybiškumas pasireikš dirbant su bet kuria amžiaus ir klientų grupe, jeigu bus drąsus, naudos įvairius darbo metodus, technikas.

Dirbdamas su vaikais, socialinis darbuotojas gali stiprinti ir ugdyti jų emocinius gebėjimus, skatinti pažinimą, plėtoti socialinę bei kultūrinę patirtį. Pasinaudodamas meninės raiškos

priemonėmis, kūrybiniais problemų sprendimais, socialinis darbuotojas sukurs palankią emocinę atmosferą, sudarys sąlygas vaikų saviraiškai. Geriausia, kai darbuotojas gali pats laikinai *tapti vaiku* ir kartu su juo žaisti (Socialinis darbas, 2010).

Darbas su rizikos grupių klientais reikalauja vėl kitų įgūdžių ir sprendimų. Svarbu, jog socialinis darbuotojas gebėtų klientą motyvuoti pokyčiams, įdiegtų norą pačiam keisti probleminę situaciją (Socialinis darbas, 2010).

Dirbant su neįgaliaisiais svarbu, kad socialinis darbuotojas užtikrintų aktyvų šių žmonių dalyvavimą visuomeniniame gyvenime, įtraukdamas juos į įvairias užimtumo veiklas, programas. Dirbdamas su neįgaliaisiais, kūrybiškumą socialinis darbuotojas gali panaudoti jų integracijai į visuomenę. Nesavarankiški, ribotos darbinės veiklos asmenys per aktyvią veiklą gali išsiugdyti savarankiškumą, didesnę pasitikėjimą savimi. Kūrybinis darbas su neįgaliais žmonėmis ugdo turimus bendravimo gebėjimus, užtikrina saviraiškos galimybes (Šinkūnienė, 2012).

Dirbdami su senyvo amžiaus žmonėmis, socialiniai darbuotojai turėtų atsižvelgti į šių žmonių amžiaus tarpsnio ypatumus. Svarbu, jog socialinis darbuotojas, pasitelkęs kūrybinį mąstymą, turimas žinias ir įgūdžius, organizuotų įvairias užimtumo veiklas. Dirbdamas su pagyvenusiais žmonėmis, socialinis darbuotojas gali padėti jiems iš naujo atrasti savo talentus ir gebėjimus, kurie buvo užslopinti darbingo gyvenimo laikotarpiu bei padėti suformuoti pozityvų požiūrį į senatvę, susitaikyti su ligomis bei iš naujo atrasti gyvenimo prasmę (Šinkūnienė, 2012).

Kaip teigia L. C. Johnsonas (2001), kūrybiškumo įtaka socialinio darbo kokybei pasireiškia kūrybišku mąstymu priimant sprendimus, turi įtakos socialinio darbo intervencijai. Socialinių paslaugų teikimas tam tikra prasme yra kūrybiškas pažinimo procesas, nes socialinis darbuotojas įsiklauso ir bando suprasti klientą, nustato problemą ir kuria jos sprendimo strategiją. Anot autoriaus, socialinis darbuotojas privalo gebėti mąstyti teoriškai, sistemingai, kritiškai ir kūrybiškai. Taigi tikėtina, jog kūrybiniai socialinių darbuotojų gebėjimai, mąstymas, sprendimai, veikla, užtikrintų aukštą, kokybišką ir sėkmingą paslaugų teikimą įvairiose praktinės veiklos srityse, dirbant tiek su vaikais, neįgaliaisiais, senyvo amžiaus žmonėmis ar su rizikos grupės klientais.

Apibendrinant galima teigti, jog kūrybiškų darbuotojų poreikis socialinio darbo sferoje didėja, o įvairios socialinės problemos iš darbuotojų reikalauja kūrybinio mąstymo įgūdžių priimant veiksmingus sprendimus. Tikėtina, jog turėdamas kūrybinio mąstymo įgūdžių, socialinis darbuotojas galės rasti įvairių metodų, technikų, kurios palengvintų įvairialypių, unikalių klientų problemų sprendimą arba sukurs palankiausias problemos sprendimo strategijas, mokės panaudoti efektyviausius jų sprendimo metodus, būdus, pasiūlys išeitį, kurios skirsis nuo įprastų, suras tinkamiausius sprendimus, paremtus žiniomis ir įgūdžiais.

1.2. Kūrybiškumo ugdymo galimybės

Kūrybiškumo ugdymas itin vertingas asmenybės formavimo procesas, suteikiantis galimybę tobulėti. Kūrybiškumas ugdomas šeimoje, švietimo įstaigose, įvairiose organizacijose, sudarant mokymosi programas, ar paprasčiausiai keliant darbuotojų kvalifikaciją. Anot A. Ganusauskaitės, V. Liesionio (2009), švietimo įstaigos privalo sudaryti sąlygas visuomenės kūrybiškumui puoselėti ir talentingumui ugdyti, pasitelkus metodus, skatinančius įsisąmoninti savo mintis, jausmus, norus, vertybes, galimybes ir padedančius geriau pažinti save. Taigi kyla klausimas, ar reikia ugdyti socialinių darbuotojų kūrybiškumą ir kuo jis gali būti naudingas jų praktinėje veikloje.

Kalbant apie kūrybiškumo ugdymo galimybes ir prasmingumą galima teigti, jog mokantis keičiasi ne tik žmogaus struktūros, bet ir pats žmogus bręsta kaip asmenybė. Kūrybinga asmenybė pasižymi dideliu emocionalumu, pasitikėjimu savimi, žaismingumu, darbštumu, kritiškumu, smalsumu, savarankiškumu (Petruolytė, 2001). *Kūrybiškumo ugdymo galimybės priklauso nuo to, kaip suprantamas kūrybiškumas*. Ar iš tikrųjų vieni žmonės yra kūrybingi, o kiti – ne? Įrodyta, jog kūrybiškumas yra vidinė savybė, kurią turime kiekvienas iš mūsų. Šią savybę įprasmina keletas komponentų: žinios, įgūdžiai, vertybinės nuostatos (Ganusauskaitė, 2011). Dažnai kyla klausimas, ar kūrybiškumą galima išugdyti, ar tai įgimta savybė? Vieni autoriai (Cattell, 1963; Horn 1967; Csikszentmihalyi 1976, 1996) mano, kad kūrybiškumo išugdyti neįmanoma, kiti (Torrance, 1986; Malzman, 1960) teigia priešingai, kad kūrybiškumą išlavinti galima (Karkockienė, 2006).

Norint ugdyti žmogaus kūrybiškumą, reikia ugdyti visą asmenybę, kadangi kūrybiškumui būdingi ne tik tam tikri sugebėjimai, bet asmenybės bruožų visuma. Akcentuojami du svarbūs dalykai ugdant kūrybingą asmenybę (Karkockienė, 2006):

- *Įsitikinimas, kad esi kūrybiškas* (patvirtinimas, kad esi kūrybiškas, padeda ugdyti pasitikėjimą, moko „užkrėsti“ kitus savo idėjomis, skatina kūrybiškumą).
- *Gebėjimas dalyvauti kūrybos procese kartu su kitais grupės nariais* (kūrybiškumą efektyviai veikia geras grupės mikroklimatas, galimybė reikšti nuomonę ir kartu ieškoti sprendimo)

Kūrybiškumas gali būti ugdomas mokant – užduodant klausimus ir pateikiant kūrybiškumą skatinančias užduotis, kurios ugdytų įgūdžius, pritaikomus bet kokiose situacijose, sprendžiant įvairias problemas. Nepakankamas kūrybiškumo vertinimas neigiamai veikia jo ugdymą, todėl svarbu keisti tokį požiūrį susipažįstant su konkrečių kūrėjų biografijomis, „gyvais“ pavyzdžiais (Karkockienė, 2006). Taigi kūrybiškumo ugdymui įtaką daro aplinkinių pavyzdys¹ bei teigiamas

---

¹ Pvz.: vaikai, augantys su kūrybingais tėvais, taip pat pasižymi dideliu kūrybingumu ir atsiskleidžia tada, kai jiems tai demonstruojama. Plačiau apie aplinkinių įtaką kūrybiškumui rašė G. Beresnevičius (2010) disertacijoje „Kūrybiškumo ir kūrybinio mąstymo edukacinės dimensijos“.

požiūris, nuostatos į savo kūrybiškumą. Tai yra vienas reikšmingiausių socialinių darbuotojų kūrybiškumo veiksnių.

Kūrybiškumas gali būti ugdomas įmonėje, įstaigoje ar organizacijoje, svarbu, kad būtų sudarytos tam sąlygos. C. Hookeris ir M. Csikszentmihalyis (2003) išskiria šias sąlygas, skatinančias kūrybiškumą organizacijoje:

- Organizacija turi vertinti darbuotojų pastangas, suteikti saugią aplinką.
- Būtinai strateginis požiūris kuriant aplinką.
- Tarp organizacijos ir darbuotojų turi būti grįžtamasis ryšys. Jeigu darbuotojas yra įvertinamas teigiamai, tai jį paskatina ir įkvepia tolimesniam darbui.
- Iššūkiai turi atitikti dirbančių žmonių įgūdžius. Jei ne, darbuotojai greičiau pradės nuobodžiauti arba patirs stresą, kai užduotys taps per sudėtingos.
- Darbo aplinka turi sumažinti fizinį ir psichologinį išsiblaškymą, t. y., darbas turi būti organizuojamas taip, jog darbuotojams nereikėtų eikvoti energijos šalutiniams trukdžiams.
- Organizacijos turi skatinti savo darbuotojų laisvę ir savikontrolę. Tai suteikia asmenims galimybę tobulėti ir įrodyti savo potencialą (pagal Ganusauskaitę, 2009).

E. P. Torrancas (pagal D. Karkockienę, 2006), remdamasis kūrybiškumo tyrinėjimų patirtimi yra sukūręs „Ateities problemų sprendimo programą“, kuri sėkmingai taikoma JAV nacionalinėse ir tarptautinėse kūrybiškumo ugdymo programose. Panašių programų, kurios ugdytų kūrybingą socialinį darbuotoją, gebantį į problemą žvelgti “iš visų keturių kampų“, reikėtų ir Lietuvoje². Įvairių ugdymo metodų, pratimų, užduočių, programų, skirtų kūrybiškumui ugdyti, pateikta D. Karkockienės (2002, 2006), A. Petrulytės (2001) knygose. G. Beresnevičiaus (2002) leidinyje pateikta apie 40 pratimų ir būdų vaizduotei ir kūrybiškumui lavinti (Beresnevičius, 2010).

Socialiniams darbuotojams, norintiems išmokti kūrybiškai pritaikyti turimas žinias ir gebėjimus, sprendžiant socialines problemas, būtų naudingi įvairūs specialūs kursai, konferencijos, programos, kuriose būtų skatinamos jų kūrybinės galios, mokoma reikšti kūrybiškumą. Darbuotojo kūrybiškumo ugdymas privalo būti paties darbuotojo interesas, jis pats turi suvokti kūrybiškumo esmę ir naudą savo paties asmenybei (Kairytė, 2012). Anot J. R. Šinkūnienės (2011), kuo turtingesnis žmogaus patyrimas, tuo brandesnės jo idėjos. Deja, Lietuvoje didžiausias dėmesys skiriamas socialinio darbo programos kvalifikacijai kelti, profesinių žinių gilinimui, bet ne kūrybiškumo ugdymui.

Apibendrinant galima teigti, jog socialinių darbuotojų kūrybiškumo ugdymas – vertingas asmenybės tobulinimo procesas, suteikiantis pasitikėjimo savimi, savarankiškumo, emocionalumo, darbštumo. Kol kas Lietuvoje daugiausia dėmesio skiriama socialinio darbo žinių gilinimui, todėl

---

² Lietuvoje yra keletas įmonių (VŠĮ “Kūrybiškumo ugdymo centras“, VŠĮ “Kūrybinės dirbtuvės“, VŠĮ “Kūrybiniai mokymai“), organizuojančių kūrybiškumo ugdymo kursus, tačiau jie nėra specializuoti socialiniams darbuotojams.

specialūs kūrybiškumo ugdymo kursai, programos, konferencijos – viena iš socialinių darbuotojų kūrybiškumo ugdymo galimybių. Kita, taip pat svarbi galimybė – organizacija, skatinanti darbuotojų kūrybiškumą. Tikėtina, jog išugdytos kūrybiškos savybės socialiniams darbuotojams padėtų veiksmingiau spręsti sudėtingas klientų problemas, rasti pačius tinkamiausius sprendimo būdus. Taigi būtina ieškoti tinkamų būdų ir metodų, padedančių ugdyti mąstančią asmenybę. Svarbiausia, kad socialinis darbuotojas tikėtų savo kūrybiniais gebėjimais bei vertintų šių gebėjimų naudą. Tik teigiamai vertindamas kūrybiškumą, socialinis darbuotojas bus pajėgus atskleisti savo kūrybines galias.

1.3. Socialinio darbuotojo kūrybiškumą lemiantys veiksniai

Socialiniai darbuotojai darbe susiduria su įvairiais gyvenimo reiškiniiais. Jie bendrauja su krizes išgyvenančiais, socialinėje atskirtyje esančiais žmonėmis, turinčiais sudėtingų socialinių, psichosocialinių problemų. Rasti tinkamus sprendimus – sudėtinga užduotis, todėl socialinio darbuotojo kūrybiškas požiūris į darbą, žinių ir įvairių metodų taikymas, kūrybinės erdvės kūrimas galėtų skatinti pačius klientus kūrybiškiau žvelgti į savo problemų sprendimą (Šinkūnienė, 2011). Kanados socialinio darbo enciklopedijoje (2005) kūrybiški socialiniai darbuotojai apibūdinami kaip nebijantys rizikuoti siekdami pokyčių, o juos planuodami naudojantys kitokias schemas (Serious Play: Creativity and Innovation in Social Work, 1990). Taigi svarbu išsiaiškinti veiksnius, sąlygojančius socialinių darbuotojų kūrybiškumą.

G. Beresnevičius (2010) išskiria šiuos *kūrybiškumą skatinančius veiksnius*: aplinka, skatinanti eksperimentuoti ir kurti; demokratiški santykiai; autonomija, savarankiškumas, laisvo pasirinkimo galimybė; kūrybingos asmenybės bruožų formavimas. Anot autoriaus, amžius, žinios, vaizduotė bei emocijos taip pat turi įtakos kūrybiškumui. *Kūrybiškumą lemia* aiškiai suformuluoti ir apibrėžti siekiai; keitimasis nuomonėmis ir idėjomis; konstruktyvios diskusijos, ginčai; pasitikėjimas ir saugumas; komandinis darbas, bendras idėjų generavimas; atviri ir palaikantys santykiai tarp bendradarbių (Fisher, 2005). R. J. Sternbergo (1999) teigimu, kūrybiškumo šaltiniai: asmeninės savybės, motyvacija ir sociokultūrinė aplinka.

E. Frommas nurodo šias *sąlygas kūrybiškumui atsiskleisti*: gebėjimas nustepti, susikoncentruoti, priimti konfliktą ir įtampą; asmeninė Aš patirtis; drąsa ir tikėjimas, leidžiantys pasitikėti patirtimi ir atsirasti naujai patirčiai (pagal Karkockienę, 2006). T. M. Amabilė skiria šiuos *kūrybiškumo raiškos stimulatorius*: organizacinis skatinimas; koordinavimo skatinimas; palaikomosios darbo grupės (skirtingos kvalifikacijos darbo grupės stabdo vienodų sprendimų priėmimą); laisvė (darbuotojai jaučiasi svarbūs, nes gali priimti sprendimus, o tai motyvuoja ieškoti naujų, išskirtinių idėjų); pakankami ištekliai (svarbu nesunkiai prieiti prie išteklių, informacijos); įdomus darbas (svarbu jausti prasmę) (pagal Ganusauskaitę, 2011). D. K. Simontono (2000)

teigimu, *kūrybiškumo atsiskleidimą labiausiai lemia socialinė aplinka*. Anot J. B. Watsono, „socialinės aplinkos įtaka nulemia asmenybės vystymąsi ir elgseną“ (cit. pagal Karkockienę, 2006, p. 34). Taigi aplinkos poveikis gali geriausiai paaiškinti darbuotojo kūrybiško elgesio priežastis.

Aplinka taip pat turi įtakos kūrybiniam gebėjimams atsiskleisti. Ji turi skatinti norą tyrinėti, eksperimentuoti, atrasti ir kurti. Kūrybiškumą lemia paveldėjimas, aplinka bei įgimtos savybės, o kūrybinė atmosfera veikia individo produktyvumą ir kūrybiškumą (Karkockienė 2002, 2006). G. Beresnevičius (2010) aplinką įvardina kaip socialinių, kultūrinių, psichologinių, etinių, fizinių ir kitokių veiksnių visumą, kuri turi įtakos kūrybos procesui bei jo rezultatui. Taigi aplinka turi suteikti socialiniam darbuotojui norą kurti, tyrinėti, eksperimentuoti. T. M. Amabilė (1996) teigia, jog žmonės bus labiausiai kūrybingi „kūrybingoje aplinkoje“, todėl organizacijos turi patobulinti aplinką, skatinančią kūrybiškumą ir inovacijas. Kai kurioms organizacijoms šis procesas gali būti sunkus, bet skirtingi kūrybiškumo modeliai pateikia daugybę svarbių idėjų, kurias vadovai, kurdami kūrybiškumą skatinančią aplinką, turėtų apsvarstyti (Ganusauskaitė, 2009). *Socialinis darbuotojas taip pat turi būti kūrybiškas struktūrizuodamas aplinką taip, kad ji suteiktų galimybes klientui tinkamai funkcionuoti, padėtų atsiskleisti, išreikšti save* (Johnson, 2001). Socialinio darbuotojo rūpinimasis kliento aplinka, tai jau yra jo kūrybiškumas (Hamer, 2006).

Kūrybiškumui įtaką daro *komandinis darbas*, veikiantis kūrybinį produktyvumą. Dirbant grupėje sukuriama unikalios problemų sprendimo būdai, didėja sprendimų pritaikymo efektyvumas, kuriamos įvairesnės ir aukštesnės kokybės idėjos, greičiau atmetami neteisingi sprendimai, pastebimos klaidos, efektyviau sprendžiamos sudėtingesnės klientų problemos (Karkockienė, 2006). Geriausiai funkcionuoja komanda, kurios nariai atsidavę darbui, turi tą patį idealą, pasitiki vienas kitu, nori dirbti kartu, mokytis vienas iš kito. Svarbu, kad darbuotojo idėjos būtų išgirstos, suprastos, išklaudytos ir teigiamai įvertintos (Kūrybiškumas ir inovacijos, 2009). Socialiniai darbuotojai, būdami komandos nariais, gali padėti spręsti funkcionavimo problemas, nustatyti, kas trukdo efektyviai dirbti (Johnson, 2001).

Vidinė motyvacija – dar vienas veiksnys, lemiantis socialinio darbuotojo kūrybiškumą. Svarbu, kad pats žmogus norėtų veiklos, kuri būtų kitokia nei įprastinė. Mokslininkai vieningai sutaria, kad egzistuoja teigiamas ryšys tarp vidinės motyvacijos ir kūrybiškumo: kūrybingi žmonės visiškai atsiduoda savo darbui ir nesunkiai išsprendžia sudėtingas užduotis. *Žmonės žymiai kūrybingiau dirba tuomet, kai jiems patinka tai, ką daro, ir yra susikoncentravę į darbą, yra aukštos savivertės, pasitikintys savimi* (Sternberg, 2006). Taigi socialiniai darbuotojai, užsiimantys mėgstama veikla, labiau pasižymės kūrybiškumu. Anot J. R. Šinkūnienės, A. Katkonienės (2010), norint darbuotoją motyvuoti, sudominti darbu, reikia suteikti jam didesnius įgaliojimus, skirti naujas, įdomesnes užduotis, skatinti iniciatyvą. Kūrybiniam darbui reikia pasirinkimo galimybių,

psichologinės laisvės, darbuotojas turi būti atviras naujiems patyrimams, lankstaus mąstymo, turi mokėti lengvai pasinaudoti idėjomis (Ganusauskaitė, 2009).

A. H. Maslowas kūrybiškumą sieja su *asmenybės ypatumais* ir pabrėžia saviaktualizacijos arba saviraiškos reikšmę. Anot autoriaus, saviraiška ir kūrybiškumas yra susiję – kūrybiškumas lemia saviraišką, o saviraiška padeda atsiskleisti kūrybiškumui. C. R. Rogersas taip pat pabrėžia, jog motyvacija kurti – asmenybės siekis išreikšti, aktualizuoti save. F. Barronas nurodo, kad kūrybiškumo esmę sudaro *savastis* (angl.k.-self) – tai asmenybės savybes ir elgesį lemiantis veiksnys (pagal Karkockienę, 2006). Taigi socialinio darbuotojo kūrybiškumas priklauso nuo jo individualių savybių, požiūrio bei supratimo, o norėdamas rasti tinkamus, priimtinus problemų sprendimus, pažvelgti į juos kūrybiškai, turi gebėti išreikšti save bei atsiverti patirčiai, kad galėtų tapti kuriančiu darbuotoju.

Kalbant apie veiksnius, skatinančius kūrybiškumą, daugiausia dėmesio reikia skirti žmogiškiesiems ištekliams, kurie ir yra pagrindinis kūrybiškumo šaltinis. Kaip teigia M. Hameris (2006), *socialinis darbuotojas – pats geriausias darbo įrankis.* Todėl organizacija ar įstaiga turėtų skatinti darbuotojų požiūrį į pokyčius, gebėjimą spręsti problemas bei didinti jų informuotumą apie kūrybiškumą kaip svarbų veiklos aspektą, užtikrinantį sėkmę ir pasitenkinimą gyvenimu šioje sparčių technologinių pokyčių visuomenėje. Suteikti darbuotojams daugiau laisvės ir galimybių tose srityse/užduotyse, kuriose svarbus kūrybiškumas ir inovacinis potencialas. Vadovai turėtų skatinti savo darbuotojus dirbti kūrybiškai tiek dėl organizacijos, tiek dėl asmeninio pasitenkinimo (Ganusauskaitė, 2009). D. Karkockienė (2006), išskiria keletą bruožų, kurie **padėtų socialiniams darbuotojams kūrybingai žvelgti į problemą:** gebėjimas naujai įvertinti tai, kas žinoma; smalsumas; nuostaba; entuziazmas; atvirumas patirčiai; atviras nusiteikimas – laisvė nuo išankstinių nuostatų, pasiruošimas priimti ir apmąstyti naujas idėjas.

Apibendrinant galima teigti, jog dažniausiai socialinių darbuotojų kūrybiškumą lemiantys veiksniai yra šie: socialinės aplinkos įtaka, grupinis darbas, geri tarpusavio santykiai su bendradarbiais, įvairi, skatinanti tyrinėti, eksperimentuoti ir kurti aplinka, mėgstama veikla, asmenybės bruožų visuma bei konstruktyvios socialinio darbuotojo nuostatos, vertybinės orientacijos, teigiama gyvenimo pozicija ir savastis. Akivaizdu, kad kūrybiškumas glaudžiai susijęs su asmens vidine motyvacijos struktūra. Taigi socialiniai darbuotojai turi kritiškai įsivertinti profesinę veiklą, jos teorijas, metodus, tuo tarpu organizacijų vadovai turi skatinti socialinių darbuotojų naujų požiūrių ir metodų, atitinkančių naujai atsiradusius bei jau egzistuojančius poreikius, ieškojimą. Kuo platesnė bus socialinio darbuotojo asmeninė patirtis, tuo labiau išryškės kūrybiniai sprendimai jo praktinėje veikloje.

1.4. Kliūtys išreikšti kūrybiškumą

Nedidelis socialinio darbuotojo prestižas visuomenėje, susidūrimas su neigiamais gyvenimo reiškiniiais, didelis klientų skaičius, viršvalandžiai, mažas atlyginimas, nekonkretus pareigybių reglamentavimas, nepriklausančių funkcijų atlikimas turi neigiamos įtakos darbo motyvacijai. Visą tai sukelia stresą, nuovargį, nesėkmės pojūtį, depresiją, gali ištikti ir „perdegimo sindromas“ ir taip visiškai prarandama motyvacija darbui, todėl pablogėja klientų aptarnavimo kokybė (Šinkūnienė, Katkonienė, 2010). Norėdamas panaudoti kūrybines žinias bei gebėjimus, socialinis darbuotojas turi stengtis įveikti kliūtis, trukdančias kūrybinei veiklai. Taigi svarbu suprasti, kas slopina, stabdo kūrybiškumo galias.

Amerikiečių psichologai G. Lindsėjus, K. Holas ir R. Thompsonas įvardijo tokias *kūrybiškumo raiškos kliūtis*: konformizmas, naujų idėjų baimė, mąstymo rigidiškumas, noras nedelsiant rasti teisingą atsakymą, nekritiškas požiūris į savo idėjas, nerimo ir įtampos vengimas, savikritiškumas bei nesėkmės baimė (pagal Karkockienę, 2006). *Kūrybiškumo trukdžiai* taip pat yra stresas, rutina, neteisingai suformuoti lūkesčiai, ego, baimė, stiprus savikritiškumas (Vilkėlienė, 2003). T. M. Amabilė (1998) įvardino dvi *kliūtis, kurios slopina kūrybiškumą, tai*:

- *Organizaciniai trukdžiai*. Pasireiškia per organizacinę kultūrą, kuri stabdo kūrybingumą, per vidaus problemas, griežtą naujų idėjų kritiką, konkurenciją, rizikos vengimą.
- *Įtampa dėl darbo krūvio*. Ekstremalus spaudimas dėl laiko, nerealiūs lūkesčiai dėl produktyvumo ir pamišimas dėl kūrybingo darbo niekuomet neduos tokių rezultatų, kokių tikisi vadovas, „spausdamas“ savo darbuotoją (pagal Ganusauskaitę, 2011).

A. Petruilytės (2001) teigimu, *kūrybiškumą slopina* per vėlai pradėtas skatinimas aktyviai kurti, autoritariniai santykiai, griežta tvarka, drausmė; didelis krūvis; neigiama reakcija ir kritika; netolerancija; nepasitikėjimas savimi; darbo grupėje nesuderinami žmonių tipai; per stipri išorinė motyvacija; negatyvi socialinė aplinka; baimė, nerimas, psichologinė įtampa; per didelis tikslingumas, ilgalaikių ir tikslų planų kūrimas; konservatyvi aplinka. G. Beresnevičius (2010) aprašo šiuos *kūrybiškumą slopinančius veiksnius*: mokymas ir elgesys; taisyklės ir tradicijos; suvokimo barjerai; kultūriniai barjerai; emociniai barjerai; šaltinių stoka; neigiamos nuostatos ir mąstymo barjerai; idėjų slopinimas; netolerancija; laiko stoka.

J. R. Šinkūnienė, A. Katkonienė (2010) pateikė „Socialinių darbuotojų, dirbančių nevyriausybinėse organizacijose ir biudžetinėse įstaigose, motyvacijos palyginimo“ atlikto tyrimo duomenis, kurie atskleidė svarbiausius motyvacijos veiksnius: didžiausią nepasitenkinimą kelia neadekvatus darbo užmokestis, socialinio saugumo stoka, įtemptas darbas, nepakankamos galimybės kelti kvalifikaciją. Kaip paaiškėjo tyrimo metu, nevyriausybinių organizacijų socialiniai darbuotojai yra labiau patenkinti darbo organizavimu, bendradarbiavimu bei komandiniu darbu,

jiems daugiau suteikiama savarankiškumo nei biudžetinių įstaigų socialiniams darbuotojams. Taigi būtina kurti socialinių paslaugų įstaigose motyvacinę aplinką, kuri skatintų darbuotojų kūrybišką veiklą. Vis dažniau kalbama apie socialinio darbo superviziją³, kuri gali būti naudinga didinant socialinių darbuotojų motyvaciją, taip šalinant kliūtis išreikšti kūrybiškumą (Sakalauskė, 2009).

Kūrybinei motyvacijai darbe trukdo direktyvus vadovavimas, prievarta bei kontrolė, nenuoseklūs reikalavimai, pažeminimai ir kritika, neigiami arba konkuruojantys tarpusavio santykiai (Šinkūnienė, 2011). T. M. Amabilės (1998) teigimu, *vidinei kūrybinei motyvacijai susidaryti trukdo* silpni tarpusavio santykiai, per dideli darbo krūviai, baimė ir suvaržymai darbo aplinkoje. Anot autorės (cit. pagal Zuzevičiūtę, 2003, p. 29), *laiko stoka ir spaudimas nuveikti kuo daugiau darbų taip pat slopina kūrybiškumą. Laiko trūkumas riboja žmogaus galimybes apsvarstyti kitokias sprendimo alternatyvas ir veiklos kryptis. „Kuo mažiau turime laiko, tuo labiau esame linkę rinktis paprasčiausią problemos sprendimo būdą“*, - teigia mokslininkė. Tikėtina, jog dideli darbo krūviai ir laiko stoka socialiniams darbuotojams daro neigiamą įtaką - neleidžia reikštis kūrybiškumui. Tuomet stengiamasi atlikti darbus kuo greičiau, taip mažinant paslaugų efektyvumą ir kokybę.

Anot R. Valickienės, M. Kazlauskienės (2010), *kūrybiškumą stabdo kritika*, todėl kuriant naujas idėjas, elgiantis kitaip nei įprasta, užsiimant kūrybine veikla, geriausia nurodyti veiklos stipriąsias puses, o ne kritikuoti. Socialinio darbuotojo rizikos baimė, šabloniškas mąstymas, nepakankamas pasitikėjimas savimi, nesveika konkurencija, laiko spaudimas, nepalanki įstaigos struktūra ir blogos bendros sąlygos – kūrybinio mąstymo “žudikai“. Jeigu darbuotojų kūrybiškumas yra slopinamas, tuomet ir jam bus sunku skatinti kitų asmenų kūrybiškumą (Hamer, 2006). Norint skatinti socialinių darbuotojų kūrybiškumą būtina ugdyti demokratiškus santykius, suteikti savarankiškumo, laisvo pasirinkimo galimybę, skatinti savalaikią ir nuoseklią kūrybinę veiklą (Ganusauskaitė, 2011).

Apibendrinant galima teigti, jog pagrindinės kliūtys kūrybiškumui skleistis yra konkuruojantys kolegų santykiai, baimė suklysti, kritika, neigiama aplinkinių nuostata į kūrybiškumą, griežta drausmė, konservatyvi aplinka, dideli darbo krūviai, motyvacijos, laiko stoka, pervargimas, rutina. Kūrybiškumas yra saviraiškos forma, dėl to bet koks išorinis kišimasis į šį procesą gali sustabdyti veiklą. Socialinis darbuotojas nuolat domėdamasis savo profesine sritimi, sekdamas naujoves, neapsiribodamas savo specialybės žiniomis ar artimiausia socialine aplinka, drąsiai mąstydamas, iniciatyviai veikdamas bus pajėgus įveikti kliūtis, trukdančias kūrybiškai ir kokybiškai veiklai ir tuo pačiu pasirengęs mokymosi visą gyvenimą procesui.

---

³ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymu (Nr. A1-92), socialinių darbuotojų supervizija yra įrašyta kaip viena iš kvalifikacijos kėlimo formų ir pripažįstama atestacijos metu.

2. SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ KŪRYBIŠKUMO YPATUMAI DIRBANT SU KLIENTŲ GRUPĖMIS

*„Kūrybiškos asmenybės esmė - meilė tam, ką ji daro“
(J. P. Torrance)*

Dėl kintančių ekonominių, socialinių sąlygų, socialinis darbas Lietuvoje sparčiai tobulėja, plečiasi socialinių darbuotojų veiklos sritys. Dinamiška, greitai besivystanti aplinka, problemų įvairovė iš socialinių darbuotojų reikalauja specialių žinių, įgūdžių, gebėjimų, t.y., „įdarbinti“ kūrybiškumą, sprendžiant klientų problemas. Spręsdamas problemas, socialinis darbuotojas turi gebėti parinkti ir kūrybiškai taikyti įvairias technikas, metodus, veiklas, žinias, įgūdžius ir vertybes.

Socialinio darbo plėtojimas mūsų šalyje vyksta rūpinantis pažeidžiamais, labiausiai pagalbos reikalingais savo piliečiais (Socialinis darbas, 2010). Kaip teigia L. C. Johnsonas (2001), sugebėjimas tinkamai derinti žinias, įgūdžius ir vertybes – svarbus socialinio darbuotojo bruožas sprendžiant klientų problemas. Kūrybiškumas gali reikštis nebūtinai naudojant technikas, į jį galima žiūrėti kaip į procesą, kurio metu sukuriami nauji produktai, tokie kaip: naujas pagalbos planas, naujoviškas problemos sprendimas, kitoks požiūris į situaciją, problemą, elgsenos alternatyva ir kt. (Kavaliauskienė, 2010). Taigi socialinio darbo profesijoje, kūrybiškumas turi būti pasitelkiamas galvojant apie rezultatą.

Šioje darbo dalyje teoriniu aspektu aprašomi socialinio darbo su rizikos grupių asmenimis, vaikais, pagyvenusiais bei neįgaliais žmonėmis praktinės veiklos ypatumai, integruojant į ją kūrybiškus socialinio darbuotojo sprendimus. Sprendžiant problemas, kiekviena klientų grupė reikalauja skirtingų darbo metodų, būdų, strategijų, žinių, įgūdžių bei gebėjimų. Šiuo atveju kūrybiškumas – tinkamiausias būdas suteikti sėkmingesnę, efektyvesnę pagalbą klientams. Kaip teigia K. Urponen (cit. pagal Kavaliauskienę, p. 166), „kuo daugiau kūrybos specialisto veikloje, tuo daugiau garantijų, kad jis pasieks profesionalumo viršūnę“.

2.1. Kūrybinis žinių, vertybių ir įgūdžių derinimas dirbant su vaikais

Viena iš pažeidžiamiausių socialinio darbuotojo klientų grupių – vaikai. Kiekvienas vaikas yra unikali būtybė, o jo auklėjimas - sudėtingas procesas tiek tėvams/globėjams, tiek ugdymo institucijų darbuotojams, pedagogams, socialiniams darbuotojams (Vosyliienė, 2009). Šeima yra pirmoji ir svarbiausia socialinė struktūra, todėl ypatingas dėmesys turi būti skiriamas vaikams, nesulaukiantiems šeimos paramos (Socialinis darbas ir vaiko teisės, 2008). Taigi socialiniam darbuotojui tenka imtis atsakingo darbo, kurį palengvinti gali jo kūrybiškumas.

Pagrindinės vaiko teisės išdėstytos „Vaiko teisių konvencijoje“ (1989), kur 13 straipsnyje rašoma: „*vaikai turi teisę laisvai reikšti savo nuomonę, taip pat gauti ir perduoti bet kokio*

pobūdžio informaciją žodine, rašytine forma, meno kūriniais arba kitais vaiko pasirinktais būdais“. Konvencijoje (1989, 31 straipsnis) pabrėžiama *vaiko teisė į poilsį, laisvalaikį, teisė dalyvauti žaidynėse ir jo amžių atitinkančiuose renginiuose, laisvai dalyvauti kultūriniame gyvenime ir kurti meno kūrinius.* Socialiniai darbuotojai, siekiantys įgyvendinti šias teises, privalo įgyti tam tikrų įgūdžių, žinių (Socialinis darbas ir vaiko teisės, 2008) ir vadovautis šiais darbo su vaiku principais: pagarbos; nediskriminavimo; geriausių vaiko interesų užtikrinimo; gynybos; darnaus vystymosi; dalyvavimo (Socialinis darbas, 2010).

Socialiniai darbuotojai privalo paversti realybe vaikų dalyvavimo teises. Tai reiškia – bendrauti žaidžiant, vaidinant ar piešiant. Per piešimą, pasakojimus ar žaidimus, galima padėti vaikams išreikšti savo nuomonę. Efektyvus dalyvavimas yra įgūdis, kurį su kūrybiškumu ir praktika galima išmokyti (Socialinis darbas ir vaiko teisės, 2008). Taigi socialinis darbuotojas skatindamas vaikų dalyvavimą gali stiprinti ir ugdyti jų emocinius gebėjimus, skatinti pažinimą, plėtoti socialinę bei kultūrinę patirtį, ugdyti vaikų kūrybiškumą.

Išugdyti ar padėti vaikui pačiam išsiugdyti kūrybiškumo kompetenciją, suprantamą kaip gebėjimą originaliai, tikslingai ir efektyviai mąstyti ir veikti, turi būti vienas svarbiausių siekių (Sternberg, Lubart, 2009). Kūrybiškumas padeda žmogui gyventi visavertį gyvenimą, atveria naujas galimybes, formuoja gebėjimą susitvarkyti su gyvenimo pasikeitimais, leidžia mąstyti lanksčiai ir priimti kūrybiškus sprendimus (Meninis ugdymas/kūrybingumo skatinimas, 2009). Taigi kūrybiškumo ugdymas – geriausia investicija į vaikų ateitį.

Darbo su vaiku esmę sudaro socialinio darbuotojo turimos žinios, įgūdžiai, vertybės bei gebėjimas visą tai kūrybiškai derinti, todėl kūrybingas socialinis darbuotojas sugeba parinkti ir pritaikyti juos taip, kad pagalba vaikui taptų veiksmingesnė. „Ne veltui sakoma, kad socialinis darbas yra mokslo ir meno sintezė“ (Kavaliauskienė, 2010, p. 166). E. Vosylienės (2009) teigimu, darbas su vaiku reikalauja atsakingo ir kruopštaus pasirengimo, kurį sudaro šie elementai: darbuotojo kompetencijos įvertinimas, tinkamos aplinkos sukūrimas, informacijos surinkimas (Socialinis darbas, 2010). Be pagrindinio pasirengimo, reikia išmanyti apie vaiko raidą, turėti gebėjimų bei santykių kūrimo įgūdžių, reikalingų bendravimui su vaikais.

Darbai su vaikais reikia įvairių gebėjimų: atidžiai klausyti, bendradarbiauti, išsakyti pageidavimus, ugdyti gyvenimiškus įgūdžius, mokyti kurti santykius. *Efektyvią socialinę pagalbą galima suteikti ir gebant laiku pasibelsti į vaiko širdį. Tai kompetencija, kuri susiformuoja nuolat bendraujant su vaikais ir išbandant įvairius darbo metodus bei technikas* (Vosylienė, 2009). *Socialinis darbuotojas turėdamas konsultavimo, tarpininkavimo įgūdžių bei gebėjimų, padedančių parinkti ir adaptuoti įvairias veiklas, galės efektyviai dirbti su vaikais.* Svarbu parinkti tinkamas veiklos rūšis. Veikla (žaidimai, rankdarbiai) gali būti naudinga įvairiose situacijose, todėl svarbu išmanyti veiklos paskirtį, turėti taikymo įgūdžių. **„Veiklą socialiniai darbuotojai turi naudoti**

kūrybiškai ir pritaikyti konkrečiam kliento poreikiui. Kūrybiškas veiklos taikymas gali būti galinga priemonė padedant klientams“ (Johnson, 2001, p. 287).

2007 m. Jungtinės Karalystės akademijos Socialinės politikos ir socialinio darbo fakultete atlikto tyrimo rezultatai parodė, jog socialinio darbuotojo ir kliento sąveika vyksta lengviau, pasitelkus meninę raišką, kuri padeda išreikšti save (Reflections on creativity in social work..., 2007). Vaikui išreikšti save padeda *žaidybinė veikla*. Tai veikla, skatinanti bendravimą, suteikianti žinių, mokanti naujų elgesio būdų. Suaugusieji taip pat žaidžia, nes būtent žaidimuose skleidžiasi jų individualumas bei kūrybiškumas (Steman, 1999). Ši veikla vaikams naudinga visapusiškai, o jos sėkmę lemia ne tik turimos socialinio darbuotojo žinios ar patirtis, bet ir gebėjimas lanksčiai prisitaikyti ir sėkmingai veikti įvairiose situacijose, priimti drąsius, kūrybiškus, bet kartu ir įvairiapusiškai apgalvotus sprendimus (Ganusauskaitė, 2009).

Yra daugybė būdų, kuriais socialiniai darbuotojai gali įgyvendinti vaikų teisę į žaidimus ir laisvalaikį: vaikų dienos centruose veikia popamokiniai būreliai/klubai, žaidimų programos atostogų metu ar žaidimų terapija, projektinė veikla, kurioje įgyvendinamos įvairios socialinių įgūdžių programos, kuriose vaikų problemos sprendžiamos jiems priimtina forma, metodais. Šios programos įtraukia vaikus į bendrą veiklą, moko pažinti kitų jausmus, pasakyti „ne“, kūrybiškai veikti (Naujovės socialiniame darbe, 2003). Savarankiški žaidimai, veikla ir laisvalaikio galimybės įgalina vaikus reikšti nuomonę, priimti sprendimus (Socialinis darbas ir vaiko teisės, 2008). Socialinio darbo požiūriu, orientacija į *vaikų užimtumą ir laisvalaikį*, yra itin svarbūs įsitraukimo į socialinį gyvenimą veiksniai (Kūrybiškumas ir socialinė integracija, 2009). Taigi *socialinis darbuotojas planuodamas, organizuodamas vaikų laisvalaikį, užimtumą ar kasdienę veiklą, turi žinoti organizavimo principus, vaikų poreikių, interesų specifiką bei gebėti įtraukti vaikus į aktyvią veiklą, t.y. veikti sociokultūrinėje aplinkoje*.

Apibendrinant galima teigti, jog reikia padėti vaikams užpildyti tas spragas, kurios atsirado jų raidos kelyje dėl netinkamos priežiūros, tik reikia rasti priemonių ir metodų, kaip tai geriau padaryti. Tai socialinio darbuotojo profesinės kompetencijos klausimas: kiek jis yra pasiruošęs tai daryti, kiek turi tam motyvacijos, kūrybinių gebėjimų ir noro. Dirbdami su vaikais, socialiniai darbuotojai panaudoja savo kūrybinius gebėjimus į įvairias užimtumo, laisvalaikio organizavimo ar žaidybines veiklas integruodami meninius – kūrybinius metodus, nepretenduodami vadintis meno terapijos specialistais. Tikėtina, jog imdamasis kūrybinių problemos sprendimo būdų, socialinis darbuotojas galėtų turėti įtakos vaiko socializacijai.

2.2. Kūrybiškas požiūris į socialinį darbą su rizikos grupių klientais

Socialinis darbuotojas, kaip teigia L. C. Johnsonas (2001), visų pirma žmogus, turintis gyvenimo patirtį, vertybių sistemą, poreikių. Keičiantis visuomenės socialinei struktūrai, praktinėje veikloje išryškėja naujų socialinių problemų, kurioms spręsti reikalingi nauji veiklos profesionalai, sugebantys įsiklausyti į žmogų, jį suprasti, turintys naujų įgūdžių, žinių, gebantys rasti netradicinių problemos sprendimo būdų (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001). *Klientų problemų sprendimas – kūrybiškas pažinimo procesas, kurį socialinis darbuotojas naudoja vertindamas kiekvieną atvejį, nustatydamas problemą, kurdamas intervencijos planus bei strategijas.* Klientams darbuotojai padeda žinodami įvairias teorijas, mokėdami parinkti įvairias veiklos rūšis bei pritaikyti jas kiekvienai situacijai (Johnson, 2001). Pagalba klientui įveikti problemas - pagrindinė socialinio darbuotojo pareiga, o kūrybiškas požiūris gali padėti priimti tikslingus sprendimus (Ringel, 2004).

Socialinės rizikos suaugęs asmuo – darbingo amžiaus asmuo, esantis socialiai atskirtas dėl to, kad vaikatauja, piktnaudžiauja alkoholiu, narkotinėmis medžiagomis, įsitraukęs ar linkęs įsitraukti į nusikalstamą veiklą, patyręs psichologinę, fizinę ar seksualinę prievartą, smurtą šeimoje ir yra iš dalies ar visiškai netekęs gebėjimų savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime (Socialinių paslaugų įstatymas, 2006). Tai ypatingai pažeistų klientų kategorijai priskiriami nuteistieji, priklausomybę nuo narkotikų turintys, užsikrėtę ŽIV arba sergantys AIDS, benamiai žmonės. Žinoma, socialinės rizikos grupių Lietuvoje yra daugiau, tačiau šios paminėtos sudaro nemažą socialinių darbuotojų klientų dalį. *Žmonėms, esantiems socialinės atskirties zonoje, reikia nemažai laiko ir noro, kad galėtų pakeisti probleminę situaciją* (Socialinis darbas, 2010). Deja, ne visi rizikos grupės asmenys motyvuoti pokyčiams, todėl socialiniams darbuotojams, pasitelkus kūrybiškumą, tenka įdėti daug pastangų, kantrybės, žinių bei įgūdžių reikalaujančio darbo.

Dirbant su *nuteistaisiais*, rekomenduotina įtraukti juos į bendruomenės veiklą, skatinti aktyvumą ir kartu ieškoti bendrų problemos sprendimo būdų. Socialinių darbuotojų pagrindinė užduotis – paruošti juos grįžimui į visuomenę, į savo artimiausią aplinką (Socialinis darbas, 2010). Norint, kad resocializacija būtų sėkminga, reikalingas darbuotojų ir išėjusio į laisvę žmogaus tarpusavio supratimas (Žemaitaitytė, Čiurinskienė, 2004). Reintegracijos problema viena aktualiausių, todėl yra numatyti šie reintegracijos galimybių tikslai ir priemonės: rengti reintegracijos projektus; plėtoti nevyriausybinių organizacijų kūrimą; nuteistųjų profesinių kompetencijų ugdymą; informavimo ir konsultavimo tinklą (Ruškus, 2008). *Socialinis darbuotojas turi gebėti teikti profesionalias konsultacijas nuteistiesiems, vykdyti pagalbos projektus, mokėti konkrečioje situacijoje pritaikyti tiek teorinius, tiek praktinius įgūdžius* (Arlauskienė, Deksnytė, 2007). Socialiniai darbuotojai turėdami reikiamų teorinių žinių, galės sėkmingai jas taikyti praktinėje veikloje (Johnson 2001). Taigi tikėtina, jog socialinio darbuotojo kūrybiškumas padėtų išlaikyti pusiausvyrą tarp teorinių žinių bei kūrybinių sprendimų, teikiant pagalbą klientams.

Kita rizikos grupė – *asmenys, vartojantys narkotines medžiagas*. Šiems asmenims (ir jų šeimos nariams) reikalinga kompleksinė medicininė, psichologinė, socialinė, teisinė pagalba. Svarbu sukurti tokią pagalbą sistemą, kad asmenys būtų įtraukti į gydymą, psichologinės ir socialinės reabilitacijos programas, prevencinę veiklą (Naujovės socialiniame darbe, 2003). Žemesnę socialinę padėtį užimančios grupės yra jautresnės daugeliui ligų, tarp jų ir ŽIV/AIDS. Socialiniams darbuotojams privalu turėti svarbiausių žinių apie ŽIV/AIDS, gebėti greitai orientuotis sudėtingose situacijose, kad galėtų efektyviai dirbti bei motyvuoti klientą keisti esamą gyvenimo būdą. Dirbdami su šiais klientais socialiniai darbuotojai turi gebėti pritaikyti socialinio darbo įgūdžius, metodus, kurti palaikančią aplinką, skatinti kliento pasitikėjimą savimi. Tokiomis aplinkybėmis reikalingas bendravimas, skatinimas dalyvauti tarpusavio pagalbos grupių veikloje. Kartais didelę naudą ir pagalbą atneša paprastas žmogiškas ryšys tarp kliento ir socialinio darbuotojo (Socialinis darbas, 2010). Tai kūrybiško socialinio darbuotojo gebėjimai, kurių dėka, pagalbos procesas gali tapti lengvesnis ir efektyvesnis.

Prie ypatingai pažeistų klientų grupių priskiriami *benamiai*, tai yra, nuolatinės gyvenamosios vietos neturintys asmenys. Tai žmonių grupė su savo specifiniais poreikiais ir nuostatomis. Benamystė – stresinė patirtis, kuri paveikia visą žmogaus gyvenimą ir mažina pasitikėjimą savimi. Tai ne tik būsto neturėjimas, bet ir labai sudėtinga socialinė – ekonominė problema, apimanti daugelį visuomenės gyvenimo sričių (Kanopienė, Mikulionienė, 2004). Socialiniam darbuotojui, dirbančiam su benamiais, išskirtinį dėmesį reikėtų skirti paramai ieškant būsto, sveikatos apsaugai, psichologinei pagalbai, konsultavimui, emocinei/motyvacinei paramai. Sprendžiant benamystės problemas, svarbų vaidmenį atlieka nakvynės namai, tačiau tai nėra vienintelė išeitis, kadangi tokiose įstaigose užmezgamos naujos pažintys. Kuo ilgiau tęsiasi toks gyvenimo būdas, tuo didesnė rizika patekti į socialinę atskirtį, taip dar labiau įsitvirtinant benamių pasaulyje. Socialiniai darbuotojai, siekdami socialinių pokyčių darbe su benamiais, turi remtis praktika, gerą patirtimi (Socialinis darbas, 2010). Norint sustabdyti benamių gausėjimą, reikia ieškoti kitų, tinkamų problemos sprendimo būdų, juos tobulinti, bandyti keisti socialinę sistemą, gerinti socialinių paslaugų prieinamumą, skirti dėmesio benamystės prevencijos strategijoms (Kanopienė, Mikulionienė, 2004).

Jungtinių tautų vystymo programos (UNDP) vykdyto projekto „Be namų negerai“ dėka Vilniuje per dvejus metus susirado darbą ir į normalų gyvenimą grįžo ne vienas benamis. „Ne visada pavyksta greitai pakeisti šių žmonių likimus, bet svarbu, kad jiems atsiranda viltis, motyvacija, jie pradeda kabintis į gyvenimą“, - sako projekto koordinatore V. V. Jankūnienė (ES struktūrinė parama, 2012). Programos metu šioms žmonėms buvo suteiktos reikiamos žinios, motyvacija dirbti ir pradėti gyvenimą iš naujo. Taigi tikėtina, jog kūrybiškos socialinio darbuotojo savybės padėtų jam ieškoti naujų, efektyvių pagalbos formų, sprendžiant benamystės problemas.

Siekiant pagerinti rizikos grupių asmenų gyvenimo kokybę, svarbų vaidmenį atlieka bendruomenės centrai, kuriuose teikiamos socialinės, psichologinės, kultūrinės, dvasinės, materialinės, rehabilitacijos paslaugos. Bendruomenės centrų valdymas remiasi vertybėmis, kūrybiškumu ir ideologija, o darbas organizuojamas atsižvelgiant į kiekvienos socialinės grupės poreikius. Tam būtinos žinios, užsiėmimų organizaciniai gebėjimai, kūrybiškumas (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001). Čia paslaugos įvairiapusiškesnės, todėl socialiniai darbuotojai gali labiau save realizuoti organizuodami įvairias sociokultūrines, užimtumo paslaugas, kitas veiklas. Šiomis paslaugomis siekiama ugdyti klientų darbinius įgūdžius, išlaikyti fizinį aktyvumą, skatinti užsiimti įvairia veikla (Naujovės socialiniame darbe, 2003). Taigi socialinis darbuotojas skatindamas socialinės rizikos grupių klientus užsiimti įvairiais buities ir lauko darbais: aplinkos tvarkymu, žemės ūkio darbais, darbais virtuvėje ir kt., padės įgyti tam tikrų socialinių ir gyvenimo įgūdžių.

Socialinis darbuotojas padeda klientui tenkinti jo poreikius, užtikrindamas reikalingų paslaugų prieinamumą bei kūrybiškai bandydamas rasti išteklių, reikiamų klientui. ***Kai iš darbuotojų bus reikalaujama atlikti daugiau turint ribotas išteklius, atsiras didesnių galimybių pasireikšti kūrybiškumui***, t.y., socialinis darbuotojas turėdamas ribotas galimybes stengsis kitais būdais padėti klientui, ieškos kitų pagalbos variantų ir pan., tuomet svarbesnėmis taps neformalios pagalbos paslaugos (Johnson, 2001). Neformali pagalbos sistema – dalis žmogiškų išteklių, lengviausiai prieinamų žmogui. Pasitelkiant šią sistemą, galima efektyviau spręsti problemas, padėti žmogui patobulinti socialinius gebėjimus (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001). *Socialinis darbuotojas, pasitelkęs savo kūrybinius gebėjimus, galėtų organizuoti savipagalbos grupių užsiėmimus ir kūrybingai ieškoti būdų sujungti formalią ir neformalią pagalbą.*

Socialinis darbas su rizikos grupių asmenimis – į pokyčius orientuota veikla. Kiekvienas žmogus turi potencialą, galintį padėti susidoroti su iškilusiomis problemomis ir įveikti sunkumus (Naujovės socialiniame darbe, 2003). *Kūrybiškas socialinių darbuotojų požiūris į darbą skatins paties kliento norą keisti probleminę situaciją, todėl tai duos teigiamų rezultatų ir klientui, ir pačiam darbuotojui* (Hamer, 2006). Siekiant teigiamų pokyčių, klientus reikia skatinti, jog patys spręstų problemas, t.y., juos įgalinti. Įgalinimas – klientų gebėjimų, savęs vertinimo skatinimas, motyvavimas (Johnson, 2001). Jeigu klientas iš tikrųjų siekia keistis, svarbu, jog suprastų, dėl ko tai daro, ko iš to tikisi ir ar tikrai pokyčiai padės jam išspręsti problemas. Socialinio darbuotojo parodytas dėmesys, geras žodis, supratimas, abipusės pagarbos, pasitikėjimo santykiai, paskatinimas, parodys pažeistiems klientams kitokio kelio pradžią (Socialinis darbas, 2010), o darbuotojo kūrybiškumas teigiamai paveiks veiklos efektyvumą, tobulins paslaugų pobūdį ir darbo kokybę (Pauliukevičiūtė, Raipa, 2010).

Siekiant socialinių pokyčių, ieškant naujų poveikio formų, Lietuvoje įgyvendinami *socialiniai meno projektai*⁴, kuriuose bendradarbiauja meno profesionalai, socialiniai darbuotojai, psichologai. Menininkai įsitraukia į prevencinį darbą, o meno veiklą, susijusią su socialine reintegracija, daugiausia vykdo kitų sričių specialistai: socialiniai darbuotojai, psichologai bei kitų profesijų atstovai. *Meninės veiklos integravimas socialiniame darbe gali keisti nusistovėjusius socialinius modelius, sukurti vienodas sąlygas dalyvauti visuomeniniame gyvenime, stiprinti gebėjimą socializuotis* (Žemaitaitytė, Urbšienė, 2007). Anot J. R. Šinkūnienės (2012), menas turėtų tarnauti kiekvienam žmogui, atsižvelgiant į jo poreikius bei galimybes. Taigi tikėtina, jog tinkamai organizuotas socialinis meno projektas palengvintų rizikos grupių asmenų resocializacijos procesą.

Darbas su rizikos grupių klientais dažnai neduoda greitų rezultatų arba galutinis rezultatas gali baigtis nesėkme. Pasak kūrybiškumo tyrinėtojų, patyrę nesėkmę žmonės reaguoja vienu iš keturių būdų: neigimu (atsisakymas); racionalizacija (vengimas); stagnacija (susitaikymas); nauju augimu (sprendimo priimimas) (Psichologija Tau, 2008). M. Hamerio (2006) teigimu, dirbant su šiais klientais, kartais apima neviltis, todėl tenkinant individualius klientų poreikius, sprendžiant jų problemas, socialinių darbuotojų kūrybiškumas šį procesą palengvintų.

Apibendrinant galima teigti, jog siekiant rizikos grupių asmenų teigiamų pokyčių, reikalingi socialiniai darbuotojai, mokantys ne tik užkirsti kelią galimoms problemoms, bet gebantys kūrybiškai ieškoti naujų poveikio formų, parinkti ir lanksčiai taikyti veiksmingus socialinių problemų sprendimo būdus, strategijas, metodus, taktikas bei veiklas. Svarbu įtraukti į bendruomenės gyvenimą, labiausiai pažeidžiamus gyventojų sluoksnius bei padėti jiems aktyviau, prasmingiau, įdomiau gyventi, taip mažinant savo socialinę atskirtį.

2.3. Kūrybiškumo aspektai socialiniame darbe su pagyvenusiais žmonėmis

Žmonių senėjimas kelia vis didesnę rūpestį tiek socialinėse, tiek sveikatos priežiūros įstaigose dirbantiems specialistams. Seni ir pagyvenę žmonės susiduria su įvairiomis socialinėmis problemomis, kurių patys išspręsti nepajėgia. Socialiniai darbuotojai turi būti kūrybiški, gerai išmanyti darbo su šiais žmonėmis specifiką, atsižvelgti į amžiaus tarpsnio ypatumus (Socialinis darbas, 2010). Sprendžiant vyresnio amžiaus žmonių problemas svarbu žinoti įvairius socialinio

---

⁴ Socialiniai meno projektai siekia įvairių tikslų, susijusių su visuomenės ir žmogaus sveikata ir gerove: propaguoti sveikatą ir gerovę, įtraukiant į menines veiklas, gerinti sveikatos ir socialinės priežiūros paslaugų vartotojų psichinę, emocinę ir dvasinę sveikatą, kurti ar tobulinti šias paslaugas teikiančių institucijų interjerą, suteikti galimybes menininkams plėtoti meninę praktiką sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų srityse, naudoti kūrybiškumą ir kūrybišką požiūrį į bendruomenės ugdymą, socializaciją, sveikatinimą.

darbo metodus, teorijas (Naujanienė, 2008). Daugelis tyrėjų (Kučinskas, 2000; Leliūgienė, 2002; Vaicekauskienė, 1996) pažymi, kad socialiniame darbe svarbu pastebėti pagalbos ieškantįjį, aktyviai ieškoti problemų sprendimo galimybių, rasti atitinkamą instituciją, kuri padėtų klientui bei rūpintis, kad būtų priimtas palankus problemos sprendimas (Prakapas, 2007).

Darbas su pagyvenusiais žmonėmis turi savo specifiką, kuri reikalauja atitinkamų asmeninių savybių, pirmiausia darbuotojų teigiamo požiūrio, motyvacijos darbu su senais žmonėmis. Empatija, tolerancija, pagarba senyvo amžiaus žmogui, nuoširdumas, geranoriškumas - tai savybės, reikalingos socialiniam darbuotojui, dirbančiam su pagyvenusiais žmonėmis (Žalimienė, 2007). Socialinis darbuotojas, spręsdamas pagyvenusių žmonių problemas ir teikdamas jiems pagalbą, derina neformalius pagalbos išteklius su formaliais ir stengiasi užtikrinti tokias gyvenimo sąlygas, kad senyvi žmonės gyventų pilnavertį gyvenimą (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001). Taigi socialinio darbuotojo kūrybiškumas galėtų padėti jam ieškoti bei derinti tarpusavyje įvairias pagalbos, senyvo amžiaus žmonėms, sistemas, siekiant geresnės pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės.

Senų ir pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę, mokėjimą prisitaikyti prie blogėjančios sveikatos ir mažėjančių galimybių lemia kokybiški ryšiai su aplinkiniais (Socialinė gerontologija..., 2002). Socialiniai darbuotojai, bendraudami su senyvo amžiaus žmonėmis, padeda jiems suformuoti pozityvų požiūrį į senatvę, susitaikyti su ligomis bei iš naujo atrasti gyvenimo prasmę. *Mokėjimas tinkamai bendrauti – svarbus aspektas dirbant su senyvo amžiaus žmonėmis*. Kaip rašo R. Prakapas (2007), bendravimas – tai sudėtinga žmonių tarpusavio sąveika, abipusio pažinimo, supratimo procesas. Autorius bendravimą prilygina menui teigdamas, kad „*nuo meno bendrauti labai priklauso socialinio darbuotojo darbo sėkmė*“ (Prakapas, 2007, p. 64). Praktinėje veikloje socialiniai darbuotojai žino, kaip svarbu pagyvenusiam žmogui turėti pokalbio partnerį. Senyvo amžiaus žmogui kartais užtenka būti išklaustyta, todėl darbuotojui svarbu turėti šį įgūdį. Yra keletas patarimų, kaip socialiniam darbuotojui bendrauti su senyvo amžiaus klientais:

- **Surinkti duomenis.** Sužinoti, kokia fizinė būklė, išsiaiškinti, ar nėra atminties sutrikimų.
- **Neskubėti.** Pagyvenusiam klientui reikia skirti daug laiko, jis nori būti išklaustytas.
- **Kartoti.** Neskubėti priimti neigiamo kliento atsakymo ar paslaugų atsisakymo. Reikia mėginti įkalbėti pakartotinai, leisti keletą dienų pagalvoti (Socialinis darbas, 2010).

Pagyvenę žmonės turi turėti galimybę naudotis visomis teisėmis, o socialinės paslaugos teikiamos gerbiant jų orumą, pažiūras, asmeninį gyvenimą ir poreikius (Žalimienė, 2007). Socialinių paslaugų įvairovę reglamentuoja Socialinių paslaugų katalogas (2000), kuriame išskiriamos *bazinės* (buitinės, asmens higienos ir kt.) ir *papildomos (laisvalaikio ir užimtumo organizavimo, kultūrinės ir kt.)* paslaugos, organizuojamos skirtingose institucijose. Senyvo amžiaus žmonės turi galimybę gyventi stacionariose globos įstaigose, tačiau nesvarbu, kur žmogus begyventų, jis turi turėti kasdienę veiklą, užimtumą, laisvalaikį (Žalimienė, 2005). Kuomet

paslaugos teikiamos į namus, jos nesudaro sąlygų dalyvauti visuomeninėje veikloje. Socialinis darbuotojas turi pasirūpinti aktyviu pagyvenusių žmonių gyvenimu, sudaryti sąlygas dalyvauti visuomeninėje veikloje, organizuoti prasmingą laisvalaikį, užimtumą ar kasdienę veiklą, kad gyvenimas taptų prasmingesnis. Tikėtina, jog socialinis darbuotojas įtraukęs pagyvenusius žmones į nevyriausybinių organizacijų aktyvią veiklą, įprasmins jų kasdieninį gyvenimą.

Socialiniai darbuotojai, įvertinę savo asmenines kompetencijas ir kūrybiškumą, rūpinasi senų žmonių užimtumu, organizuoja *kultūrinės, laisvalaikio paslaugas*: įvairius renginius, koncertus, spektaklius, parodas, ekskursijas. Užimtumo organizavimas – vienas iš svarbiausių asmenybės socializacijos veiksnių (Naujovės socialiniame darbe, 2003). Dalyvaujant užimtumo veikloje senyvo amžiaus žmonės jaučiasi saugesni, visaverčiai ir reikalingi, išplečia socialinius ryšius, sutvirtina tarpasmeninius santykius. Socialinis darbuotojas turi gebėti organizuoti veiklą, atitinkančią kiekvieno senyvo amžiaus žmogaus gebėjimus, poreikius ir interesus. Svarbiausia, turi būti skatinamas paties žmogaus dalyvavimas priimant sprendimus (Naujanienė, 2008).

Apibendrinant galima teigti, jog įvairialypės senų bei pagyvenusių žmonių problemos reikalauja socialinių darbuotojų profesionalumo, darbo metodų įvairovės, motyvacijos darbu su senais žmonėmis. Taigi socialinis darbuotojas kūrybiškai derindamas formalią ir neformalią pagalbos sistemas yra pasirengęs padėti seniems ir pagyvenusiems žmonėms spręsti iškilusias problemas, ugdyti jų gebėjimus gyventi visavertiškai, suformuoti pozityvų požiūrį į senatvę, susitaikyti su ligomis bei iš naujo atrasti gyvenimo prasmę. Organizuojamas užimtumo veiklą senyvo amžiaus žmonėms, socialinis darbuotojas siekia žmonių geresnės gyvenimo kokybės bei plėtoja savo kūrybinius įgūdžius.

2.4. Kūrybiškumas ir socialinis darbas su neįgaliais žmonėmis

Žmogus su negalia - asmuo, kuris dėl įgimtos ar įgytos fizinės ar protinės negalios iš dalies arba visiškai negali kontroliuoti savo asmeninio socialinio gyvenimo (Socialinis darbas, 2010). Neįgalieji sudaro visuomenės grupę, turinčią specifinių poreikių bei problemų, kurių sprendimas sudėtingesnis, reikalaujantis ieškoti naujoviškų būdų, socialinio darbo praktikos sprendimų, todėl socialinio darbuotojo kūrybiškumas tampa svarbia, neįgalių žmonių problemų sprendimo, sudedamąja dalimi. „Neįgalumas – tai menas, tai yra išradingas kelias gyventi“ (Negalės žmonės, 2009, p. 28). Galima teigti, kad neįgalumas – vienas iš pagrindinių veiksnių, ribojančių žmogaus pasirinkimo galimybes, darančių įtaką socialinei asmens padėčiai.

Socialiniai darbuotojai, plėtodami praktinę veiklą, pasirengę padėti neįgaliajam kompensuoti negalią, gerinti prisitaikymą prie aplinkos, atskleisti galimybes savarankiškai spręsti iškilusias problemas, ugdyti gebėjimus gyventi lygiateisiškai (Naujovės socialiniame darbe, 2003). Siekiant sustiprinti neįgaliųjų, kaip lygiateisių piliečių poziciją, kuriamas šis paramos modelis (Steman,

1999): žmonės su negalia turi galimybes veikti savarankiškai; palaikyti ryšius su šeima, draugais, artimaisiais; jaustis kitų gerbiama, tokie, kokie yra. Pagarba neįgalaus asmens teisėms ir orumui – pirminė ir svarbiausia socialinio darbuotojo veiklos sėkmės prielaida (Socialinis darbas, 2010). Pasak E. Katzo (2002), **kūrybiškas socialinis darbuotojas gali padėti neįgaliajam: padidinti pasitikėjimą savimi, pasijusti vertingam ir mylimam, atrasti ir vystyti turimus gebėjimus, išreikšti vidinius jausmus ir nuotaiką** (pagal Šinkūnienę, 2011).

Teikiant neįgaliesiems paslaugas svarbu laikytis šių *socialinių paslaugų teikimo principų*: adekvatumo; aktyvumo, savipagalbos skatinimo; kompleksiskumo; lankstumo; bendradarbiavimo (Žalimienė, 2003). C. Cymru (2000) taip pat nurodo socialinio darbo su neįgaliaisiais sritis ir principus (žr. lent.). Tikėtina, jog kūrybiškas socialinis darbuotojas šiuos principus gebės įgyvendinti greitai ir nesunkiai.

Lentelė. Socialinio darbo sritys ir principai dirbant su neįgaliaisiais

Socialinio darbo sritys	Principai
Įsiliejimo į bendruomenę skatinimas	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Veiklos prieinamumas ▪ Aplinkos pritaikymas ▪ Informacijos sklaida ▪ Veiklos sričių plėtra ▪ Bendravimo rato kūrimas ▪ Perspektyvos kūrimas
Pasirinkimo ir savarankiškumo skatinimas	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Socialinis savarankiškumas ▪ Sąlygos savarankiškai pasirinkti
Kompetencijos ir įgūdžių ugdymas	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Metodinė bazė ▪ Ugdymas ▪ Darbo veikla
Pagarba teisėms ir asmens orumui	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Požiūris į negalią ▪ Teisinė struktūra

Šaltinis: sudaryta autorės pagal Cymru, 2000

Socialiniams darbuotojams, dirbantiems su neįgaliais asmenimis, rekomenduotina kurti aktyvaus bendravimo aplinką, organizuoti socialines, turiningas menines veiklas, ugdyti bendravimo įgūdžius. Įgūdžius ugdyti galima menine, sportine, žaidybine ar profesine veikla (Šinkūnienė, 2012). Kiekvienas asmuo turi teisę dalyvauti veikloje, kuri atitinka poreikius, galimybes, teikia teigiamų išgyvenimų. Kad neįgalus asmuo galėtų lygiomis teisėmis dalyvauti veikloje ar veikti savarankiškai, jam būtina kito asmens pagalba. Todėl socialinis darbuotojas organizuodamas bendrą veiklą, gali tikslingai kompensuoti riboto dalyvumo problemas ir *parodyti, jog gyvenimas gali būti kitoks: gražesnis, prasmingesnis, teisingesnis* (Šinkūnienė, 2003). *Dienos centrai* neįgaliesiems, kurių pagrindinė funkcija – užimtumo, laisvalaikio organizavimas, būtų tinkamiausia vieta šiems išgyvenimams reikštis (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001). J. R. Šinkūnienės

(2012) teigimu, neįgaliems žmonėms bendruomenė – tai vieta, kur ginamos jų teisės, užtikrinama saugi aplinka. Galimybė dalyvauti bendruomenės centrų veiklose – vienas svarbiausių socialinės integracijos aspektų, užtikrinančių socialinį gerbūvį.

Organizuodamas *kultūros, laisvalaikio, užimtumo paslaugas*, socialinis darbuotojas padės žmogui su negalia pailsėti. Šių veiklų (*saviveiklos organizavimas, koncertai, susitikimai, paskaitos, parodos; religinės šventės, išvykos, ekskursijos, vardadieniai, gimtadieniai, valstybinės šventės, sportiniai, meniniai užsiėmimai, darbinė veikla ir kt.*) pobūdis padeda suprasti tikrąsias vertybes ir moko žmogų pažinti save, pajauti gyvenimo privalumus (Žalimienė, 2003). *Dalyvaujant visuomenės gyvenime, ne tik sprendžiamos neįgalių žmonių užimtumo, laisvalaikio ar bendravimo problemos, bet ir plečiamas ryšis su socialine aplinka* (Šinkūnienė, 2012).

Viena iš veiklos organizavimo rūšių – teatro būrelis. Tai kūrybinis procesas, gyvenimiškų situacijų improvizavimas (Naujovės socialiniame darbe, 2003). Teatriniai žaidimai gali padėti įgyti patirties, įveikti trūkumus, adaptuotis visuomenėje, išmoko naujų problemos sprendimo būdų. Teatro žaidimai turi didelę socialinę reikšmę: padeda integruotis į visuomenę, prisitaikyti arba priešintis socialinei aplinkai (Gaižutis, 1998), padeda neįgaliems asmenims įgyti bendravimui, pozityviai kaitai reikalingų įgūdžių (Šinkūnienė, 2012).

Sportiniai užsiėmimai neįgaliesiems – efektyvi pagalbos priemonė, padedanti stiprinti neįgaliųjų sveikatą, lavinti ir atkurti judėjimo funkcijas, skatinti bendravimą. Dalyvavimas sporto veikloje stiprina tarpasmeninį bendravimą, suteikia teigiamų emocijų, stabilizuoja sveikatą (Naujovės socialiniame darbe, 2003).

Įvairi *darbinė veikla* parengia neįgaliuosius savarankiškam darbui. Negalios išiktam žmogui darbas - žingsnis pirmyn. Ši veikla ugdo ir lavina neįgaliųjų įgūdžius ir gebėjimus. Profesionaliai pasirengę darbuotojai turi atsakingai taikyti žinias, dėl neįgaliųjų individualių poreikių, netradicinių suvokimų ir savitų gebėjimų, būti tolerantiški ir kantrūs (Proto negalia ir prasminga veikla, 2006).

Meniniai užsiėmimai neįgaliems žmonėms - veiklos sritis, kurioje galima kompensuoti sutrikusias funkcijas, išreikšti save (Neįgaliųjų meninis ugdymas, 2005), plėtoti bendruosius gebėjimus, įprasminti gyvenimą kūrybiniu indėliu (Kisielytė, 2007), mažinti socialinę atskirtį, ugdyti socialinius, komunikacinius įgūdžius bei didinti gyvenimo kokybę. Menas⁵ atlieka įvairias socialines funkcijas⁶, tenkinant žmonių interesus, sudarant sąlygas žmogaus kūrybinių galių ir

⁵ Kaip rodo Vakarų šalyse atlikti tyrimai, menų integracija teigiamai veikia sveikatinimo procesą – trumpėja gydymo laikas, gerėja asmens savijauta, didėja darbuotojų pasitenkinimas darbu ir teikiamų paslaugų kokybė. Moksliniai tyrimai taip pat rodo, jog kultūrinė veikla ir kūrybiškumas turi didelės įtakos žmonių gerovei, bendrai sveikatos būklei.

⁶ Menas atlieka 5 esmines funkcijas: *estetinę* (skatina siekti harmonijos ir grožio); *pažintinę* (supažindina su istoriniais momentais, religija); *komunikacinę* (menas yra tarsi puoselėja žmonių bendravimą); *auklėjamąją* (menas auklėja dorą, garbingą žmogų ir pilietį); *hedonistinę* (meno savybė teikti malonumą) (Grinius, 2006).

veiklos formų sklaidai, sprendžiant integracijos, socializacijos⁷ problemas (Šinkūnienė, 2012). Anot V. Baršauskienės, I. Leliūgienės (2001), menų programos atlieka individus įgalinančią funkciją. *Svarbu skatinti pačių neįgaliųjų aktyvumą, todėl įgalinimo metodologija - veiklos su neįgaliaisiais pagrindas* (Socialinis darbas, 2010). *Specialistui, atsakingam už kūrybinį darbą, svarbu turėti elementarių vykdomos veiklos įgūdžių, kaip kūrybiškumą, vaizduotę, idėjų pritaikymą, gebėjimą organizuoti darbą* (Proto negalia ir prasminga veikla, 2006). Šiuo atveju, socialinio darbuotojo vaidmuo – su kantrybe ir atidumu, pasitelkus intuiciją⁸, kūrybiškumą leisti atsiverti kūrybinėms galioms (Bilskytė ir kt., 2007). Taigi kūrybiškumas turi aiškią socialinę prasmę siekiant neįgalių asmenų savarankiškumo, socializacijos.

Socialiniai darbuotojai turėtų organizuoti socialinių meno projektų rašymo, įvairių programų kūrimo veiklą, įtraukti į ją savo klientus ir patys aktyviai joje dalyvauti. Meninių socialinių projektų tikslas – meninės raiškos priemonėmis kurti, reformuoti nusistovėjusius socialinius modelius (Kisielytė, 2007). Projektinė veikla pasižymi inovacijomis ir kūrybiškumu (Šinkūnienė, 2003). Profesionaliai organizuotas, tinkamai pateiktas socialinis meno projektas gali tapti svarbia priemone socialinę atskirtį patiriančioms žmonėms (Žemaitaitytė, Urbšienė, 2007). Taigi projektais galima įgyvendinti daugelį tikslų, o darbuotojo kūrybiškumas padėtų juos pasiekti.

Apibendrinant galima teigti, kad socialinis darbuotojas, dirbdamas su neįgaliais žmonėmis, pirmiausia turi priimti šiuos žmones tokius, kokie jie yra, turėti bendravimo įgūdžių, žinoti jų poreikius, galimybes. Nebeužtenka gerai įrengtų, pritaikytų neįgaliesiems patalpų ar įvairios įrangos darbui su jais. Jų smalsumas, noras tobulėti skatina socialinius darbuotojus ieškoti tobulėjimo galimybių, kūrybiškai ieškoti problemos sprendimo būdų. Socialinis darbuotojas, dirbdamas su neįgaliaisiais, kūrybiškai veikia ugdydamas jų savarankiškumą, bendravimo įgūdžius, kurdamas aktyvaus bendravimo aplinką, organizuodamas kultūros, laisvalaikio, užimtumo paslaugas, veiklas. Pasitelkęs meninę raišką, socialinis darbuotojas gali pozityviu būdu neįgalų žmogų pristatyti visuomenei, kadangi meno kalba - suprantama visiems, o tai turi neabejotinos įtakos neįgalaus asmens socializacijai.

---

⁷ Neįgalaus asmens socializacija – procesas, kuriam įtakos turi ir darbuotojo kūrybiškumas (Socialinis darbas, 2010).

⁸ Moksliniais tyrimais įrodytas intuicijos, empatijos ir kūrybiškumo tarpusavio ryšys socialiniame darbe. Kartais socialinis darbuotojas pasikliauja savo intuicija, kitaip tariant, nujaučia, kas yra negerai ir tokia nuojauta tampa socialinio darbo meno dalimi, darbuotojo kūrybiškumu. Plačiau apie intuicijos bei kūrybiškumo ryšį galima paskaityti J. R. Šinkūnienės (2012) monografijoje *“Bendruomeniškumas, komunikacija ir muzika: sociokultūriniai negalios aspektai”* bei L. C. Johnsono (2001) knygoje *“Socialinio darbo praktika: bendrasis požiūris”*.

3. KŪRYBIŠKUMO TEIKIANT SOCIALINES PASLAUGAS TYRIMAS

„Tikrasis kūrybiškumas dažnai prasideda ten, kur baigiasi kalba“
(Arthur Koestler)

3.1. Tyrimo metodika

Pasirinktas *kokybinio tyrimo* metodas, kadangi jis leidžia gilintis į asmens patirtį, nuomonę, pažvelgti į tai, kaip socialiniai darbuotojai supranta kūrybiškumą darbe, kokius kūrybiškus problemų sprendimus priima. Buvo siekiama iširti pačių darbuotojų požiūrį į kūrybiškumą, kokia tokio požiūrio įtaka problemų sprendimams, taip pat išnagrinėti atvejus, kur dažiausiai prireikia darbuotojo kūrybiškumo bei galimus kūrybiškumo raiškos būdus praktinėje veikloje.

Problemai tirti buvo išskirtos tokios temos: **kūrybiškumas socialiniame darbe; kūrybiškumo taikymas praktinėje veikloje; darbuotojų požiūris į kūrybiškumą socialiniame darbe**. Remiantis šiomis temomis, buvo iškelti pagrindiniai bei pagalbiniai klausimai (interviu klausimai pateikti 1 priede). Buvo sukurta neformali atmosfera, kas leido laisviau ir atviriau bendrauti su informantėmis, todėl gauta išsamesnė informacija.

Tyrimas vykdytas Ukmergės mieste ir rajone. Buvo apklaustos 9 socialinės darbuotojos iš keturių tipų socialinių įstaigų:

- ✓ Nestacionarių socialinių paslaugų centras (4 socialinės darbuotojos);
- ✓ Vaikų globos namai (1 socialinė darbuotoja);
- ✓ Socialinės globos namai (2 socialinės darbuotojos);
- ✓ Senelių namai (2 socialinės darbuotojos).

Tyrimo metu siekta gauti kokybinių duomenų apie socialinių darbuotojų kūrybiškumą, jo raišką, kūrybinius gebėjimus bei pačių informantų požiūrį į kūrybiškumą ir jo panaudojimo galimybes socialiniame darbe.

Duomenų šaltiniai – informantės, t.y. socialinės darbuotojos, pateikiančios savo asmeninę nuomonę, požiūrį bei atskleidžiančios savo patirtį. Visos tyrime dalyvavusios socialinės darbuotojos yra moterys.

Tiriamųjų parinkimo būdas. Taikoma tikslinė, kriterinė, imties vienetų atranka. Pati tyrėja nusprendžia, kuriuos informantus įtraukti į tyrimą. Tyrimui buvo atrinktos socialinės darbuotojos, atitinkančios šiuos kriterijus: turi ne mažiau penkių metų socialinio praktinio darbo patirtį; savo darbe taiko kūrybinius darbo metodus, priima kūrybinius sprendimus ir veikia kūrybiškai, organizuoja renginius, užsiima kita kūrybine veikla.

Duomenų rinkimo būdas – apklausa, pusiau struktūruotas interviu.

Tyrimo organizavimas. Kiekvienam interviu ruošiasi iš anksto. Telefonu arba elektroniniu paštu su pasirinktomis informantėmis buvo suderinamas laikas ir vieta.

Tyrimo etika. Visos informantės pradžioje buvo supažindinamos su tyrimo tikslu, pobūdžiu bei organizavimu. Tyrėja patikino išlaikysianti konfidencialumą bei anonimiškumą. Gavus tiriamųjų sutikimą, pokalbis buvo įrašomas į diktofoną. Visos darbuotojos sutiko, kad pokalbis būtų įrašinėjamas.

Tyrimo eiga

Tyrimas buvo atliekamas 2012 m. liepos – rugsėjo mėnesį. Kiekvienai socialinei darbuotojai buvo pristatyta nagrinėjama tema ir prašoma atvirai ir kiek galima išsamiau atsakinėti į klausimus interviu metu.

Informančių duomenys:

1 – interviu su socialinio darbo organizatore, penkis metus dirbančia Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centre. Moteris yra atsakinga už socialinių darbuotojų darbo organizavimą teikiant paslaugas į namus senyvo amžiaus žmonėms (SDs - socialinis darbas su senyvo amžiaus žmonėmis). Interviu vyko jos darbo vietoje, trukmė – 1 valanda.

2 – interviu su socialine darbuotoja, kuri šešis metus dirba Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centre ir yra atsakinga už paslaugų teikimą rizikos grupės asmenims (SDr - socialinis darbas su rizikos grupės asmenimis). Interviu vyko jos darbo vietoje, trukmė 1 val. 10 min.

3 – interviu su socialine darbuotoja, kuri septynis metus dirba Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centre su rizikos grupės šeimomis (SDš – socialinis darbas su rizikos grupės šeimomis). Interviu vyko informantės darbo vietoje, trukmė 45 min.

4 – interviu su socialine darbuotoja, septynis metus dirbančia Ukmergės nestacionarių socialinių paslaugų centre su vaikais, lankančiais dienos centrą (SDv - socialinis darbas su vaikais). Interviu vyko pietų pertraukos metu, kiemelyje prie informantės darbovietės. Interviu trukmė 50 min.

5 – interviu su socialine darbuotoja, aštuonis metus dirbančia Ukmergės vaikų globos namuose (SDv - socialinis darbas su vaikais). Interviu vyko informantės darbo vietoje, interviu trukmė 1 val.

6 – interviu su socialine darbuotoja, dirbančia Jasiuliškių socialinės globos namuose (SDn - socialinis darbas su neįgaliaisiais). Darbo patirtis – aštuoneri metai. Interviu vyko sutartoje vietoje po darbo, trukmė 1val. 35min.

7 – interviu su socialine darbuotoja meno terapijai ir užimtumui, dvyliktus metus dirbančia Jasiuliškių socialinės globos namuose (SDn - socialinis darbas su neįgaliaisiais). Interviu vyko informantės darbo vietoje per pertrauką. Interviu trukmė – 45 min.

8 – interviu su Deltuvos senelių namų socialine darbuotoja, dirbančia šioje įstaigoje septynis metus (SDs - socialinis darbas su senyvo amžiaus žmonėmis). Interviu vyko informantės darbo vietoje, užimtumo kambaryje. Interviu trukmė – 55 min.

9 – interviu su socialine darbuotoja, dirbančia Deltuvos senelių namuose jau devynerius metus (SDs - socialinis darbas su senyvo amžiaus žmonėmis). Interviu vyko ryte prieš užsiėmimus, trukmė – 1 val. 15 min.

Duomenų analizė:

Interviu duomenys analizuojami kokybinės turinio analizės būdu. Kiekvienas interviu įrašas paverčiamas tekstine išraiška, t.y. transkribuojamas. Tekstiniai duomenys analizuojami keliais etapais:

Pirmas analizės etapas – esminių aspektų išskyrimas. Informančių žodžiai, sakiniai sutraukiami į reikšminę mintį.

Antrasis analizės etapas – kodavimas. Reikšminės mintys apibendrinamos, išskiriami kodai ir įvardinami. Išanalizavus pokalbius šiais dviem etapais, visi interviu bendrai kategorizuojami.

Trečias analizės etapas – kategorizavimas. Išskiriamos kategorijos, jos aprašomos, cituojama informantų kalba. Interpretacijos lyginamos tarpusavyje.

Ketvirtas analizės etapas – empirinis ir teorinis generalizavimas. Kategorijų buitinė kalba paverčiama moksline. Jos apibendrinamos ir, siejant su teorija, pateikiamos išvados.

3.2. Kokybinio interviu duomenų analizė

Trečiasis analizės etapas – kategorizavimas. Šiame etape visų informančių pasisakymai apibendrinami ir pagal temas išskiriamos kategorijos, kurias sudaro papildomos subkategorijos. Duomenų analizė atlikta remiantis sudaryta lentele (žr. 2 priedas). Informančių mintys lyginamos tarpusavyje, analizuojami panašumai ir skirtumai, daromos išvagos. Visos interpretacijos ir minčių sąsajos grindžiamos informančių teiginiais iš transkribuotų interviu.

I tema – kūrybiškumas socialiniame darbe

Kategorija – kūrybiškumo aspektai

Tyrimo metu atskleisti šie kūrybiškumo aspektai: bendras socialinių darbuotojų supratimas apie kūrybiškumą, jo prigimtį/ištakas bei kūrybiško žmogaus savybės. Informantės įvardijo kūrybiškumą apibūdinančius teiginius, išskyrė, jų manymu, pagrindines kūrybiško žmogaus savybes ir pateikė samprotavimus apie kūrybiškumo prigimtį. Taigi remiantis gautais duomenimis, išskirtos bei analizuojamos šios *subkategorijos*:

1. *Kūrybiškumą apibūdinantys teiginiai.*

2. *Kūrybiško žmogaus savybės.*

3. *Kūrybiškumo ištakos/prigimtis.*

1 Subkategorija *Kūrybiškumą apibūdinantys teiginiai:*

Analizuojant informančių mintis, bendrą supratimą, kas yra kūrybiškumas, paaiškėjo, jog dauguma mano, jog tai savybė, kurios dėka žmogus mąsto, elgiasi kitaip nei įprasta, geba rasti kūrybiškus sprendimus, kelti naujas idėjas ir tinkamai jas išreikšti. Informantės kūrybiškumą sieja su naujomis idėjomis, mąstymu, naujų darbo metodų paieška, nuokrypiu nuo nusistovėjusių normų:

„Kūrybiškumas – tai žmogaus gebėjimas mąstyti plačiai, domėjimasis naujovėmis, naujų darbo metodų ieškojimas, jų taikymas.“ (SDr)

„Kūrybiškumas man neatsiejamas nuo laisvo mąstymo, atvirumo, sąmoningumo.“ (SDš)

„Naujos idėjos, nestandartinis mąstymas, nukrypimas nuo normų, taisyklių.“ (SDv)

„Kūrybiškumas - tai naujos idėjos,...“ (SDn)

„...polinkis į naują, originalų ar novatorišką mąstymą...“ (SDs)

„Sugebėjimas kelti naujas idėjas, mąstyti savarankiškai.“ (SDs)

Informančių teigimu, kūrybiškumas padeda organizuoti įvairius darbus ar veiklą, bendrauti su klientais, įsigilinti į jų problemas, jas suprasti bei tinkamai, originaliai jas spręsti ir pabrėžė, jog suteikiant klientui pagalbą tokie sprendimai tampa efektyvesni:

„...tai mintys ir idėjos, padedančios bendrauti su žmonėmis, organizuojant įvairius darbus ir veiklą [...] įsigilinimas į problemą, jos supratimas - tai jau yra kūrybiškumas.“ (SDš)

„...tai kaip originalus problemos sprendimas...“ (SDs)

„...gebėjimas tinkamai, efektyviai spręsti problemas...“ (SDs)

Lyginant šiuos informančių pasisakymus, galima pastebėti, jog visos socialinės darbuotojos, nepaisant to, su kokia klientų grupe jos dirbtų, kūrybiškumą apibūdino kaip gebėjimą kūrybiškai mąstyti sprendžiant klientų problemas. Socialinėms darbuotojoms kūrybiškumas - tai naujų darbo metodų ieškojimas, jų taikymas, naujos idėjos, nestandartinis mąstymas, nukrypimas nuo normų, taisyklių, įsigilinimas į problemą ir originalus jos sprendimas, taip pat mintys, padedančios organizuoti įvairius darbus ir veiklą.

2 Subkategorija *Kūrybiško žmogaus savybės:*

Kalbant apie kūrybiško žmogaus savybes, paaiškėjo, jog dauguma informančių tai sieja su žmogaus aktyvumu, smalsumu, imlumu naujovėms, atvirumu, kas skatina naujų idėjų atsiradimą. Kūrybiškas žmogus, anot socialinių darbuotojų, atviras naujiems pokyčiams ir galimybėms, turintis daug minčių, idėjų bei pasiūlymų, mokantis prisiderinti prie bet kokios situacijos, viskuo besidomintis, pasitikintis savimi, įžvalgas, savarankiškas, spontaniškas, žaismingas. Toks žmogus, kaip teigia informantės, turi savitą požiūrį, lakią vaizduotę ir moka ja pasinaudoti, imlus naujai

informacijai, greitai ją įsisavina, moka fantazuoti, ir, anot vienos informantės, „*kūrybiškas žmogus turi turėti savybę gyvenime būti šiek tiek aktoriumi.*“ (SDn)

Viena informantė pabrėžė, kad „*kūrybiškas žmogus turi būti atkaklus, kad siektų užsibrėžtų tikslų ir galėtų įgyvendinti savo sumanymus*“ (SDš). Kita pašnekovė kūrybiškas savybes sieja su žmogaus charakterio savybėmis: „*...iš tikrųjų manau, kad žmogaus kūrybiškumas siejasi ir su jo charakterio savybėmis [...].*“ (SDr)

Svarbu pastebėti, jog viena informantė išskyrė kūrybiško ir meniško žmogaus sąvokas: „*...daug kas painioja sąvokas kūrybiškas ir meniškas žmogus...*“ (SDs)

Dvi informantės pabrėžė turimų žinių naudą sprendžiant klientų problemas: darbuotojas, turėdamas specifinių žinių, galės labiau atsiskleisti kūrybiškai:

„*Kuo daugiau darbuotojas turės reikalingų žinių, tuo labiau pasireikš jo kūrybiniai sprendimai.*“ (SDš)

„*...taip pat turi turėti pakankamai savo veiklos srities žinių...*“ (SDv)

Viena informantė pabrėžė, jog svarbu, „*kad žmogus tikėtų tuo, ką daro, tuomet ir kiti juo patikės*“ (SDš). Kitos informantės teigimu, „*kūrybiškas žmogus būna įdomus, moka įkvėpti kitus, uždegti juos savo idėjomis.*“ (SDs)

Dvi informantės pabrėžė, kad kūrybiškas žmogus pasižymi drąsa ir išsako savo mintis, sugalvotas idėjas bei sumanymus, geba improvizuoti. Tai labai svarbi savybė, leidžianti socialiniam darbuotojui išsisukti iš keblios, nenumatytos situacijos:

„*Toks žmogus turi mąstyti drąsiai, nebijoti garsiai išreikšti savo mintis, sumanymus.*“ (SDv)

„*Pirmiausia kūrybiškas žmogus turi būti drąsus - nebijoti improvizuoti ir savo mintis bei idėjas įgyvendinti praktikoje, net jei tos idėjos neįprastos.*“ (SDn)

Vienos informantės teigimu, kūrybiškas žmogus nepaliks problemos neišspręstos. Anot jos, „*kokia bebūtų sudėtinga problema, tokiam žmogui ne problema ją išspręsti, jis visuomet ras sprendimą*“ (SDn). Tai be galo svarbu socialiniam darbuotojui, kadangi pagrindinis jo darbas ir yra problemų sprendimas.

Anot informantės, kūrybiškas žmogus gali „*lengvai ir netipiškai įveikti kylančias problemas*“ (SDs). Kitų dviejų informančių nuomone, kūrybiškas žmogus siekia naujų įspūdžių, nori tobulėti:

„*...nuolatinis noras tobulėti, ieškojimas naujų idėjų...*“ (SDs)

„*...naujų įspūdžių siekimas...*“ (SDv)

Lyginant šias informančių mintis, galima pastebėti, jog vienos socialinės darbuotojos kūrybiško žmogaus savybes sieja su charakterio savybėmis, kitos – su turimomis žiniomis, kurios lemia kūrybinius sprendimus. Informantės išskyrė šias pagrindines kūrybiško žmogaus savybes: atkaklumas, žinios, drąsa, optimizmas. Kūrybiškas žmogus, anot pašnekovių, įdomus, moka įkvėpti

kitus, uždegti juos savo idėjomis, improvizuoja ir savo mintis, neįprastas idėjas įgyvendina praktinėje veikloje, visada randa problemos sprendimą, ieško naujų idėjų, siekia naujų įspūdžių, nori tobulėti.

3 Subkategorija: Kūrybiškumo ištakos/prigimtis:

Analizuojant informančių samprotavimus apie kūrybiškumo ištakas bei prigimtį, nerasta vienareikšmiško atsakymo. Vienos informantės teigė, jog tai įgimta savybė, kitos - priešingai, jog tai įgyta, nes gyvenimo patirtis padaro žmogų kūrybingą. Po ilgų svarstymų ir dvejonių, kelios pašnekovės susimąščiusios pakeitė savo nuomonę. Reikia pastebėti tai, kad, anot informančių, būtina kūrybiškumą lavinti, leisti jam pasireikšti, o ne slopinti. Visos socialinės darbuotojos svarstė ir apie tai, kas lemia šios savybės atsiradimą. Anot jų, tai ir tėvų, pedagogų įtaka, ir žmogų supanti aplinka, saviukla bei paties žmogaus motyvacija, charakterio savybės, nulemiančios kūrybiškus sprendimus.

Kalbant apie kūrybiškumo prigimtį/ištakas, informančių mintis būtų galima suskirstyti taip:

- **Įgimta savybė:**

„Aš manau, kad tai daugiau įgimta,[...].“

„Žmogus yra iš prigimties kūrybiškas[...].“

„Galvočiau, kad visi esam bent kiek kūrybiški...“

„...o mąstyti ir veikti kūrybiškai gali kiekvienas žmogus, jeigu turi galvą ant pečių...“

„Kūrybiškumas, manau, yra būdingas visiems žmonėms, tačiau jis nevienodai pasireiškia.“

- **Įgyta savybė:**

„Manau gyvenimo patirtis gali suteikti tokių savybių, [...].“

„...bet gal daugiau įgyta, nes nei vienas negimė viską mokėdamas...“

„Galvočiau, kad įgyta, bet ją sąlygoja įgimti asmenybės bruožai...“

„Visgi manau, kad kūrybiškumo galima išmokyti.“

„Manau, kūrybiškumui įtaką daro ne tik įvairūs gebėjimai, asmeninės savybės, bet ir įgytos žinios, supanti aplinka, vaikystės ir paauglystės poveikis - veiksniai, kurie nėra įgimti.“

- **Paveldėta savybė:**

„...jeigu jau tėvai turi tokių savybių, didesnė garantija, kad ir vaikai tokių turės...“

„...gal paveldi iš tėvų ar senelių tas savybes...“

- **Aplinkos įtaka:**

„Aišku, ir aplinka svarbi, į kurią žmogus papuola.“

„...tai gal tiesiog priklauso, į kokią aplinką žmogus papuola, kokie jo tikslai gyvenime...“

- **Auklėjimo įtaka:**

„Tai yra auklėjimas: tiek tėvų, tiek pedagogų...“

Vienos informantės teigimu, žmogaus kūrybiškumą lemia asmeninės savybės bei gyvenimo aplinkybės:

„Na, vienu žodžiu, kūrybiškumą lemia, manau, asmeninės žmogaus savybės [...] ir gyvenimo aplinkybės.“ (SDr)

Analizuojant bei lyginant šiuos informančių pasisakymus, galima daryti išvadą, jog socialinės darbuotojos kūrybiškumą laiko įgimta arba įgyta savybe. Informančių teigimu, kūrybiškumui įtakos turi šie veiksniai: auklėjimas, supanti aplinka, žmogaus bruožų visuma. Svarbu pastebėti tai, kad vienos socialinės darbuotojos nuomone, kūrybiškumą lemia veiksniai, kurie nėra įgimti, t.y., visa, nuo pat gimimo žmogų supanti aplinka. Visos informantės sutinka, jog kiekvienas žmogus gali jaustis ir būti kūrybiškas veikdamas, svarbu šią savybę skatinti ir lavinti.

Apibendrinus gautus tyrimo duomenis apie kūrybiškumo aspektus galima teigti, jog tyrime dalyvavusios socialinės darbuotojos *kūrybiškumą dažniausiai sieja su originaliu, nestandartiniu mąstymu, gebėjimu rasti kūrybiškus sprendimus, kelti naujas idėjas ir tinkamai jas išreikšti*. Informantės išskyrė atvirumą, imlumą, originalumą, naujos patirties troškimą bei drąsą, kaip *pagrindines kūrybiško žmogaus savybes*. Anot informančių, kūrybiškas žmogus - įdomus, moka įkvėpti kitus, uždegti juos savo idėjomis, nebijo improvizuoti ir savo mintis, neįprastas idėjas įgyvendinti praktikoje. Vienos socialinės darbuotojos *kūrybiškumą laiko įgimta, kitos įgyta savybe, kuriai įtakos turi asmeninės žmogaus savybės, charakterio bruožai, auklėjimas, aplinka ir pabrėžia, jog mes visi tam tikroje srityje esame kūrybiški, kadangi visas gyvenimas – tai jau kūryba*. Ir visgi labiausiai socialinio darbuotojo kūrybiškumą nulemia jo savastis: jo savitas požiūris ir supratimas.

Kategorija – kūrybiškumo ir socialinio darbo sąsajos

Tyrimo metu išsiaiškinta, kaip socialinės darbuotojos kūrybiškumą supranta bei vertina socialiniame darbe. Vienos informantės kūrybiškumą socialiniame darbe supranta kaip organizuojamą veiklą meninių raiškos priemonių pagalba, kitoms kūrybiškumas socialiniame darbe - tai kūrybinis mąstymas bei kiti raiškos būdai, priklausantys nuo konkrečių atvejų, todėl šioje kategorijoje išskirtos ir analizuojamos šios *subkategorijos*:

1. *Kūrybiškumas socialiniame darbe (bendras vertinimas).*
2. *Meninės raiškos priemonės.*
3. *Kūrybiškas mąstymas.*
4. *Kiti raiškos būdai.*

1 Subkategorija *Kūrybiškumas socialiniame darbe (bendras vertinimas)*:

Analizuojant informančių mintis apie kūrybiškumo socialiniame darbe bendrą sampratą paaiškėjo, jog dauguma apklaustųjų mano, kad tai socialinio darbuotojo visa atliekama veikla,

atsiradusi kūrybinio mąstymo, naujų, įdomių idėjų įgyvendinimo dėka. Informantės kūrybiškumą socialiniame darbe supranta ir kaip meninę raišką, ir kaip gebėjimą savarankiškai, nestereotipiškai, originaliai mąstyti, orientuotis sudėtingose situacijose, sprendžiant klientų problemas. Anot vienos informantės, socialinis darbas ne tik sudėtingas, bet ir įdomus, turintis daug veiklų, todėl „*kūrybiškumas šiame darbe - neatsiejama dalis.*“ (SDš)

Informantės kūrybiškumą socialiniame darbe supranta kaip socialinio darbuotojo pagalbą (priemonę) sprendžiant problemas netipiškai, netradiciniais, nestandartiniais būdais bei teikiant naujas, įdomias idėjas. Taip pat tai mokėjimas adekvačiai elgtis, esant nenumatytai situacijai, gebėjimas ją valdyti bei rasti išeitį. Informančių nuomone, kūrybiškumas padeda darbuotojui išvelgti esančias problemas ir jas atitinkamai spręsti:

„*Mokėjimas spręsti klientų problemas nestandartiniais būdais, tai mokėjimas išeiti iš bet kokios situacijos,[...].*“ (SDr)

„*...netipiškai sprendžia esančias socialines problemas...*“ (SDš)

„*...pajėgus iškilus problemai pritaikyti ne vieną skirtingą sprendimą...*“ (SDv)

„*...socialinio darbuotojo sugebėjimas valdyti situaciją, gebėjimas veikti efektyviai sprendžiant klientų problemas [...] mokėjimas PAMATYTI problemą...*“ (SDv)

„*...ieškai netradicinių problemos sprendimo būdų, teikdamas įdomias ir naujas idėjas...*“ (SDn)

„*...sėkmingas problemų sprendimas taip pat nemažai priklauso nuo kūrybiškumo...*“ (SDs)

„*...jo dėka gimsta naujos idėjos, efektyvūs problemų sprendimo būdai...*“ (SDs)

Dvi informantės kalbėdamos apie kūrybiškumą socialiniame darbe, supranta tai kaip meninę raišką, kadangi pačios labiau ją taiko savo darbe. Tačiau, anot jų, kad socialinis darbuotojas galėtų veikti kūrybiškai, turi turėti ir kūrybinių minčių, idėjų, t.y., kūrybiškai mąstyti:

„*Kūrybiškumas šiame darbe gali būti išreikštas ir menine raiška, ir ne tik, tai gali atskleisti darbuotojo mąstymas, kuriamos idėjos.*“ (SDr)

„*...daugiausiai naudoju meninę raišką, visokie užsiėmimai vyksta...*“ (SDs)

Dvi informantės teigė, jog savo darbe, kūrybiškas socialinis darbuotojas geba kelti naujas idėjas bei jas įgyvendinti. Anot jų, kūrybiškumo dėka galima sukurti kažką naujo, dar nepatirto, t.y., ieškoti naujų veiklos formų:

„*...naudingas [...] teikiant įdomias ir naujas idėjas...*“ (SDn)

„*Kūrybiškų gebėjimų dėka galima sukurti naujas veiklos erdves.*“ (SDš)

Viena pašnekovė kūrybiškumą socialiniame darbe supranta kaip gebėjimą parinkti tinkamą darbo metodą ir jį taikyti atitinkamoje situacijoje:

„*Veikla apima daugybę užduočių, parenkant ir taikant įvairius socialinio darbo metodus,[...] sugebėjimas įvairiose situacijose parinkti ir taikyti skirtingus darbo metodus, [...].*“ (SDs)

Dviejų informančių teigimu, kūrybiškumas socialiniame darbe pasireiškia kai darbuotojas nebijo nukrypti nuo nusistovėjusių darbo normų ar taisyklių, kas leidžia išvengti monotonijos ne tik darbe, bet ir klientų gyvenime:

„Savo darbe mes paprastai būname išprausti į tam tikrų normų, taisyklių rėmus. Ir norim-nenorim turime jų laikytis. O kūrybiškumas leidžia išeiti už tų rėmų ribų nenusižengiant taisyklėms. O tai leidžia išvengti monotonijos ir rutinos darbe. Ir ne tik mūsų darbe, bet ir mūsų klientų gyvenime.“ (SDn)

„Kūrybiškumas leidžia peržengti įprastas normas [...].“ (SDs)

Anot vienos informantės, „kūrybiškumas socialiniame darbe pasireiškia [...], gebėjimu greitai reaguoti į pakitusią situaciją, rasti sprendimus esant keblioms situacijoms, savitu požiūriu ir nuomonės reiškimu, [...]“ ir prilygina šią savybę empatiškumui teigdama, jog kūrybiškumas būtinas dirbant socialinį darbą:

„Šią darbuotojo savybę galima drąsiai prilyginti kitoms, pavyzdžiui, empatiškumui, todėl kūrybiškumas, mano nuomone, neatsiejama socialinio darbuotojo savybė, [...].“ (SDv)

Kitos informantės teigimu, kūrybiškas socialinis darbuotojas organizuojamas, planuojamas ar atlikdamas visą savo veiklą stengiasi ją pajvairinti, inovatyviai, patraukliai ją pristatyti bei sujungti su kitomis veiklomis ieškant naujumo praktinėje veikloje:

„Socialinis darbuotojas, [...] atlikdamas kasdienes darbinės veiklas pasitelkia kūrybišką mąstymą, stengiasi pajvairinti veiklos atlikimą, geba inovatyviai, patraukliai pristatyti atliekamą veiklą ir panašiai.[...]stengiasi socialinę veiklą sujungti su kitomis, [...].“ Informantė kūrybiškumą prilygina kovai su kasdienybe:

„Tai yra kova prieš stereotipus, sustabarėjimą, nusistovėjimą.“ (SDn)

Viena informantė teigė, jog kūrybiškumas socialiniame darbe padeda prisitaikyti prie pokyčių, palengvina bendravimą bei išlaiko motyvaciją darbui. O tai labai svarbu kiekvienam socialiniam darbuotojui, norinčiam produktyviai veikti kintančioje aplinkoje:

„Padeda lanksčiau reaguoti į pokyčius, išlaiko motyvaciją dirbti. Taip pat pagerina komunikaciją tarp socialinio darbuotojo ir kliento.“ (SDs)

Išanalizavus šias informančių mintis galima teigti, jog socialinėms darbuotojoms kūrybiškumas ir socialinis darbas susijęs ieškant netradicinių būdų problemai spręsti, gebėjimu parinkti tinkamus darbo metodus, įvairias veiklas, greitai orientotis ir rasti išeitį sudėtingose situacijose, kūrybiniu mąstymu. Kūrybiškumas socialinėms darbuotojoms padeda kelti naujas idėjas ir jas įgyvendinti, kovoti su rutina, kasdienybe ne tik joms pačioms, bet ir klientams. Tai didina socialinių darbuotojų darbo motyvaciją. Svarbiausia, kūrybiškumas leidžia nepaisyti rėmų, į kuriuos dažnai darbuotojas būna išpraustas, nenusižengiant taisyklėms.

2 Subkategorija Meninės raiškos priemonės:

Kalbėdamos apie kūrybiškumą socialiniame darbe, penkios informantės paminėjo meninę raišką, kaip vieną iš kūrybinės veiklos būdų:

„...didelę įtaką daro ir meninė veikla...“ (SDr)

„Meninės raiškos priemonės taip pat be galo svarbios.“ (SDv)

„...kūrybiškumą parodau per meninę veiklą...“ (SDn)

„Žinoma ir tai labai svarbu, ypač mano darbe, kai esu atsakinga už užimtumą, laisvalaikio organizavimą savo klientams.“ (SDs)

„...bent jau mano darbe tas kūrybiškumas labiau reiškiasi per meninę veiklą...“ (SDs)

Informantės sutinka, kad kūrybiškumas socialiniame darbe - tai ne tik veikla, išreikšta meninėmis raiškos priemonėmis, bet ir kūrybinis mąstymas, bei kiti raiškos būdai, priklausantys nuo konkrečios situacijos. Anot jų, kiekviena darbuotojo veikla turi būti organizuota kūrybiškai:

„...bet tai nereiškia, kad darbuotojas dirbantis, pavyzdžiui, socialinės paramos skyriuje, kur pagrinde visokie prašymai, yra ne kūrybiškas...“ (SDv)

Viena informantė prasitarė, neturinti galimybių taikyti meninę veiklą kaip saviraišką:

„...neturiu sąlygų, kad galėčiau organizuoti kokią veiklą jiems įdomesnę...“ (SDr)

Informantė, atsakinga už užimtumo bei laisvalaikio organizavimą pagyvenusiems žmonėms, teigė, jog svarbu mokėti šiuos du dalykus (taisyklės bei kūrybiniai sprendimai) derinti ir jungti į vieną visumą:

„Tai yra veikla, kurioje būtina paisyti nustatytų taisyklių ir kartu naudoti meninės raiškos priemones [...].“ (SDs)

Lyginant šias informančių mintis, galima teigti, jog socialinių darbuotojų, dirbančių tiesiogiai su klientais, kūrybiškumas labiau atsiskleidžia per meninę raišką. Tačiau nesvarbu, kokia socialinio darbuotojo veikla bebūtų, ji turi būti organizuota kūrybiškai, pasitelkus kūrybinį mąstymą. Darbo pobūdis lėmė, kaip informantės reiškia savo kūrybinius gebėjimus.

3 Subkategorija Kūrybiškas mąstymas:

Kalbėdamos apie kūrybišką mąstymą, kaip apie vieną iš kūrybiškumo komponentų, keturios informantės teigė, jog norint atlikti kažkokią veiklą, būtina prieš tai ir pamąstyti, apgalvoti:

„Kūrybiškumas, sakyčiau, yra mąstymo būdas.“ (SDs)

„...sugalvoju kažką perdaryti, sukurti, sugalvoti, va čia irgi jau kūrybiškumas...“ (SDr)

„...kad sugalvočiau visa tai, ką aš darau,[...] reikia turėti kūrybiškų savybių...“ (SDn)

„...bet kad ta veikla būtų sugalvota, reikia irgi kūrybiškai pamąstyti, nes idėjos savaime negimsta, niekas neatneša ant lėkštutės ir nepateikia...“ (SDs)

Išanalizavus ir palyginus šias mintis, galima teigti, jog informantės turi kūrybiškai pamąstyti, prieš imdamosios veiklos, nes tai padeda joms sukurti, perkurti pagalbos klientui planus, išpildyti sumanymus, sugalvoti naujas veiklas ir tik tuomet jas įgyvendinti.

4 Subkategorija *Kiti raiškos būdai:*

Šešios informantės pateikė kitokius kūrybinės raiškos būdus, kuriuos dažniausiai pačios taiko savo praktinėje veikloje. Tai ir bendravimas, eksperimentavimas, fantazavimas, naujas elgesys, paslaugų organizavimas, papildomos veiklos organizavimas, skubios pagalbos klientui suteikimas, ieškojimas naujų, originalių darbo metodų. Visi šie komponentai, anot pašnekovių, reikalauja iš socialinio darbuotojo kūrybiškumo:

„Tai gali būti išreikšta ir bendravimu, ir kažkokia papildoma veikla.“ (SDs)

„...priimant naujus, originalius sprendimus, eksperimentuojat, fantazuojant. [...] gali pasireikšti ir nauju darbinio elgesiu, naujais problemų sprendimo būdais...“ (SDr)

„...į problemą pažvelgti nauju kampu ir rasti nestandartinių sprendimų, pastebėti tai, ko nepastebėjo kiti...“ (SDš)

„...organizuojant tiek laisvalaikį, tiek skubią pagalbą klientui...“ (SDv)

„...tai ne tik veikla, bet ir bandymas kažką įprasta atlikti kitu būdu...“ (SDv)

„...greitas orientavimasis sudėtingose situacijose, žmonių, jų problemų vertinimas [...] naujas planas problemai spręsti arba, nu nežinau, kad ir nauji darbo metodai...“ (SDs)

Įdomu pastebėti tai, kad viena informantė pabrėžė, jog *„kūrybiškumui reikia ir drąsos, tam, kad galėtume elgtis ar daryti kažką kitaip.“* (SDv)

Išanalizavus šias informančių mintis, galima teigti, jog kūrybiškumas joms padeda bendrauti, priimti naujus, originalius sprendimus, fantazuoti, elgtis kitaip nei įprasta, sugalvoti papildomą veiklą, sukurti naują pagalbos planą, organizuoti skubią pagalbą klientui, kai atvejai būna netikėti, pastebėti tai, ko nepastebėjo kiti.

Apibendrinus informančių mintis apie tai, kas sieja kūrybiškumą ir socialinį darbą, galima teigti, jog socialinės darbuotojos *kūrybiškumą darbe sieja su* kūrybiniu mąstymu, menine veikla bei kitais raiškos būdais: bendravimu, nauju elgesiu, greita orientacija sudėtingose situacijose, kažko naujo sukūrimu, metodų paieška bei taikymu sprendžiant klientų problemas. Informantės, dirbančios socialinėse institucijose su pagyvenusiais ar neįgaliais asmenimis, kur jiems organizuojamos ir teikiamos užimtumo, laisvalaikio paslaugos, kūrybiškumą socialiniame darbe labiau sieja būtent su menine raiška, o informantės, dirbančios su klientais darbo kabinete, su rizikos grupės asmenimis ar šeimomis, labiau kūrybiškumą suvokia kaip mąstymą, kitokį elgesį bei ieškojimą efektyvesnių darbo metodų ar naujų pagalbos planų kūrimą. Tyrime dalyvavusioms socialinėms darbuotojoms, *kūrybiškumas leidžia* į esamą situaciją pažvelgti „kitu kampu“, skatina ieškoti naujų, nestandartinių problemos sprendimo būdų. Svarbiausia, kūrybiškumas, nenusižengiant taisyklėms, leidžia joms „išeiti“ iš rėmų, kuriuose dažnai būna įspraustos.

Kategorija – efektyvūs problemų sprendimai

Tyrimo metu atskleista, jog tiek teorinės socialinio darbo žinios, tiek kūrybiški sprendimai padeda efektyviau, veiksmingiau spręsti sudėtingas klientų problemas. Taip pat išryškėjo kūrybiško darbuotojo svarba, jo poreikis, siekiant geresnių darbo rezultatų. Todėl šiai kategorijai išskirtos bei analizuojamos šios *subkategorijos*:

1. *Teorinių žinių pagalba.*
2. *Kūrybiški sprendimai.*
3. *Kūrybiško darbuotojo svarba.*

1 Subkategorija *Teorinių žinių pagalba:*

Analizuojant informančių mintis apie tai, kas padeda efektyviau spręsti klientų problemas, paaiškėjo, jog tam padeda turimos socialinio darbo teorinės žinios. Trys informantės sutinka, jog teorinės žinios yra svarbios norint efektyviai išspręsti problemą:

„Svarbu žinoti ir teorines žinias, kad galėtum jas taikyt praktikoje.“ (SDr)

„Klientų problemų sprendimui būtinos ir teorinės žinios, [...]“ (SDv)

„Reikia kiekvienam socialiniam darbuotojui turėti ir teorinių žinių, [...]“ (SDv)

Dvi informantės pabrėžia, kad teorines žinias pateikus kūrybiškai galima tikėtis, jog socialinis darbuotojas problemas išspręs efektyviau, tačiau, anot vienos informantės, ne visais atvejais galima elgtis kūrybiškai:

„Elementarias teorines žinias pateikus kūrybiškai gali tikėtis geresnio rezultato.“ (SDš)

„Turi turėti ir geras teorines žinias, nes ne visose situacijose galima elgtis kūrybiškai.“ (SDs)

Išanalizavus šias informančių mintis galima teigti, jog teorinės žinios socialinėms darbuotojoms būtinos teikiant bet kokią pagalbą klientui, juolab, kad ne visose situacijose galima pasiekti kūrybiškai. Tačiau kur įmanoma, socialinės darbuotojos stengiasi žinias pateikti kūrybiškai, tikėdamosios geresnio darbo rezultato.

2 Subkategorija *Kūrybiški sprendimai:*

Kalbėdamos apie kūrybiškus sprendimus praktinėje veikloje, visos informantės pabrėžia apie jų naudą bei efektyvumą. Anot vienos socialinės darbuotojos, kadangi socialinis darbas – tai darbas su žmonėmis, todėl vien elementarių teorinių žinių nepakanka, ir geriausia, kai šie du elementai vienas kitą papildo:

„Dirbant socialinį darbą elementarių teorinių žinių neužtenka [...]. Tai manau, kad turi būti išlaikyta pusiausvyra tarp teorinių žinių ir kūrybiškumo.“ (SDs)

Kitos informantės teigimu, *„kiekvienas atvejis būna skirtingas, tenka sugalvoti kažką daugiau, imtis kažkokių kitokių veiksmų.“ (SDr)*

Anot vienos informantės, problemos sprendžiamos dar efektyviau, kai atsiranda bendraminčių, kurie palaiko ir įvertina sugalvotas idėjas, naujus sumanymus:

„O dar efektyviau būna kai atsiranda bendraminčių, [...]“ (SDš)

Informantė, dirbanti su vaikais, neįsivaizduoja savo darbo be kūrybinių sprendimų, idėjų:

„Vaikai - tai tokia grupė, turinti didelių poreikių, tikrai kartais lengviau aš su jais susikalbu, pasitelkus kūrybiškumą savo...“ (SDv)

Vienos informantės nuomone, žmogus lengviau priima informaciją, ją įsisavina, kai ją pateiki praktiškai, todėl ir kūrybiški sprendimai padeda efektyviau spręsti klientų problemas, juolab, kad tos problemos būna savitos kaip ir kiekvienas atėjęs klientas:

„Žmogus lengviau įsisavina informaciją, kai ji [...] pagrindžiama įdomiais praktiniais darbais. Tas pats ir su klientų problemom - „sausos“ teorijos dažnai neužtenka. [...]. Kiekvienas klientas ateina su savita problema ir susiklosčiusia situacija. Kartais problemai spręsti pakanka teorinių socialinio darbo žinių, tačiau kiekviena situacija gali turėti tęsinį, kur kūrybiškumas duotų kur kas daugiau teigiamų rezultatų, keistų tiek kliento, tiek socialinio darbuotojo požiūrį.“ (SDn)

Kita informantė taip pat sutinka, jog neužtenka vien teorinių žinių norint efektyviai spręsti problemas, vien dėl to, kad žmonės yra skirtingi, unikalūs kaip ir jų problemos:

„Žmonės skirtingi, todėl jų problemas spręsti reikia skirtingais būdais. [...]. Dažniausiai, standartinius problemas sprendimus žmonės jau būna išbandę.“ (SDn)

Viena informantė pabrėžia, „jog elementarios teorinės žinios padeda spręsti „elementarias teorines“ problemas. Kadangi kiekviena situacija ir problema yra skirtinga – kūrybiškumas socialiniame darbe padeda rasti sprendimą greičiau ir efektyviau.“ (SDs)

Kita informantė taip pat sieja kūrybiškų sprendimų efektyvumą su tuo, jog teorija negali numatyti problemų sprendimo dėl jų įvairumo, todėl tenka imtis kitų sprendimo būdų, veikslių:

„Teorijos vien neužtenka, nes ji sukurta bendram žinojimui. O praktikoje atsiranda situacijų, problemų, kurių teorija nėra numačiusi, taigi tenka įdėti daugiau savo idėjų.“ (SDs)

Išanalizavus šias informančių mintis galima teigti, jog socialinių darbuotojų klientai yra unikalūs, skirtingi, su savitais poreikiais bei interesais, todėl joms dažnai tenka priimti kūrybiškus sprendimus, t.y., problemas spręsti skirtingais būdais. Anot informančių, dažnai tenka imtis nenumatytų veikslių, remtis savo idėjomis, pasiūlyti nestandartinį sprendimą, įvertinti kliento situaciją „kitu kampu“, todėl vien teorinių žinių jau nebepakanka.

3 Subkategorija Kūrybiško darbuotojo svarba:

Kalbėdamos apie kūrybišką socialinį darbuotoją, visos informantės sutinka, jog kūrybiškas darbuotojas problemas sprendžia greičiau ir efektyviau. Vienos informantės teigimu, darbuotojo kūrybiškumas priklauso nuo individualių savybių ir kūrybiškai veikti gali ne visi. Anot jos, pačiai dažnai tenka būti kūrybiškai, kad ir užmezgant kontaktą su klientu ar išsisukinėjant iš keblios situacijos:

„Kūrybiškai mąstyti ir veikti gali tikrai ne kiekvienas socialinis darbuotojas. [...]. Man nuolat tenka būti kūrybingai, nes tai padeda lengviau užmegzti kontaktą su klientu, [...]. Tai ir tenka sukurti, paaiškinti kaip ir kas žmogui, tai ir tenka išsisukinėt iš tokios situacijos.“ (SDs)

Kitos informantės nuomone, kūrybiškumas leidžia darbuotojui džiaugtis savo darbu, o tai daro jį efektyvesniu:

„Kūrybiškumas didina ir paties darbuotojo pasitenkinimą atliekamomis darbinėmis užduotimis, didina darbo efektyvumą, [...].“ (SDr)

Kita informantė teigia, jog kūrybiškas darbuotojas lengviau nustato problemą, parenka tinkamus darbo metodus ir taip pasiekia geresnių darbo rezultatų:

„Socialinis darbuotojas lengviau galės nustatyti kliento problemą, parinkti ir taikyti darbo metodus konkrečiam atvejui.“ (SDš)

Svarbu pastebėti tai, jog, vienos informantės teigimu, kūrybiškumas padeda išvengti „perdegimo sindromo“ darbe, prisitaikyti prie netikėtų situacijų, išvelgti naujas galimybes, pozityvius metodus, technikas, nulemti pagalbos prasingumą sprendžiant sudėtingas problemas:

„Padeda darbuotojui išvengti monotonijos, „perdegimo“ darbe, greičiau prisitaikyti prie netikėtų situacijų, išvelgti naujas galimybes, atrasti pozityvius metodus. Taip pat padeda įvaldyti darbo metodus, technikas visas, jas kaitaliooti, parinkti tinkamiausią.“ (SDv)

Anot vienos informantės, kūrybiškumas darbuotojui neleidžia pavargti nuo kasdienės veiklos, padeda ieškoti naujų problemos sprendimo būdų, todėl tai viena svarbiausių socialinio darbuotojo savybių:

„...leidžia vis naujai pažvelgti į situacijas, ieškoti naujų problemų sprendimo būdų, kelių, nepavargti nuo kasdienės veiklos, [...] bene svarbiausia gero socialinio darbuotojo savybė...“ (SDn)

Vienos informantės nuomone, socialinis darbas - tai darbas, reikalaujantis naujų idėjų, išbandymų, todėl kūrybiškumas čia labai svarbus aspektas. Anot jos, socialinio darbuotojo kūrybiškumas palengvina problemų sprendimą, taip pat pagerina ir teikiamų paslaugų kokybę:

„Tai darbas, reikalaujantis naujų idėjų, naujų išbandymų. Kūrybiškumas padės ir iškilusių problemų sprendimui nestandartiniais būdais, ir pagerins teikiamų paslaugų kokybę.“ (SDn)

Kitos informantės teigimu, labai svarbu, kad darbuotojas būtų motyvuotas darbui, nes *„tada ir lengviau tos idėjos gims, bus noras jas įgyvendinti“*. Anot jos, šis darbas tiesiog reikalauja iš darbuotojo kūrybinių įgūdžių, žinių, kadangi dirbama su unikaliais žmonėmis bei jų problemomis:

„Socialiniai darbuotojai dirba su įvairiais asmenimis, grupėmis, taigi šis darbas tiesiog reikalauja iš darbuotojo kūrybinių įgūdžių, žinių, [...].“ (SDs)

Vienos informantės teigimu, kiekvienas žmogus turi kūrybiškų savybių, tačiau, anot jos, esminis dalykas tas, kad reikia mokėti šią savybę tinkamai taikyti:

„Kiekvienas žmogus turi dalelytę kūrybiškumo, jo savybių, bet svarbiausias dalykas tas, kad turi mokėti, gebėti jas tinkamai panaudoti.“ (SDs)

Išanalizavus šias informančių mintis galima teigti, jog kūrybiškas socialinis darbuotojas gali lengviau užmegzti kontaktą su klientu, išsisukti iš keblios situacijos arba prie jos prisitaikyti, lengviau nustatyti problemą ir parinkti tinkamus pozityvius darbo metodus jai spręsti. Taip pat kūrybiškumas padeda išvengti monotonijos, „perdegimo“ darbe, išvelgti naujas galimybes, atrasti, kaitalioji įvairias technikas, nepavargti nuo kasdienės veiklos ir atrasti kažką naujo. Šie teigiami aspektai didina paties socialinio darbuotojo pasitenkinimą darbu, todėl neabejotina, kad kiekvienam darbuotojui kūrybiškumas – būtina savybė sėkmingam darbui. Anot informančių, klientų problemų sprendimas, tiesiog reikalauja darbuotojo kūrybiškumo, kadangi dirbama su unikaliais, skirtingais žmonėmis.

Apibendrinant visas informančių mintis apie tai, kas padeda efektyviau spręsti klientų problemas, galima teigti, jog teikiant klientams pagalbą, *būtinės teorinės žinios*, kurias, esat galimybei, *galima pateikti kūrybiškai, rasti kūrybiškus sprendimus*, t.y., informantės stengiasi išlaikyti pusiausvyrą tarp teorinių socialinio darbo žinių bei kūrybiškų sprendimų. Dėl klientų individualumo socialinėms darbuotojoms dažnai tenka priimti kūrybiškus sprendimus, imtis nenumatytų veiksmų, siūlyti savo idėjas, nestandartinius sprendimus, įvertinti kliento situaciją „kitu kampu“, t.y., skirtingų žmonių skirtingas problemas spręsti skirtingais būdais, metodais. *Socialinės darbuotojos stengiasi būti kūrybiškos, kadangi tai labai svarbi ir naudinga savybė, leidžianti joms* lengviau užmegzti kontaktą su klientu, išsisukti iš keblios situacijos arba prie jos prisitaikyti, lengviau nustatyti problemą ir parinkti tinkamus pozityvius darbo metodus jai spręsti. Taip pat padeda išvengti monotonijos, „perdegimo sindromo“ darbe, išvelgti naujas galimybes, atrasti, kaitalioji įvairias technikas. Kūrybiškumas didina ir pačių socialinių darbuotojų pasitenkinimą atliekamomis užduotimis ir padeda nepavargti nuo kasdienės veiklos, o tai didina darbo našumą bei efektyvumą.

II tema – praktinė veikla ir kūrybiškumas

Kategorija – profesinė veikla

Tyrimo metu išsiaiškinta, kokią veiklą įprastai atlieka socialinės darbuotojos darbo dienos metu. Visos informantės išskyrė labiausiai patinkančią veiklos sritį, darbo metodus, taikomus praktinėje veikloje, dirbant su įvairių grupių klientais. Taigi šiai kategorijai išskirtos ir analizuojamos tokios *subkategorijos*:

1. Kasdienė veikla.

2. *Labiausiai patinkanti socialinio darbo sritis.*

3. *Taikomi socialinio darbo metodai.*

1 Subkategorija Kasdienė veikla:

Analizuojant informančių pasisakymus apie kasdienę darbinę veiklą paaiškėjo, jog dauguma jų daugiausia laiko skiria bendravimui su klientais, jų šeimos nariais, dokumentacijos tvarkymui, užimtumo/laisvalaikio organizavimui. Kiekvienos informantės darbo specifika skiriasi priklausomai nuo to, su kokia klientų grupe jos dirba.

Informantė, atsakinga už paslaugų organizavimą į namus pagyvenusiems žmonėms, teigė, jog daugiausiai laiko skirianti bylų tvarkymui, sutarčių su klientais rašymui, poreikių nustatymui, ataskaitoms, nenumatytoms problemoms spręsti:

„...tvarkaus klientų bylas, dažnai važiuoju į namus, nustatyti paslaugų poreikį,[...]. Ir šiaip, būna visokių netikėtų problemų atsiranda, kurias turi sutvarkyti. Ataskaitos visokios...“ (SDs)

Informantė, dirbanti su rizikos grupės asmenimis, kaip dažniausiai vykdomą kasdienę veiklą įvardijo būsto paieškas, rūpinimąsi pajamomis, užimtumu bei bendravimą su klientais. Socialinė darbuotoja prasarė, jog kol kas nėra dienos centro ar nakvynės namų šiems žmonėms, todėl visuomet su jais bendrauti tenka darbo kabinete. Taip pat, anot pašnekovės, dažnai tenka bendradarbiauti su kitų įstaigų specialistais:

„Rūpinuosi jų gerove, stengiuosi, jog šie žmonės rastų darbą, ar kokį kitokį užimtumą, turėtų gyvenamąją vietą. [...]. Deja, mes neturim tokio kaip dienos centro ar nakvynės namų tokiems žmonėms, tai dažnai būna jog jie ateina į mano kabinetą, sėdi ir tiesiog kalbamės, [...]. Tenka bendrauti ir su šeimos nariais, kitais artimaisiais. Bendradarbiauju su kitų įstaigų darbuotojais.“ (SDr)

Informantė, dirbanti su rizikos grupės šeimomis, kaip pagrindinę veiklą išskyrė socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugas, lankymąsi šeimose, dokumentacijos tvarkymą bei pagalbą sprendžiant įvairias iškilusias tiek socialines, tiek gyvenimiškas problemas:

„Šeimoms teikiamos socialinės paslaugos, bendrosios arba socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo [...]. Taigi lankau šias šeimas, stebiu jų gyvenimo būdą, padedu išspręsti iškilusias problemas. Ugdom socialinius įgūdžius, padedam joms susitvarkyti su kasdieniniais gyvenimo rūpesčiais. Kiekvieną dieną darbas yra skirtingas. Vyksta šeimų lankymas, darbo su šeima planų rašymas, pokalbiai, dokumentacija, išvykos į seminarus ir panašiai.“ (SDš)

Kita informantė, dirbanti dienos centre su rizikos grupės vaikais, kaip pagrindinę veiklą įvardijo tiesioginį darbą su jais: popamokinė veikla, užimtumas, renginiai, laisvalaikis. Socialinė darbuotoja taip pat rengia individualius pagalbos planus:

„Rengiu individualius vaikui pagalbos planus, fiksuoju vaikų pokyčius, pasiekimus, mokau savarankiškumo, gyvenimiškų įgūdžių, rengiu viso skyriaus ataskaitas. Ieškau medžiagos, įdomios

informacijos veiklai po pietų. [...]. Atsižvelgiant į dienos ritmą su vaikais ruošiam pamokas, sportuojam, skaitom knygas, užsiimame ekskursijų, švenčių organizavimu, vakarieniam, rengiam meninius užsiėmimus, vykdom saviraiškos, higienos įgūdžių ugdymą.“ (SDv)

Informantė, dirbanti su vaikais, vaikų globos namuose, taip pat organizuoja vaikams užimtumą, laisvalaikį, popamokinę veiklą. Tvarko dokumentus, bylas. Anot jos, veiklos turi daug, todėl bijanti pritrūkti naujų idėjų bei sumanymų:

„Tos veiklos labai daug ir tų idėjų turiu visokių, tik sakau, bijau išsisemti, nes vienas per tą patį atsibosta, norisi kažko ktoniško, pajvairinimui. Žinoma ir tas popierizmas vyksta, bylas reikia pildyti, be to juk neapsieisi.“ (SDv)

Informantė, dirbanti su neįgaliaisiais, pagrindinę veiklą įvardijo socialinių įgūdžių ugdymą, siekiant klientų savarankiškumo bei bendradarbiavimą su gydymo įstaigų darbuotojais:

„Šie žmonės turi begalę problemų, tai ką, aš dažniausiai ir padedu jas spręsti, labai dažnai atstovauju jų interesus įvairiose įstaigose, ypač gydymo. Tenka važiuoti kad ir paprastą receptą paimti, vaistų nupirkti. Šiaip daug padedu buityje, stengiuosi ugdyti jų socialinius įgūdžius, kad kuo labiau taptų savarankiškesni.“ (SDn)

Kita informantė, dirbanti su neįgaliaisiais, taip pat pabrėžė veiklą, kurios metu siekia neįgaliojo savarankiškumo visose gyvenimo srityse:

„Mano darbo tikslas yra užtikrinti efektyvią ir kvalifikuotą dienos socialinę globą neįgaliajam ir siekti jo kuo didesnio savarankiškumo visose gyvenimo srityse.“ (SDn)

Informančių, dirbančių su pagyvenusiais žmonėmis, pagrindinė veikla – klientų problemų sprendimas, bendravimas su jais, bendradarbiavimas su gydymo įstaigų specialistais:

„...dokumentų, neįgalumo tvarkymas, bendravimas su gydytojais, gyventojų artimaisiais, pačiais gyventojais. Taip pat turiu socialinių įgūdžių palaikymo grupę...“ (SDs)

„...bendravimas su žmonėmis, jų problemų matymas, juk ne kiekvienas ateina ir pasako, kokia bėda ištiko, ar panašiai. O tada viskas pagal situaciją: įprastą dieną tai ir ta veikla įprastinė, jeigu jau kokia šventė ar kas artėja, tai jau ir ruošiamės jai...“ (SDs)

Išanalizavus informančių pasisakymus apie kasdienę veiklą galima teigti, jog jų darbinė veikla priklauso nuo tiesioginių darbo funkcijų, pareigybių aprašo bei veiklos specifikos: su kokia klientų grupe dirba. Socialinės darbuotojos, dirbančios stacionariuose įstaigose, labiau rūpinasi klientų užimtumu, laisvalaikiu, kasdiene veikla, ugdo savarankiškumą. Darbuotojos, dirbančios nestacionarioje įstaigoje, didesnę laiko dalį skiria socialinių problemų sprendimams, dokumentų/bylų tvarkymui, ataskaitoms.

2 Subkategorija Labiausiai patinkanti socialinio darbo sritis:

Kalbėdamos apie labiausiai patinkančią veiklos sritį, viena informantė pabrėžė, jog visas socialinis darbas yra įdomus, o labiausiai patinka dirbti tai, kas suteikia klientui džiaugsmą, kad ir

paprastas pasikalbėjimas. Informantė, dirbanti su vaikais, atskleidė, jog jai patinka dirbti tada, kai yra laisva, nesuvaržyta, tai yra laisvalaikis su vaikais:

„Negalėčiau išskirti vienos labiausiai patinkančios veiklos, visas socialinis darbas yra įdomus.“ (SDs)

„Patinka ta veikla, kuri suteikia klientui džiaugsmą,[...] paprastas pašnekesys su žmogumi.“ (SDr)

„Labiausiai žavi laisvalaikio praleidimas su vaikais atlikus pamokų ruošą, nes čia, pirmiausia, esu laisva, nesuvaržyta, antra, skatinu vaikų motyvaciją, kūrybiškumą, intuíciją, kruopštumą, darbinius įgūdžius kuriant, piešiant, šokant, fotografuojant, atliekant kūrybines užduotis, žaidžiant.“ (SDv)

Kitai informantei patinka darbinė veikla su neįgaliaisiais, kur ji gali pritaikyti savo kūrybines idėjas, sumanymus:

„Patinka darbinė veikla, čia pritaikau savo kūrybiškumą, naujas idėjas.“ (SDn)

Viena informantė, dirbanti su pagyvenusiais žmonėmis, pabrėžė, jog jai patinka veikla, mažiausiai reglamentuota įstatymais, kadangi būtent tokią veiklą lemia darbuotojo kūrybiškumas:

„Man artimiausiai veikla – socialinių įgūdžių palaikymo grupė. Todėl, kad ši veikla mažiausiai yra reglamentuota įstatymais, šios grupės veiklą daugiau lemia paties darbuotojo kūrybiškumas.“ (SDs)

Kitai informantei, dirbančiai su senyvo amžiaus žmonėmis, labiausiai patinka organizuoti jų laisvalaikį, siūlyti naujas idėjas, nes, informantės pastebėjimu, jos klientais entuziastingai įsitraukia į naujas veiklas:

„Labiausiai man patinka organizuoti mūsų klientų laisvalaikį, siūlyti naujas idėjas, stebėti kaip jie įsitraukia į naują veiklą, matyti entuziazmą jų akyse.“ (SDs)

Išanalizavus informančių pamąstymus apie labiausiai patinkančią darbo sritį galima teigti, jog visos informantės mielai įsitraukia į tiesioginį darbą su klientu, t.y., joms patinka bendrauti su klientais, organizuoti jiems užimtumą, laisvalaikį, ugdyti socialinius įgūdžius. Svarbu pastebėti tai, kad informantėms patinka ta veikla, kurioje jos jaučiasi nesuvaržytos, laisvai galinčios įgyvendinti savo sumanymus, pritaikyti kūrybiškas idėjas, t.y., ta veikla, kuri mažiausiai reglamentuota įstatymais.

3 Subkategorija *Taikomi socialinio darbo metodai:*

Kalbant apie darbo metodus, paaiškėjo, jog dažniausiai yra taikomi individualūs, darbo su grupe, šeima metodai. Taip pat konsultaciniai, informavimo, atvejo analizės. Vyksta komandinis darbas. Anot visų informančių, darbo metodo parinkimas priklauso nuo situacijos:

„... tiek individualius, tiek grupinius darbo metodus. Tenka panaudoti ir sociologinį metodą renkanti informaciją apie klientą...“ (SDv)

„Individualus darbas, darbas grupėje. Dažnai taikau komandinį darbo metodą.“ (SDs)

„...teorinius socialinio darbo metodus. [...] informavimas, konsultavimas, [...] strategijos numatymas, stebėjimas, įvertinimas...“ (SDs)

„...konsultavimas, individualus pokalbis, socialinis darbas su grupe, šeima, atvejo analizė...“ (SDš)

Išsiaiškinus, kokius dažniausiai darbo metodus informantės taiko praktinėje veikloje, paaiškėjo, jog tai: individualus socialinis darbas, darbas su šeima, grupe. Taip pat konsultacinis, informacinis, įvertinimo, atvejo analizės, komandinis darbas.

Apibendrinant šiai kategorijai skirtus informančių pasisakymus apie kasdienę veiklą, labiausiai patinkančią socialinio darbo sritį bei taikomus darbo metodus, galima teigti, jog socialinių darbuotojų *kasdienė veikla* priklauso nuo tiesioginių darbo funkcijų vykdymo, pareigų atlikimo, klientų grupės, institucijos tipo: socialinės darbuotojos, dirbančios stacionariose globos įstaigose, labiau rūpinasi klientų užimtumu, laisvalaikiu, kasdiene veikla, savarankiškumo ugdymu, o dirbančios nestacionarioje įstaigoje, didesnę laiko dalį skiria socialinių problemų sprendimams, dokumentų/bylų tvarkymui, ataskaitoms. Informantėms *labiausiai patinka darbo sritis, veikla*, mažiausiai reglamentuota įstatymais, kur jaučiasi nesuvaržytos, laisvai galinčios įgyvendinti savo sumanymus, pritaikyti kūrybiškas idėjas. Dirbdamos informantės *taiko* individualų, darbo su grupe ar šeima, konsultacinį, informacinį, įvertinimo, komandinį, atvejo analizės socialinio darbo metodus.

Kategorija – kūrybiškumas praktinėje veikloje (raiška)

Tyrimo metu išsiaiškinta, jog socialinių darbuotojų kūrybiškumas (kūrybiniai gebėjimai) praktinėje veikloje labiausiai pasireiškia organizuojant įvairius renginius, veiklas, taip pat užmezgant pirmąjį kontaktą su klientu bei sprendžiant jo problemas, esant nenumatytai situacijai, kuomet tenka pasielgti neįprastai. Tyrimo rezultatai atskleidė ir tai, jog visos informantės savo atliekamą darbą vertina kaip kūrybinį, jei ne visiškai, tai bent iš dalies. Taigi šiai kategorijai išskirtos ir analizuojamos šios *subkategorijos*:

1. *Kūrybiniai gebėjimai.*
2. *Renginių/veiklų organizavimas.*
3. *Kontakto su klientu užmezgimas.*
5. *Problemų sprendimas.*
5. *Neįprastas elgesys.*
6. *Kūrybinės veiklos įsivertinimas.*

1 Subkategorija *Kūrybiniai gebėjimai*:

Kalbant apie kūrybinių gebėjimų taikymą dirbant su įvairių grupių klientais paaiškėjo, jog visos informantės taiko kūrybinius sprendimus savo praktinėje veikloje: vienos per meninę raišką, kitos - kūrybiškai mąstydamos, kurdamos idėjas. Anot informančių, kūrybiškumo raiška priklauso nuo darbo sąlygų bei galimybių. Įdomu pastebėti tai, kad viena informantė, tik pradėjusi dirbti suprato, jog kūrybiškumas socialiniame darbe tai ne tik meninė veikla, bet ir problemų sprendimas. Anot jos, kūrybiškumą galima suvokti kaip žaidimą:

„Galvojau, kad kūrybiškumo gebėjimus galima naudoti organizuojant šventes, atliekant menines, kūrybines veiklas, tačiau dirbdama supratau, kad bet kokios sudėtingesnės problemos išsprendimas reikalauja tam tikro požiūrio atradimo, tam tikrų veiklos krypčių numatymo, [...]. Negalima nukrypti nuo realybės ir kūrybiškumą suvokti kaip kokį nors žaidimą.“ (SDs)

Socialinė darbuotoja, dirbanti su rizikos grupės asmenimis, kūrybiškumą atskleidžia siekdama pelnyti jų pasitikėjimą, t.y., bendraudama bei užmezgdama kontaktą:

„...paprastas bendravimas su klientu reikalauja mano, kaip darbuotojos, kūrybiškumo, mokėjimo pelnyti jo pasitikėjimą, užmezgant draugiškus santykius...“ (SDr)

Informantė, dirbanti su rizikos grupės šeimomis, savo kūrybiškumą atskleidžia kurdamą įvairias idėjas, kurias vėliau stengiasi įgyvendinti. Anot jos, siekdama gerų rezultatų, imasi visokių gudrybių, o tam būtent ir padeda kūrybiškumas:

„Turbūt sunkiausia mūsų darbe yra padaryti taip, kad klientas nenuleistų rankų, pats norėtų tvarkyti savo gyvenimą, spręsti problemas. O kad tai būtų pasiekta, tenka imtis visokių priemonių ir gudrybių. Čia ir padeda kūrybiškumas.“ (SDš)

Vienos informantės teigimu, be kūrybinių idėjų, jos darbas būtų neįdomus. Informantė dirba su vaikais, kuriems reikia daug dėmesio, todėl tenka nuolat galvoti, kurti, pasiūlyti naujų veiklų:

„Be jų mano darbas būtų neįdomus, monotoniškas. O čia toks pavairinimas gaunasi. [...] kuo daugiau ir kuo įvairesnės veiklos pasiūlysim vaikams - tuo geresni bus rezultatai. [...]. Nuolat reikia ieškoti, bandyti, sustoti negalima.“ (SDv)

Viena informantė savo kūrybinius gebėjimus taiko gerindama neįgaliųjų gyvenimo kokybę, stengdamasi dėl jų gerovės:

„Dirbu su žmonėmis, stacionarioje įstaigoje, kur turi būti patenkinti poreikiai, užtikrinta gyvenimo kokybė, įgyvendinta teisė į užimtumą, laisvalaikį ir panašiai. Tai ir stengies gerinti tą gyvenimą kaip įmanydamas.“ (SDn)

Viena informantė prisipažino, jog jai patinka kurti, galvoti, siekti to, kas dar nepatirta, todėl su atsidavimu to ir siekia savo darbais. Jos manymu, svarbu būti atsidavusiam savo darbui:

„Man patinka kurti, galvoti, sužinoti, noriu viską išbandyti, kas dar nepatirta. Tai to ir siekiu savo darbais. Svarbu atsidavimas tam, ką darai, pastangos, [...].“ (SDs)

Išanalizavus informančių mintis apie kūrybinių gebėjimų taikymą praktinėje veikloje galima teigti, jog socialinės darbuotojos dažniausiai taiko šiuos: tam tikro požiūrio atradimas, veiklos kryptį numatymas sudėtingoms problemoms spręsti; gebėjimas pelnyti kliento pasitikėjimą bei sukurti draugiškus santykius bendraujant; įvairios gudrybės, siekiant klientą motyvuoti keisti probleminę situaciją; gebėjimas pasiūlyti daug įvairių/naujų veiklų. Visi šie kūrybiniai gebėjimai bus nesunkiai taikomi praktinėje veikloje, jeigu socialinis darbuotojas dirbs, su atsidavimu, savo mėgstamą darbą.

2 Subkategorija Renginių/veiklų organizavimas:

Analizuojant informančių pasisakymus apie kūrybiškumo raišką praktinėje veikloje, paaiškėjo, jog visoms yra tekę organizuoti kultūrinį renginį ar kitokią veiklą. Dažniausiai iš organizuojamų renginių, viena informantė paminėjo Šv. Kalėdas, taip pat Šv. Mišių organizavimą senyvo amžiaus, neįgaliems žmonėms:

„Kiekvienais metais organizuojam tokią akciją prieš Kalėdas [...] dar organizuojam Šv.mišias, pasikviečiam kunigą.“ (SDs)

Viena informantė prisiminė kartą padėjusi organizuoti renginį žmonėms su negalia. Veikla jai suteikė džiaugsmo, nes pasijuto esanti naudinga. Anot jos, žmogui reikia labai nedaug, kad pasijustų laimingas:

„...padėjau ten biškį organizuoti tokį renginuką žmonėms su neglia, [...]. Atrodo tiek nedaug reikia, kad žmogus pasijustų laimingas...“ (SDr)

Informantė, dirbanti su rizikos grupės šeimomis, paminėjo Vaikų gynimo dieną kaip dažniausiai organizuojamą renginį. Anot jos, pačios (socialinės darbuotojos) sugalvoja, kokią programą ir ją vykdo:

„...dažniausiai tai vaikų dieną,[...]. Kiek mes su kolegėm sugalvojom paorganizuot, gavom vadovybės leidimą ir ką, smagu vaikams buvo...“ (SDš)

Anot informantės, *„stengiamės ir tų kasmetinių švenčių nepamiršti. Jau kaip išmanydamos, pačios pasiorganizuojam. Padarom kokią akciją, kad ir tarp pačių darbuotojų, sunešam kas ką galim: tai žaislų vaikams, tai rūbelių kokių išaugtinių geresnių, surišam tokį dovanų lauknešėlį ir vežiojam į šeimas“*. Informantė prasarė, jog sudėtinga organizuoti renginius dėl galimybių ir laiko stokos, kadangi sprendžiamos įprastinės socialinės problemos, teikiama pagalba klientams:

„...sudėtinga su renginiais pas mus. Tiesiog sąlygų, galimybių tam neturim. Ir laiko, aišku. [...]. O dabar pilnu tempu tiktai tų kasdienių socialinių problemų sprendimas vyksta...“ (SDš)

Informantė dalinosi mintimis, ką galėtų nuveikti ateityje, jeigu būtų tinkamos sąlygos ir pakankamai laiko, organizuoti klientams veiklą:

„Pagalvoju, galėtume organizuot kokią šeimos dieną, kokias sportines varžybas šeimoms, gal ir suartėtų visi, na nežinau, čia tik pamąstymai...“ (SDš)

Anot informantės, dirbančios su vaikais, jai dažnai tenka organizuoti įvairias šventes, kurios vaikams labai patinka ir džiugina. Taip pat ji organizuoja išvykas, ekskursijas:

„Organizuojame įvairias tarptautines, kalendorines dienas, tik ir laukia tų švenčių. O jau gimtadieniai, tai nežinau, netelpa jie savy, kaip laukia. [...]. Labai ekskursijas mėgsta, išvykas. Tai pagal galimybes ir stengiuos kuo daugiau tokios veiklos, kuri džiugina vaikus.“ (SDv)

Informantė, dirbanti su neįgaliaisiais teigė nuolat organizuojanti šventes, į kurias klientai mielai įsitraukia:

„...Užgavėnės, Šv. Velykos, Joninės. Svarbiausia, žmonės mielai į tai įsitraukia, dalyvauja. [...]. Jubiliejus visada pažymim...“ (SDn)

Informantė, dirbanti su senyvo amžiaus žmonėmis, teigė organizuojanti atsiminimų vakarus, taip pat kasmetines šventes:

„Dažnai organizuoju įvairias kasmetines šventes, atsiminimų vakarus, kurių metu dainuojamos liaudies dainos, sekamos sakmės, deklamuojami eilėraščiai ir panašiai.“ (SDs)

Išanalizavus šias mintis galima teigti, jog informantės organizuoja tokias veiklas, renginius, kurie atitiktų klientų poreikius, amžiaus tarpsnius bei gebėjimus. Vaikams dažniausiai organizuojamos išvykos, ekskursijos, Vaikų gynimo diena. Neįgaliesiems bei senyvo amžiaus žmonėms organizuojamos kasmetinės, kalendorinės šventės, atsiminimo vakarai. Svarbu pastebėti tai, kad informantės, dirbančios stacionariose globos įstaigose, turi daugiau galimybių kūrybiškai reikštis per užimtumo veiklą, nei tos, kurios dirba stacionarioje. Tačiau kiekviena, esant galimybei, stengiasi išnaudoti visus savo kūrybinius gebėjimus organizuodama renginius/veiklas ar paprasčiausiai sprendama problemą.

3 Subkategorija *Kontakto su klientu užmezgimas:*

Kalbėdamos apie kontakto užmezgimą su klientu, visos informantės pabrėžė, jog tai labai svarbi problemos sprendimo sudedamoji dalis. Tam reikia kruopščiai ir atsakingai pasiruošti. Anot vienos informantės, *„socialinis darbuotojas jau turi būti kūrybiškas ir mokėti tinkamai vien priimti savo klientą, be jokių išankstinių nusistatymų ir tai jau gali būti pagalba žmogui, jis tavimi pasitikės ir darkart ateis“*. Remdamasi šia mintimi, socialinė darbuotoja taip ir dirba, kad klientas norėtų pas ją sugrįžti:

„Elgiuosi taip, kad klientas norėtų pas mane sugrįžti be jokių suvaržymų ar baimės. Pasikalbu, išklausu, pasiūlau pagalbą ir panašiai.“ (SDs)

Kita informantė su klientu bendrauja taip, kad pelnytų jo pasitikėjimą, kad kontaktas su klientu būtų malonus tiek darbuotojui, tiek klientui:

„Turi pelnyti pasitikėjimą, kad kiekvienos dienos bendravimas būtų abiem pusėms priimtinas.“ (SDr)

Anot informantės, dirbančios su rizikos grupės šeimomis, pas ją klientai dažniausiai ateina ne savo noru ir būna nuliūdę, nepatenkinti. Todėl informantė stengiasi su jais užmegzti draugiškus santykius ir būti draugu, o ne priešu:

„Dažniausiai pas mus ateina klientai, ne savo noru, [...]. Todėl atėję būna nedrąsus, nuliūdę, nepasitikintys savimi. Dėl to iš pradžių bandau švelniai, neižeizdama paaiškinti, kodėl, dėl kokių priežasčių pas mus pateko. Tada išklausu patį klientą. Stengiuos užmegzti draugiškus santykius, parodau, jog noriu jam padėti ir būti draugu, o ne priešu.“ (SDš)

Kitos dvi informantės taip pat bando pokalbio metu su klientu tapti jo draugu ir parodyti, jog jis visada laukiamas:

„...stengiuosi būti draugu...“ (SDn)

„Užmezgame draugišką pokalbį. Asmuo visada yra laukiamas, [...].“ (SDn)

Informantė, dirbanti su vaikais, pirmąją pažintį pradeda pasitelkus meninę raišką, o pokalbį - neutraliomis temomis:

„Dažnai pirmoji pažintis su klientu vyksta pasitelkiant meninę raišką: piešimą, muziką, filmų peržiūrą. O pokalbį dažniausiai pradėdau ne nuo problemų, o neutraliomis temomis.“ (SDv)

Kita informantė, dirbanti su vaikais, pažintį pradeda žaidybine forma ir tokiu būdu išgauna jai reikalingos informacijos:

„Bandau užmegzti pokalbį žaidybine forma, jei mažesnis vaikas – pasiūlau žaislų. [...]. Kad žmogus nejaustų įtampos, pokalbį pradėdau nuo bendrų temų [...].“ (SDv)

Įdomu pastebėti tai, kad viena informantė pirmojo kontakto metu naudoja anketinę apklausą:

„Priklauso nuo žmogaus, kartais paprasčiausiai kalbuosi, o kartais anketuoju pagal paruoštą klausimyną.“ (SDs)

Viena informantė, rinkdama informaciją apie klientą, stengiasi užduoti tokius klausimus, kurie jo neižeistų, todėl prieš pirmąjį pokalbį su klientu susirenka visą jai reikalingą informaciją apie jį ir jo situaciją:

„Reikia iš anksto pasidomėti ir surinkti informaciją apie klientą, kad „nešaudytume akiai“, kad klausimai neužgautų kliento. Skambės labai banaliai, bet mano klientai gerai reaguoja į tokį paprastą klausimą: kaip Jūs šiandien jaučiatės?“ (SDs)

Išanalizavus šias informančių mintis galima teigti, jog socialinėms darbuotojoms tenka pasinaudoti kūrybiniais gebėjimais užmezgant pirmąjį kontaktą su atėjusiu pagalbos prašyti klientu, kad galėtų toliau sėkmingai su juo bendradarbiauti sprendžiant problemas. Informantės savo klientus priima be išankstinių nusistatymų, išklauso, pasiūlo pagalbą, bendrauja abiem pusėms priimtina forma, o stengdamosios sukurti draugiškus santykius parodo, jog nori padėti. Svarbu pastebėti tai, kad informantės, dirbančios su vaikais, pirmąją pažintį dažniausiai pradeda menine raiška: piešimu, žaidimu, muzika, filmų peržiūra.

4 Subkategorija *Problemų sprendimas:*

Socialinio darbo patirtis rodo, jog dažnai nepavyksta išspręsti klientų problemų iš pirmo karto. Tam įtakos turi klientų specifika, neefektyvūs darbo metodai, darbuotojo pasyvumas. Analizuojant informančių mintis apie tai, kaip jos elgiasi, kai nepavyksta išspręsti kliento problemos, paaiškėjo, jog visos stengiasi bandyti dar kartą ir nenuleidžia rankų, bando iš naujo:

„...nenuleidžiu rankų, toliau siekiu savo tikslo, bandau kitas strategijas, metodus...“ (SDs)

Informantė, dirbanti su rizikos grupės asmenimis, supranta šių žmonių elgesio ypatumus, nesitiki greito rezultato, tiesiog toliau stengiasi išlaikyti kontaktą su klientu ir jam padėti:

„Suprantu, jog dirbu su tokiais jau asmenimis, [...]. Nepavyksta, bandau dar kartą, bandau kažkaip kitaip, apeiti iš kitos pusės ir tiek. [...]. Tiesiog stengiuosi ir toliau palaikyti ryšį su klientu ir kaip įmanoma greičiau kitais būdais spręsti kliento problemą.“ (SDr)

Vienos informantės teigimu, labai retai kada pavyksta iš pirmo karto išspręsti kliento problemą, todėl kantriai dirba toliau:

„Pasiiekti ir išspręsti jų problemas iš pirmų kartų pavyksta labai retai, nes tai yra nuolatinis darbas. Belieka pasitelkti kantrybę.“ (SDš)

Informantė, dirbanti su vaikais, taip pat stengiasi ieškoti kitų būdų, kaip išspręsti problemą, jeigu nepavyko iš pirmo karto: ieško informacijos, konsultuojasi su kolegėmis ir yra pasiruošusi naujai patirčiai:

„Stengiuosi būti atvira naujai patirčiai, ieškau informacijos, domiuosi kaip kitos darbuotojos išsprendė panašią problemą, ieškau patarimų internete, galvoju pati, ką čia dar išbandžius.“ (SDv)

Kita informantė, dirbanti su vaikais, spręsdama nepasisekusią problemą, stengiasi telktis komandą, ieško pagalbos, konsultuojasi. Tačiau esant sudėtingai situacijai, kur maža tikimybė, jog kažkas pasikeis, palieka šį klausimą neišspręstą:

„...bandau telktis komandą, ieškau pagalbos iš kitur, pasikonsultuoju. [...] jeigu jau matau, kad beviltiška, tai palieku ramybėje, jeigu nėra labai būtinas ar svarbus reikalas...“ (SDv)

Informantė, dirbanti su neįgaliais asmenimis, duoda jiems pailsėti, jeigu mato, jog yra sudėtinga konkrečioje situacijoje spręsti problemą. Anot jos, tai priklauso nuo kliento charakterio:

„Kuriam laikui asmeniui duodu pailsėti (tai priklauso ir nuo kliento charakterio). Problema yra sprendžiama ir antrą kartą kartu su kitais socialiniais darbuotojais.“ (SDn)

Išanalizavus informančių pasisakymus, kaip jos elgiasi, jeigu nepavyksta iš pirmo karto išspręsti kliento problemos, galima teigti, jog, žinant, kad socialinis darbas – nuolatinis darbas, socialinės darbuotojos pasitelkusios kantrybę nenuleidžia rankų ir toliau stengiasi palaikyti ryšį su klientu, bando kitas strategijas, metodus. Stengiasi būti atviros naujai patirčiai, ieško informacijos, patarimų internete, domisi kolegijų patirtimi, telkiasi komandinį darbą.

5 Subkategorija *Neįprastas elgesys:*

Anot šešių informančių, dažniausiai kūrybiškų idėjų prireikia tada, kai būna nenumatytos, nenuspėjamos, netikėtos situacijos ir tenka pasielgti kitaip, nei įprasta. Tuomet, anot vienos informantės, tenka „suktis“ iš situacijos:

„Ypač kai būnu „įstumta į kampą“, neturiu kur dėtis ir galvoju [...].“ (SDš)

Informantė, dirbanti su vaikais, prisiminė, kaip teko netikėtai keisti planus, nuvykus į ekskursiją:

„Ekskursija buvo planuota pusei valandos, tačiau užtruko vos 5 minutes. Tuomet ant staigiųjų kilo mintis vaikus nuvežti prie užtvankos, į gamtą. Grižę vaikai su dideliu užsidegimu pasakojo įspūdžius apie užtvanką, gulbes.“ (SDv)

Viena informantė prisipažįsta, jog savo praktikoje labai dažnai tenka keisti planus ir elgtis ne taip, kaip įprasta:

„Labai dažnai tenka keisti planus savo ir elgtis ne taip, kaip buvo suplanuota.“ (SDv)

Viena informantė juokdamasi prisiminė, kai gimtadienio šventę teko paversti diskoteka:

„...teko tada kažką galvot, ir sugalvojau gimtadienio šventę paversti diskoteka...“ (SDn)

Anot vienos informantės, socialiniams darbuotojams dažnai savo praktinėje veikloje tenka pasielgti kitaip nei įprasta, bet tai tik suteikia teigiamų išgyvenimų:

„...beveik kasdien pasielgiame kitaip negu įprasta. [...]. Tai yra kažkas nauja, neįprasta, atsiranda geros emocijos...“ (SDn)

Išanalizavus šias informančių mintis galima teigti, jog jos dažniausiai kūrybiškai veikia tada, kai tenka pasielgti kitaip, negu įprasta, kai būna „įstumtos į kampą“; kai reikia „suktis“ iš situacijos arba netikėtai keisti numatytus planus, veiklas.

6 Subkategorija Kūrybinės veiklos įsivertinimas:

Kalbėdamos apie kūrybinio darbo/veiklos įsivertinimą, visos informantės sutinka, jog jų atliekama veikla, jei ne visiškai, tai bent iš dalies reikalaujanti kūrybiškumo. Anot vienos informantės, kūrybiškumas jai labiausiai padeda kuomet tenka bendrauti su klientu:

„...kūrybiškumas man praverčia jau bendraujant tiesiogiai su klientu. O tinkamai bendrauti irgi reikia mokėti...“ (SDs)

Anot vienos informantės, ne visada galima taikyti kūrybiškumą praktinėje veikloje. Tačiau, kur tik įmanoma, į darbą ji stengiasi pažvelgti kūrybiškai:

„Negaliu pasakyti, kad atėjus į darbą nuo ryto iki vakaro užsiimu kūrybine veikla. Yra tokių darbų, kur kūrybos nepritaikysi. Bet ten, kur įmanoma, į darbą stengiuosi žvelgti kūrybiškai.“ (SDš)

Informantės teigimu, jai nuolat tenka kažką galvoti, kurti tam, kad vaikams būtų įdomu ir noriai įsitrauktų į aktyvų dalyvavimą:

„Kiekvieną dieną turiu kažką sugalvoti, kad vaikus sudominčiau, kažką pasiūlyti.“ (SDv)

Kita informantė, taip pat dirbanti su vaikais, teigė, jog jos darbas yra kūrybinis vien dėl to, kad dirba būtent su vaikais ir dažnai tenka ieškoti išeičių iš sudėtingų situacijų, tinkamai bendrauti, organizuoti įvairius renginius:

„Visas darbas su vaikais yra kūrybinis. Juk tie patys vaikai tokie smalsučiai, kartais turi taip „vyniotis“ iš situacijos, kad oi oi oi... Ir pats tas bendravimas su jais reikalauja mokėjimo išeiti iš bet kokios keblios situacijos, o ir visi tie organizavimai tiek renginių, tiek kitokios veiklos.“ (SDv)

Anot vienos informantės, ji naudojasi tam tikra sistema savo darbe, todėl kūrybiškai veikti gali ne visada:

„Negaliu dirbti vien atsidavus kūrybai, yra tam tikra sistema, kuria privalau naudotis. Tai manau „fifty-fifty“ pas mane to kūrybinio ir nekūrybinio darbo.“ (SDn)

Išanalizavus informančių veiklos įsivertinimą galima teigti, jog socialinės darbuotojos, kiek įmanoma ir jeigu įmanoma, stengiasi į darbą žvelgti kūrybiškai. Galima pastebėti, jog informantės, dirbančios su vaikais, neišvengiamai turi demonstruoti kūrybinius gebėjimus, kadangi visas darbas su vaikais yra kūrybinis, reikalaujantis naujų idėjų, sumanymų, veiklų.

Apibendrinant informančių mintis apie kūrybiškumo raišką praktinėje veikloje galima teigti, jog jų *kūrybiškumas dažniausiai atsiskleidžia organizuojant įvairius renginius, veiklas; užmezgant pirmąjį kontaktą su atėjusiu klientu; sprendžiant nepavykusias išspręsti problemas; elgiantis kitaip, nei įprasta*. Informantės organizuoja veiklas, renginius, atitinkančius klientų poreikius, amžiaus tarpsnius, gebėjimus, pasitelkusios šiuos *kūrybinius gebėjimus*: tam tikro požiūrio atradimas, veiklos kryptį numatymas sudėtingoms problemoms spręsti; gebėjimas pelnyti kliento pasitikėjimą bei sukurti draugiškus santykius bendraujant; įvairios gudrybės, siekiant klientą motyvuoti keisti problemine situacija; gebėjimas pasiūlyti daug įvairių/naujų veiklų; gebėjimas parinkti, taikyti, kaitalioti įvairius darbo metodus. Vaikams dažniausiai organizuojamos išvykos, ekskursijos, neįgaliems bei senyvo amžiaus žmonėms - kasmetinės, kalendorinės šventės, atsiminimų vakarai. Socialinės darbuotojos *užmezgdamos pirmąjį kontaktą su klientu*, jį priima be išankstinių nusistatymų, išklauso, pasiūlo pagalbą, bendrauja abiem pusėms priimtina forma, stengdamosios sukurti draugiškus santykius. Žinant tai, kad socialinis darbas – nuolatinis darbas, socialinės darbuotojos pasitelkusios kantrybę nenuleidžia rankų ir toliau stengiasi palaikyti ryšį su klientu, bando kitas strategijas, metodus, ieško informacijos, patarimų internete, domisi kolegijų patirtimi, telkiasi komandinį darbą, jeigu nepavyksta iš karto išspręsti kliento problemas. Socialinėms darbuotojoms elgtis kitaip nei įprasta tenka tada, kai būna „įstumtos į kampą“, kai reikia „suktis“ iš situacijos; netikėtai keisti numatytus planus, veiklas.

Kategorija – naujovės socialiniame darbe

Tyrimo duomenys atskleidė socialinių darbuotojų požiūrį į naujoves socialiniame darbe. Išsiaiškinta, kokius naujus darbo metodus informantės linkusios diegti, kaip kyla naujos idėjos. Taip pat tyrimo metu paaiškėjo, kam teikiama pirmenybė: stabilumui ar pokyčiams. Remiantis gautais duomenimis, šiai kategorijai išskirtos bei analizuojamos šios *subkategorijos*:

1. *Naujų darbo metodų diegimas.*
2. *Kylančios idėjos.*
3. *Pokyčiai/stabilumas.*

1 Subkategorija *Naujų darbo metodų diegimas:*

Analizuojant informančių mintis apie naujoves socialiniame darbe paaiškėjo, jog dauguma socialinių darbuotojų stengiasi diegti naujus darbo metodus, ieško naujų, efektyvesnių problemos sprendimo būdų. Anot vienos informantės, ji stengiasi „*laikytis įprastos tvarkos ir vadovautis įprastais metodais [...]*“, tačiau pagal galimybes, stengiasi darbe taikyti ir naujoves:

„...*kiek įmanoma ir kiek galimybės leidžia, stengiuosi kokią naują pritaikyti ir savam darbe...*“ (SDs)

Viena informantė pritaria, jog labai norėtų dažniau organizuoti darbą su klientų grupe, tačiau neturi tam tinkamų sąlygų, todėl paslaugas klientams teikia savo darbo kabinete:

„...*linkusi organizuoti darbą su grupe. Tiesiog tam nėra tinkamų sąlygų. Viskas vyksta mano darbo kabinete...*“ (SDr)

Svarbu pastebėti tai, kad viena informantė iš seminarų gautas žinias pritaiko savo darbe, taip pat naudoja tokius aktyvius metodus, kaip „smegenų šturmas“ arba „minčių lietus“, kas padeda priimti efektyviausius problemų sprendimus:

„*Gautas žinias iš seminarų taikau savo darbe. Kadangi mes dirbame keturios, tai dažnai panaudoju, gal teko girdėti, „smegenų šturmas“ arba „minčių lietus [...]*.“ (SDš)

Informantė, dirbanti su vaikais, dažnai sugalvoja kažką naujo, netradicinio, pasitelkusi įvairius metodus. Ji linkusi eksperimentuoti, dalintis savo bei pasinaudoti kitų patirtimi, kaskart bandanti įvairinti vaikams užduotis:

„*Dažnai sugalvoju kažką netradicinio [...] man patinka eksperimentuoti, bandyti kažką naujo, išbandyti kitų kolegų pasisekusius bandymus. Pati dalinuosi savo patirtim. Nuolat bandau įvairinti kūrybines užduotis vaikams, [...]*.“ (SDv)

Anot vienos informantės, socialiniai darbuotojai nuolat turėtų ieškoti naujų darbo metodų sprendžiamoms problemoms ir parinkti pačius tinkamiausius, atsižvelgdamos į klientų grupę, jos specifiką. Informantės teigimu, ji visada mėgsta eksperimentuoti, nors kartais nauji bandymai ir nepasiteisina. Pašnekovės teigimu, ji mielai išbandytų plačiai naudojamą atvejo vadybos metodą:

„*Socialiniai darbuotojai nuolat turėtų ieškoti naujų darbo metodų, rūpintis, kaip sėkmingiau padėti savo klientams. Žinoma jų parinkimas priklauso nuo klientų specifikos. Va, gal*

teko girdėti apie atvejo vadybos metodą? [...] Visada mėgstu eksperimentuoti, aišku ne visada tas pasiteisina, bet ir blogiau nebūna nuo to.“ (SDv)

Kita informantė taip pat sutinka, jog *„siekdamas gerovės, socialinis darbuotojas turi nuolat gilintis į metodų taikymą, tinkamai juos parinkti“* (SDn) ir pabrėžia, jog gyvenimas nestovi vietoje, todėl būtina išbandyti naujus metodus, kurie gali būti veiksmingesni už senąjį:

„Juk ir gyvenimas nestovi vietoje, viskas aplinkui keičiasi. Niekada neatsispiriu pagundai išbandyti naują reklamuojamą prekę. Taip pat ir darbe, kodėl neišbandžius naujo darbo metodo? Gal jis veiksmingesnis už seną! Visada stengiuosi pritaikyti darbe naujoves.“ (SDn)

Anot vienos informantės, darbe ji naudojami įprastais darbo metodais, tačiau *„esant sudėtingai situacijai ar šiaip kokiems neišskumams, visada pasitelkiu komandą.“* (SDs)

Išanalizavus šias informančių mintis galima teigti, jog socialinės darbuotojos darbo metu paprastai laikosi įprastos tvarkos ir vadovaujasi įprastais darbo metodais, tačiau, kiek galimybės leidžia, stengiasi veikloje pritaikyti ir naujoves, kurios, anot socialinių darbuotojų, ne visada ir pasiteisina. Informantės stengiasi darbe taikyti gautas žinias iš seminarų, naudoti aktyvius darbo metodus („smegenų šturmas“, „minčių lietus“), taip pat konsultavimo, įgalinimo veikti ir kt. Informantės siekdamos naujovių nuolat ieško dar neišbandytų darbo metodų, gilinasi į jų tinkamą parinkimą bei taikymą, nuolat eksperimentuoja, bando kažką naujo, įvairina veiklas.

2 Subkategorija *Kylančios idėjos:*

Naujos idėjos darbe, anot informančių, kyla įvairiai: kartais spontaniškai, kartais tenka ir pagalvoti, priklausomai nuo situacijos. Įdomu pastebėti tai, jog vienos informantės teigimu, jeigu reikia kurį laiką pagalvoti, idėjos nebebūna tokios prasmingos, todėl geriau, kai mintys kyla spontaniškai:

„Naujos idėjos dažniausiai kyla spontaniškai. Kai tenka kurį laiką pagalvoti, jos būna ne tokios prasmingos.“ (SDs)

Kitos informantės teigimu, būna atvejų, kai tenka galvoti čia ir dabar. Jeigu situacija sudėtinga, informantė ieško patarimų, kaip tinkamai išspręsti problemą:

„Jeigu situacija sudėtinga, tenka pasėdėti, pagalvoti, paieškoti patarimų, rasti tinkamiausią sprendimą [...]“ (SDr)

Informantėms naujos idėjos kyla dalyvaujant įvairiuose renginiuose:

„...kartais spontaniškai, kartais kur nors dalyvaudamas atrandi įvairių idėjų...“ (SDš)

„Dažnai idėjos gimsta po kokių nors seminarų, straipsnių, metodinių susirinkimų...“ (SDs)

Anot informantės, kartais idėjos kyla žaibiškai, o kartais reikia jų paieškoti:

„Kartais tai vyksta žaibiškai. Kažką pamatai, už kažko užsikabini ir stengiesi jau įgyvendinti. Tenka idėjų paieškoti internete, užsienio literatūros knygose, žurnaluose [...]“ (SDv)

Viena informantė kiek ilgiau pagalvoja, apsvarsto viską tuomet, kai tenka organizuoti renginį ir tai daro dėl to, kad pastarasis pavyktų kuo geriau:

„...ruošiesi kokiam renginiui, tai jau pagalvoju kaip čia ką padarius geriau, įdomiau, nematyto.“ (SDv)

Vienos informantės teigimu, idėjos darbe jai kyla spontaniškai, tačiau grįžus į namus, apgalvoja ką būtų galima patobulinti:

„Darbo metu kyla spontaniškai, o vakare, kai apmąstai darbo dienos įvykius, reikia ir pagalvoti, ką reikėtų daryti kitaip ar pasiūlyti ką.“ (SDn)

Vienos informantės spontaniškai kilusios idėjos būna „crazy“ (pamišusios):

„Naujos idėjos man visada kyla spontaniškai. Ir kartais jos būna tokios crazy.“ (SDn)

Išanalizavus šias informančių mintis galima teigti, jog kylančios idėjos, sumanymai padeda įvesti naujovių į kasdienę socialinių darbuotojų veiklą. Idėjos informantėms dažniausiai gimsta dalyvaujant renginiuose: seminaruose, metodiniuose susirinkimuose.

3 Subkategorija Pokyčiai/stabilumas:

Analizuojant informančių mintis apie stabilumą bei pokyčius socialiniame darbe paaiškėjo, jog vienos socialinės darbuotojos pirmenybę teikia pokyčiams, kitos – stabilumui. Anot informančių, kartais tenkina senas, jau išbandytas darbo metodus, o kartais reikia ieškoti kažko naujo, norint tinkamai išspręsti klientų problemas.

Viena informantė apsisoja ties stabilumu ir vykdo jai pavestas užduotis naudodamasi įvairiais dokumentais, bet vis dažniau pajunta ir naujovių poreikį darbe:

„Kol kas apsisostu ties stabilumu, darau kas įprasta, ko iš manęs reikalauja, vadovaujuosi įstatymais, kitais įstaigos dokumentais. [...]. Bet vis dažniau kyla noras ir poreikis įvesti tam tikrų naujovių savo darbe ir kasdieninėje veikloj [...].“ (SDs)

Kita informantė nori išbandyti visus galimus problemos sprendimo variantus, kurie geriausiai tiktų konkrečiam atvejui. Anot jos, įprastinė/kasdienė veikla tampa nuobodi, todėl reikia naujovių:

„Noriu viską išbandyti, atsirinkti, kas geriausiai tinka kiekvienam atvejui. Manau, vienas per tą patį juk atsibosta [...].“ (SDr)

Anot informantės, žmonių poreikiai didėja, sudėtingėja, todėl, socialiniams darbuotojams reikia nuolat domėtis naujovėmis, kad šie poreikiai būtų patenkinti, ir pabrėžia, jog svarbu mokėti atsirinkti, kas tinka geriausiai, nes pokyčiai ne visada pasiteisina:

„...kad tie poreikiai būtų užtikrinti, reikia nuolat keistis informacija apie tinkamus metodus, priemones, dokumentacijos sistemas ir naujoves. [...] naujovės socialiniame darbe reikalingos, tačiau reikia žinoti ir tai, kad ne visada jos pasiteisina. Čia jau reikia mokėti atsirinkti...“ (SDš)

Svarbu pastebėti tai, kad, vienos informantės teigimu, tam tikras darbas tiesiog reikalauja stabilumo. Jos nuomone, socialiniai darbuotojai turi žinoti visas savo darbo srities naujoves, gerosios patirties pavyzdžius, kad galėtų tinkamai teikti ar organizuoti pagalbą klientui, todėl ir pati vertina naujoves bei pokyčius:

„Konkrečiai mano darbe būtinas stabilumas atsižvelgiant į vaikų dienos darbotvarkę, tačiau labai vertinu bet kokias naujoves, iššūkius, tobulėjimą bei pokyčius. Manau, socialiniai darbuotojai teikdami ar organizuodami pagalbą turi išmanyti ar tai žinoti apie visas profesinės veiklos naujoves, taip pat ir gerosios patirties pavyzdžius ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje.“ (SDv)

Kita informantė teigė priešingai, jog stabilumui jos darbe neįmanoma išsilaikyti, kadangi stabili veikla greitai nusibosta. Taigi tenka ieškoti vietos naujovėms bei pokyčiams:

„Naujovės socialiniame darbe yra labai reikalingos. Pirmenybę teikiu pokyčiams, nes manajam darbe neįmanoma išsilaikyti stabilumui. [...] stabilumas turi savybę nusibosti. Todėl visada reikia ieškoti vietos pokyčiams bei naujovėms.“ (SDn)

Vienos informantės pastebėjimu, jeigu pastovi veikla duoda teigiamų rezultatų, tai nereikia jos keisti, todėl stabilumas turi išlikti kaip pagrindas, kurį galima papildyti naujomis idėjomis:

„Kartais nereikia išradinėti dviračio, jeigu jis jau atrastas. Stabilumas socialiniame darbe turi būti kaip karkasas, pamatai, ant kurių statomas namas iš naujų idėjų.“ (SDv)

Anot vienos informantės, naujovės padeda prisitaikyti kintančioje aplinkoje, tačiau iki šiol visuomenėje vyraujantis konservatyvus požiūris į pokyčius, trukdo siekti naujovių:

„...susijusios su nepastovumu, gebėjimu adaptuotis nuolat besikeičiančioje aplinkoje, [...]. Mūsų visuomenėje vis dar nusistovėjęs konservatyvus požiūris į permainas ir naujoves...“ (SDs)

Viena informantė prisipažįsta, jog naujovės jai padeda siekti geresnių darbo rezultatų, todėl ir darbas tampa įdomesnis. Taip pat pastebi, kad ne visada naujovės gali būti įgyvendinamos ir pasitvirtinančios:

„Naujovės suteikia darbui įdomumo, o kartais ir geresnių rezultatų. Tačiau, kaip ir visose srityse ne visos naujovės yra realiai įgyvendinamos ir pasitvirtina.“ (SDs)

Išanalizavus šias informančių mintis galima teigti, jog socialinės darbuotojos įprastai savo darbe vadovaujasi įstatymais, įstaigos dokumentais, daro tai, kas iš jų reikalaujama, tačiau norėdamos adaptuotis kintančioje aplinkoje, prisitaikyti prie sudėtingėjančių klientų poreikių, vis dažniau jaučia poreikį naujovėms, pokyčiams: socialinės darbuotojos keičiasi informacija apie tinkamus darbo metodus, dokumentacijos sistemas, domisi profesinės veiklos naujovėmis, gerosios patirties pavyzdžiais. Įdomu pastebėti tai, kad vienu socialinių darbuotojų darbas reikalauja naujovių, pokyčių, netgi neįmanoma išsilaikyti stabilumui, o kitos informantės pirmenybę teikia pastovumui. Kad socialinių darbuotojų kasdienė veikla netaptų nuobodžiai, jos kiek įmanoma ieško vietos pokyčiams bei naujovėms ir stengiasi atsirinkti, kas geriausiai tinka konkrečiam atvejui.

Apibendrinant informančių mintis apie naujoves socialiniame darbe galima teigti, jog nauji darbo metodai, idėjos, sumanymai, pokyčiai padeda įvesti naujovių į kasdienę socialinių darbuotojų veiklą. Socialinės darbuotojos stengiasi taikyti gautas žinias iš seminarų, naudoti aktyvius („smegenų šturmas“, „minčių lietus“) darbo metodus, taip pat pedagoginius, konsultavimo, informavimo, įgalinimo veikti, įvertinimo ir kt. Siekdamos naujovių nuolat ieško dar neišbandytų darbo metodų, gilinasi į jų parinkimą bei taikymą, nuolat eksperimentuoja, įvairina veiklas, keičiasi informacija apie tinkamus darbo metodus, dokumentacijos sistemas, domisi profesinės veiklos naujovėmis, gerosios patirties pavyzdžiais. Naujos idėjos informantėms dažniausiai gimsta po seminarų, metodinių susirinkimų, perskaičius straipsnių ar tiesiog dalyvaujant renginiuose. Kad socialinių darbuotojų kasdienė veikla netaptų nuobodi, jos kiek įmanoma ieško vietos pokyčiams bei naujovėms ir stengiasi atsirinkti, kas geriausiai tinka konkrečiam atvejui, tačiau jeigu įprastinė veikla duoda teigiamų rezultatų – pasilieka prie stabilios veiklos.

III tema – darbuotojų požiūris į kūrybiškumą

Kategorija – kūrybiškumo įsivertinimas

Tyrimo metu paaiškėjo, jog visos socialinės darbuotojos save vertina kaip kūrybiškos asmenybės/darbuotojos. Taip pat tyrimo rezultatai atskleidė tai, jog žmogus nebūtinai visur ir visada gali būti kūrybiškas, tiesiog šie gabumai gali pasireikšti tam tikroje sferoje. Šiai kategorijai išskirta bei analizuojama *subkategorija – Kūrybiškas žmogus*.

Subkategorija *Kūrybiškas žmogus*:

Analizuojant informančių įsivertinimą paaiškėjo, jog visos save vertina kaip kūrybišką žmogų. Anot informančių, kiekvienas žmogus turi bent kažkiek kūrybiškumo, kuris pasireiškia tam tikroje veikloje ar srityje, tiesiog tam reikia tinkamų sąlygų:

„...kiekvienas žmogus daugiau ar mažiau yra kūrybingas, manau, tereikia tinkamų sąlygų ir veiksmų padėti jam atsiskleisti...“ (SDš)

Dvi informantės prisipažįsta, jog savo darbe nėra labai kūrybingos, tačiau gali puikuotis kūrybiniais kulinariniais sugebėjimais virtuvėje ar tiesiog namų aplinkoje:

„...žmonės yra kūrybiški tam tikroje srityje, [...]. Mano kūrybiniai gebėjimai labiau pasireiškia, pavyzdžiui, ruošiant maistą. Va čia aš galiu drąsiai pasigirti savo šedevrais...“ (SDs)

„Mano kūrybiškumas labiau pasimato ne profesinėje sferoje, o labiau namų aplinkoj.“ (SDr)

Vienos informantės praktinėje veikloje šiuo metu mažai vietos kūrybiškumui, kadangi kol kas stengiasi suvokti socialinio darbo „standartus“ :

„... kol kas stengiuosi įsisavinti socialinio darbo „standartus“.“ (SDr)

Viena informantė save vertina kaip kūrybišką teigdama, jog „*esu smalsi, trokštu žinių, naujovių, daug bendrauju, užsiimu saviraiška, nebijau rizikuoti...*“ (SDš)

Tuo tarpu kita informantė save vertina kaip kūrybišką asmenybę, kadangi yra nesuvaržyta ir dėl vaikų stengiasi būti aktyvi bei kūrybinga :

„*Manau esu laisva, dirbu ir stengiuosi dėl vaikų būti aktyvi, kūrybinga, uždeganti.*“ (SDv)

Įdomu pastebėti tai, kad viena socialinė darbuotoja negali reikšti savo kūrybiškumo, kadangi jaučia visuomenės spaudimą, jog reikia elgtis pagal nusistovėjusias taisykles, taip pat dėl pačios nuostatų, jog yra nekūrybiška:

„*Kūrybiškumą dažnai pristabdo mano pačios nuostatos, [...] visuomenės spaudimas elgtis pagal seniai nusistovėjusias taisykles.*“ (SDv)

Anot informantės, šios nuostatos jai atėjo iš ankstesnės praktikos, kur reikėjo laikytis taisyklių ir neturėjo galimybių atsiskleisti:

„*...tai, jaučiu, man atėjo iš ankstesnio darbo, kur buvo griežtos taisyklės ir jokių nuokrypių. Paprasčiausiai neturėjau galimybės, laisvės atsiskleisti...*“ (SDv)

Informantės teigimu, dabartinėje veikloje ji turi daug laisvės ir gali elgtis kaip tik išmano, nes nuo kūrybinių sprendimų jos darbas kur kas efektyvesnis:

„*O čia daryk, ką nori, tik turėk ką daryt. Ir visi bus tik laimingesni nuo to. Su tuščia galva čia nepadirbsi... Kaip aš sakau, ne robotams čia vieta.*“ (SDv)

Informantė, dirbanti su neįgaliaisiais, būtent dirbdama šį darbą suvokė esanti kūrybiška, kadangi čia gali atsiverti, žiūrėti į viską plačiai, o turėdama atitinkamų žinių gali rinkti ar keisti darbo metodus, taikyti pačius efektyviausius konkrečiu atveju.:

„*...atėjus čia pamačiau, kas ir kaip. Čia žmogus gali taip atsiverti, taip į viską plačiai žiūrėti, [...]. Tu gali kurti perkurti tas strategijas, taikyti vis kitas, kad tik klientui geriau būtų, aišku, turi kažkiek ir žinių turėti...*“ (SDn)

Viena informantė didelį kūrybinį indėlį atiduoda rašydama įvairius projektus, kurie teikia naudos klientams organizuojant užimtumo veiklą, išvykas:

„*Rašau projektus, va čia tai tenka paplūšėt...,bet užtat gaunam priemonių dailei, maisto ruošai. Geriausia nauda tai, kad kasmet į pajūrį išvažiuojam savaitei [...].*“ (SDn)

Vienos informantės teigimu, ji kūrybiška dėl to, kad dirba būtent šį darbą, kur nuolat tenka galvoti, kurti, t.y., veikti kūrybiškai, todėl teorinių žinių jau nebepakanka:

„*Kūrybiškas, kitaip nedirbčiau šito darbo. [...]. Čia pastoviai turi kažką galvoti [...] teorijos čia tikrai nepakanka. [...]. Vis kažkas nutinka, vis kažkas negerai būna jiems.*“ (SDs)

Apibendrinant informančių mintis apie savo kūrybiškumą galima teigti, jog socialinės darbuotojos save vertina kaip kūrybiškas ne tik profesinėje srityje, bet ir namų aplinkoje. Ši

teigiama nuostata į savo kūrybiškumą leidžia socialinėms darbuotojoms pasižymėti savybėmis (smalsumas, drąsa, atvirumas naujai patirčiai, žinių, naujovių troškimas, gebėjimas išreikšti save, nebijojimas rizikuoti, aktyvumas), kurios padeda joms kūrybiškai žvelgti į darbą ir veikti, ypač jeigu tam yra tinkamos sąlygos. Socialinės darbuotojos, dirbančios pagal nustatytą sistemą, negali naudotis kūrybiškais sprendimais, tačiau organizuodamos klientams užimtumą, laisvalaikį ar kitokią veiklą, gali elgtis laisviau, dažniau nukrypti nuo nustatytų taisyklių, normų.

Kategorija – kūrybiškumo ugdymo poreikis

Tyrimo metu paaiškėjo, jog informantės dažnai pajunta naujų idėjų, minčių stygių ar tiesiog darbas tampa per daug monotoniškas, neįdomus, nuobodus, todėl norėtų papildomai pasimokyti ar lankyti specialius kursus, įvairius seminarus, programas ir taip įgyti kūrybiškų gebėjimų. Informantės norėtų, jog būtų įkurtas specialus kūrybiškumo ugdymo centras socialiniams darbuotojams, kur galėtų pasisemti idėjų, gerosios patirties. Taigi šiai kategorijai išskirtos ir analizuojamos tokios *subkategorijos*:

1. *Kūrybiškumo ugdymo kursai/seminarai/programos.*
2. *Kūrybiškumo ugdymo centras.*

1 Subkategorija *Kūrybiškumo ugdymo kursai/seminarai/programos*:

Kadangi socialiniai darbuotojai nuolat turi gilinti bei atnaujinti savo žinias dėl efektyvesnių paslaugų teikimo, vienai informantei būtent specialūs kūrybiškumo ugdymo kursai suteiktų naujų žinių, kurias ji tikisi panaudoti savo praktinėje veikloje:

„...įdomu būtų, išmoktume kažko naujo, galėtume taikyti savo darbe tada. [...]. Be to, socialiniai darbuotojai turi kaskart tobulinti, gilinti savo žinias, kad galėtų efektyviau, kokybiškiau dirbti...“ (SDs)

Kita informantė taip pat norėtų lankyti kūrybiškumo ugdymo kursus, kadangi dirbdama pritrūksta naujų idėjų bei sumanymų, be to, kursuose ji tikisi pasidalinti patirtimi su kitomis socialinėmis darbuotojomis ir įgyti reikiamų žinių:

„Kartais jaučiu, kad pritrūkstu naujų idėjų, minčių. [...]. Fainai būtų tokius palankyti, „įsidėti“ kažką į galvą, gal ir patirtimi pasidalyti su kitomis darbuotojomis.“ (SDr)

Vienos informantės kūrybiškumo ugdymo kursai netgi svajonė, kadangi pagal jos darbo pobūdį būtina kurti naujas idėjas, turėti įvairių minčių:

„...būtų tikras malonumas, svajonė. Ypač kai jau tokia mano darbo specifika. Tai, manau, būtų naudinga pasisemti naujų idėjų. Jaučiu, kad būnu perdegus, išsunkta...“ (SDv)

Kadangi klientų poreikiai didėja, vienai informantei kūrybiškumo ugdymo kursai padėtų atnaujinti arba pagilinti turimas žinias, kurios padėtų šiuos poreikius patenkinti:

„Poreikiai vis didėja, todėl norint profesionaliai į juos reaguoti, socialiniams darbuotojams būtina nuolat atnaujinti savo žinias, įgūdžius, kad galėtų teikti kokybiškas paslaugas.“ (SDv)

Kita informantė mielai lankytų tokius kursus, dėl naujos naudingos patirties bei galimybių didinti kompetenciją ir kitaip žvelgti į savo darbą:

„Kiekviena nauja patirtis įdomi ir naudinga. [...]. Tai puiki proga būtų padidinti savo kompetencijas, pagaliau, kitaip pažiūrėti į savo darbą ir į save patį.“ (SDn)

Viena informantė pastebi, jog *„kūrybiškumo ugdymas, visi šie kursai paremti ne tiek žinių perėmimu, kiek gebėjimu jomis naudotis“ (SDs)*

Informantės nuomone, kūrybiškumo ugdymo kursų dėka *„gautume daug naudingų praktinių patarimų [...] atrasti visiškai naujų dalykų, pasimokyti ir ką nors sau pritaikyti.“ (SDs)*

Vienos informantės teigimu, kūrybiškumo ugdymo kursai padėtų dalintis patirtimi su užsienio šalimis, įdiegtų norą dirbti kūrybiškai:

„Tokie kursai įdiegtų norą dirbti kūrybiškai, dalintis patirtim su užsienio šalimis.“ (SDn)

Išanalizavus šias informančių mintis galima teigti, jog visos norėtų lankyti papildomus kursus, seminarus, skirtus kūrybiškumo ugdymui, kadangi išugdytos kūrybiškos savybės padėtų informantėms „neišsisemti“, įgyti naujų žinių, praktinių patarimų, pasisemti patirties, kas leistų teikti efektyvesnes, įvairesnes paslaugas klientams. Svarbiausia, GEBĖTI pasinaudoti įgytomis žiniomis bei kūrybiniais gebėjimais.

2 Subkategorija Kūrybiškumo ugdymo centras:

Klientų problemos tampa sudėtingesnės, įvairesnės ir tai reikalauja kūrybingų, kitaip mąstančių darbuotojų, todėl kalbėdamas apie Kūrybiškumo ugdymo centro įsteigimą socialiniams darbuotojams, visos informantės tam pritarė. Vienai informantei Kūrybiškumo ugdymo centre vykdomi užsiėmimai suteiktų galimybę gauti naujų žinių, kurios palengvintų sudėtingų problemų sprendimą, kurioms reikia vis daugiau laiko ir pastangų:

„...kas gi nenorėtų gauti naujų žinių, kurios, galbūt, palengvintų problemų sprendimą ar būtų naudingos kitais atvejais...“ (SDr)

Kitai informantei taip pat *„Kūrybiškumo ugdymo centro įsteigimas būtų naudingas, nes padėtų socialiniams darbuotojams kūrybiškiau dirbti, kiltų naujų idėjų, veiklų“ (SDš)*

Anot vienos informantės, bėgant laikui, idėjos išsisemia, todėl, labai norėtų, jog toks centras būtų įsteigtas:

„Bėgant laikui mintys, idėjos pamažu išsisemia, todėl naudinga būtų pasidalinti patirtimi, naujovėmis, pasisėkimais ir su kitais.“ (SDv)

Vienos informantės teigimu, jeigu būtų įsteigtas Kūrybiškumo ugdymo centras, nauda būtų ne tik socialiniams darbuotojams, bet ir klientams, kadangi, tai padėtų darbuotojams į darbą

pažvelgti kitaip, teikti kokybiškesnes paslaugas. Taip pat, informantės teigimu, darbuotojai išvengtu „perdegimo sindromo“ darbe:

„Tai padėtų ir patiems socialiniams darbuotojams į savo darbą pažvelgti kitaip, atsikratant stereotipinių minčių, ir klientams, [...] negalėdamas išreikšti kūrybiškai savęs praranda motyvaciją darbui, atsiranda „perdegimo sindromai“ ir panašiai.“ (SDv)

Vienos informantės nuomone, tokia centre išugdytas kūrybiškumas suteiktų naujų įgūdžių, reikalingų sprendžiant klientų problemas bei pakeistų požiūrį į socialinį darbą:

„...pakeistų tiek klientų, tiek socialinių darbuotojų požiūrį į socialinį darbą...“ (SDn)

Informantės teigimu, centro įsteigimas padėtų dalintis patirtimi su kitais darbuotojais:

„Susipažintumėme su kitų rajonų socialiniais darbuotojais, keistumėmės patirtimi, sužinotume apie vykdomą veiklą, planus.“ (SDn)

Informantės teigimu, Kūrybiškumo ugdymo centre vykdomi kursai ar seminarai padėtų įgyti didesnę pasitikėjimą savimi, pakeltų profesinę kompetenciją, pagerintų bendravimą, sukurtų vertybių sistemą:

„...suteikia didesnę pasitikėjimą savimi ir savo profesiniais įgūdžiais, tobulinamos užsienio kalbos žinios, [...] padėtų kelti profesinę kompetenciją, diegti tam tikras vertybes, gerintų bendravimą...“ (SDš)

Vienos informantės pastebėjimu, užtektų įdiegti bent kūrybiškumo ugdymo programą, o jau tada kiekvieno socialinio darbuotojo atsakomybė, kaip jis įgytomis žiniomis pasinaudos praktinėje veikloje:

„...užtektų programos ir prie kvalifikacijos kėlimo kursų, kas būtų privaloma išklaudyti. O jau tada yra kiekvieno darbuotojo reikalas, ar jis tomis idėjomis pasinaudos...“ (SDs)

Informantės teigimu, toks centras reikalingas, „nes socialinis darbas susijęs su visokio tipo gyvenimiškomis sferomis, kur kartais reikia įdėti vaizduotės ir kūrybiškumo“. Anot jos, „jeigu toks atsiras, tai išlošime ir mes, socialiniai darbuotojai, ir mūsų klientai.“ (SDs)

Išanalizavus informančių mintis apie Kūrybiškumo centro įsteigimą socialiniams darbuotojams galima teigti, jog toks centras yra reikalingas, nes ten įgytos žinios palengvintų problemų sprendimą, padėtų kūrybiškiau dirbti, į darbą pažvelgti kitaip, atsikratant stereotipinių minčių, pakeistų tiek klientų, tiek socialinių darbuotojų požiūrį į socialinį darbą.

Apibendrinant informančių mintis apie kūrybiškumo ugdymo poreikį galima teigti, jog socialinės darbuotojos norėtų lankyti įvairius kūrybiškumo ugdymo mokymus ir norėtų, jog būtų įsteigtas Kūrybiškumo ugdymo centras socialiniams darbuotojams. Kūrybiškumo ugdymas informantėms padėtų „neišsisemti“, įgyti naujų žinių, praktinių patarimų. Socialinėms darbuotojoms Kūrybiškumo ugdymo centre įgytos žinios palengvintų problemų sprendimą, padėtų

kūrybiškiau dirbti, į darbą pažvelgti kitaip, atsikratant stereotipinių minčių, pakeistų tiek klientų, tiek socialinių darbuotojų požiūrį į socialinį darbą ir taip pat kelti profesinę kompetenciją. Svarbiausia, GEBĖTI pasinaudoti įgytomis žiniomis bei kūrybiniais gebėjimais praktinėje veikloje.

Kategorija – kūrybiškumo reikšmė darbe

Tyrimo metu išsiaiškinta, jog kūrybiškumas socialiniame darbe - reikšmingas, nes pritaikius kūrybiškus sprendimus, darbas tampa lengvesnis, įdomesnis, patrauklesnis, labiau motyvuojantis, todėl pasiekiami geresni darbo rezultatai. Taip pat paaiškėjo, jog kūrybinių gebėjimų taikymas praktinėje veikloje priklauso nuo socialinio darbuotojo požiūrio, nuostatos į kūrybiškumą. Taigi šiai kategorijai išskirtos bei analizuojamos šios *subkategorijos*:

1. *Lengvesnis, įdomesnis darbas.*
2. *Geresni darbo rezultatai.*
3. *Požiūris į kūrybiškus sprendimus.*

1 Subkategorija *Lengvesnis, įdomesnis darbas:*

Siekiant išsiaiškinti, kokią naudą atneša kūrybiškumas socialiniame darbe, tai yra kokia jo reikšmė praktinėje veikloje, paaiškėjo, jog daugumos informančių požiūris į kūrybiškumą yra teigiamas, visų pirma dėl to, jog darbas jo dėka tampa lengvesnis bei įdomesnis. Tačiau tam tikrose situacijose kūrybiškumas gelbsti ne visada:

„Negaliu teigti, kad visada palengvina, nes kiekviena situacija yra individuali, nepakartojama.“ (SDv)

Informantės teigiamas požiūris į savo atliekamą darbą skatina ieškoti naujų problemos sprendimo būdų, o geri darbo rezultatai visada ją džiugina ir įdiegia norą dirbti dar geriau:

„Pozityvus požiūris į savo atliekamą darbą jau skatina ieškoti naujų, kūrybiškų problemų sprendimų būdų. Svarbu, kad darbuotojas įžvelgtų prasmę savo darbo. Mane, pavyzdžiui, geri rezultatai džiugina ir tai dar labiau mane „užveda“ ir aš dar labiau to noriu ir stengiuos.“ (SDv)

Vienai informantei kūrybiškumas reikalingas užmezgant kontaktą su klientu, įvertinant esamą situaciją bei kuriant problemų sprendimo strategiją:

„...prieiti prie žmogaus, užmegzti su juo kontaktą reikalingas kūrybiškumas. Gebėjimas kūrybiškai įvertinti esamą situaciją tiesiog palengvina sukurti tinkamą problemų sprendimo strategiją...“ (SDs)

Viena informantė negalėtų atlikti darbinių užduočių, vykdyti savo funkcijų be kūrybinių gebėjimų. Jos teigimu, *„jeigu būčiau tokia mėmė, sėdėčiau ir nieko negalvočiau [...] tai arba klientai išsilakstytų, arba ant galvos užliptų, arba aš jau čia nebedirbčiau...“ (SDr)*

Svarbu pastebėti tai, kad vienai informantei kūrybiniai gebėjimai padeda išvengti konfliktinių situacijų, užkirsti kelią galimoms problemoms šeimoje arba jas išspręsti greičiau:

„...kartais užbėgu įvykiams už akių, [...]. Nestandartiniai sprendimų būdai padeda problemą išspręsti greičiau, mažina konfliktinių situacijų tikimybę...“ (SDš)

Viena informantė pabrėžia, jog *„kiekvienas turi savo darbo stilių, savaip pasiekia užsibrėžtą tikslą“ (SDv)*. Tačiau, anot jos, su vaikais reikia dirbti būtent kūrybiškai, t.y., nuolat siūlyti naują veiklą, kuri juos sudomintų. O kai veikla vaikams įdomi, tuomet ir darbuotojas jaučia darbo prasnę:

„...su vaikais kitaip ir negali dirbti. [...]. Tik nuolat siūlydamas naują veiklą galima išlaikyti vaikų dėmesį, norą vykdyti ją. Tad ir pačiam socialiniui darbuotojui įdomu eiti į darbą, nebūna rutinos, kuri slegia, sukelia nenorą dirbti, depresijas, nuobodulį...“ (SDv)

Vienai informantei kūrybiškumo dėka darbas tampa labiau įtraukiantis, įdomesnis, todėl, jį lengviau dirbti:

„Darbas tampa patrauklesnis, įdomesnis, labiau įtraukiantis. O kai darbas įdomus – jį lengviau dirbti [...].“ (SDn)

Informantės teigimu, *„svarbu meilė darbui, o tada viskas savaime gaunasi. Tu tiesiog NORI dirbti ir dirbi“ (SDn)*. Kūrybiškumas informantei padeda išvengti monotoniškos ir suteikia galimybę išreikšti save ir tuo pačiu padėti klientui:

„...tai vienas iš būdų pabėgti nuo monotoniškos ir galimybė save realizuoti. [...]. Taigi gali ir save išreikšti, ir klientui padėti...“ (SDn)

Kitai informantei kūrybiniai sprendimai palengvina bendravimą, leidžia geriau įsijausti į klientą bei kitaip pažvelgti į darbą:

„Kūrybiški problemų sprendimai palengvina mūsų darbą, [...] bendravimą, suteikia galimybę į darbą pažvelgti „kitu kampu“, leidžia į kitą asmenį geriau įsijausti.“ (SDn)

Vienos informantės praktinėje veikloje kūrybiškumas atsiskleidžia pokalbyje su klientu, kuomet tenka pakeisti arba tinkamai parinkti pokalbio temą, kad neįžeistų kliento. Dažnai tenka „suktis“ iš įvairių situacijų, todėl, turi būti įžvalgi, greitai jose orientuotis:

„...kūrybiškumas pasireiškia vien pokalbyje su jais, kuomet aš turiu pakeisti pokalbio temą, kad jis nusiramintų, susikauptų darbinei veiklai..., turiu nuolat derinti pokalbio temas. Taigi turiu gebėti suktis iš bet kokios padėties ar situacijos ir šis mano, kaip pasakyt, įžvalgumas, greitas orientavimasis, tikrai palengvina mano darbą...“ (SDn)

Vienos informantės teigimu, *„kūrybiškas problemų sprendimas leidžia pažvelgti į situaciją netradiciškai, suvokti ją įvairiais atspalviais, todėl lengviau išvengti „perdegimo sindromo“, lengviau įvertinti situaciją ir atrasti ne tik teigiamų, bet ir neigiamų pusių“ (SDs)*.

Įdomu pastebėti tai, kad, anot vienos informantės, *„išsprendus kokią nors situaciją kūrybiškai, panaudojus tam dar neišbandytus metodus ar ką nors sukūrus, apima nuostabus jausmas, didėja savęs vertinimas, pasididžiavimas gebėjimais.“ (SDs)*

Kitos informantės teigimu, jokie įstatyminiai aktai nepajėgūs išspręsti visų žmonių problemų, todėl, jeigu socialiniai darbuotojai nebus kūrybiški, jų veikla bus nereikalinga:

„Kad būtų užtikrinta gyvenimo Lietuvoje gerovė, Lietuvos socialinių paslaugų įstatymas ar tai katalogas labai dažnai nėra pajėgus išspręsti [...] asmenų problemų. Jei socialinį darbą dirbantys asmenys nebus kūrybiški, empatiški jų darbinė veikla bus niekam nereikalinga.“ (SDs)

Išanalizavus šias informančių mintis galima teigti, jog socialinės darbuotojos pozityviai žiūrėdamos į darbą bei taikydamos kūrybinius gebėjimus, išvelgia prasmę jame ir NORI dirbti; pasiekia geresnių darbo rezultatų kas dar labiau motyvuoja stengtis; lengviau užmezga kontaktą su klientu bei įvertina situaciją; sukuria tinkamą problemų sprendimo strategiją; užkerta kelią galimoms problemoms; problemas sprendžia greičiau; išvengia konfliktinių situacijų; išreikšdamos save padeda klientui; pabėga nuo monotonijos, išvengia rutinos; siūlo naujas veiklas; lengviau bendrauja; geriau įsijaučia į kitą asmenį; geba atrasti darbo metodų privalumus bei trūkumus; gali į darbą pažvelgti savitai; reikiamu metu gali pakeisti, derinti pokalbio temas; geba išsisukti iš sudėtingų situacijų, greitai jose orientotis; tampa įžvalgios; bando dar nebandytus darbo metodus. Šie gebėjimai, socialinių darbuotojų atliekamą darbą padaro įdomesnį, lengvesnį, labiau įtraukiantį. Svarbiausia, išsprendus problemą kūrybiškai, panaudojus neišbandytus metodus ar sukūrus kažką naujo, informantes apima nuostabus jausmas, didėja savęs vertinimas, pasididžiavimas gebėjimais bei atsiranda noras dirbti dar geriau.

2 Subkategorija Geresni darbo rezultatai:

Viena informantė pasitelkusi kūrybinius gebėjimus randa unikalų problemos sprendimo būdą ir pasiekia geresnių darbo rezultatų:

„Pasitelkiant kūrybiškumą, randamas individualus ir unikalus problemos sprendimo būdas. Pasiekiamas geresnis rezultatas.“ (SDr)

Vienos informantės manymu, *„aukštą socialinių paslaugų kokybę lemia socialinio darbuotojo profesinis pasirengimas, turimos žinios, įgūdžiai, nuolatinis jų atnaujinimas.“* (SDv)

Informantei kūrybiškumas suprantamas kaip įgūdis, kurį naudoja darbe: kad užmezgus kontaktą su klientu, atsirastų grįžtamasis ryšys ir būtų pasiektas geresnis darbo rezultatas:

„...kūrybiškumas neatsiejamas įgūdis, [...]. Taip lengviau užsimezga kontaktas, atsiranda grįžtamasis ryšys ir pasiekiamas geresnis rezultatas.“ (SDv)

Išanalizavus šias informančių mintis galima teigti, jog informantės pasiekia geresnių darbo rezultatų, kai kūrybiškai randa individualius/unikalius problemos sprendimo būdus. Socialinės darbuotojos stengiasi gerinti profesinį pasirengimą, įgyti kūrybiškų gebėjimų, įgūdžių ir juos naudoti dėl teikiamų paslaugų efektyvumo.

3 Subkategorija Požiūris į kūrybiškus sprendimus:

Analizuojant informančių požiūrį į kūrybiškus sprendimus paaiškėjo, jog būtent socialines nei kitokio pobūdžio problemas vertėtų spręsti pasitelkus kūrybinius gebėjimus, kadangi pastarieji padeda priimti tikslingus sprendimus, parinkti efektyviausią darbo metodą, greičiau bei veiksmingiau spręsti problemas. Vienos informantės teigimu, kūrybiškumas „leidžia rasti greičiausiai ir tinkamiausią būdą išspręsti problemą.“ (SDr)

Viena informantė dažnai naudojasi kūrybiniais gebėjimais darbe, o sprendama problemą mato daug sprendimo variantų ir konkrečiu atveju renkasi tinkamiausią:

„...sprendama problemas visuomet matau ne vieną teisingą atsakymą, [...] ir renkuosi, kaip tada galvoju, patį tinkamiausią...“ (SDs)

Kita informantė nuolat ieško naujų darbo metodų, jeigu nepadeda jau išbandyti. Jai svarbu, kad jos naujus sumanymus įvertintų ir kartu dirbantys asmenys, ir patys klientai:

„Jei nepadeda išbandyti metodai - reikia ieškoti kitų. Reikia, kad tavo pasiūlymus dar palaikytų ir tavo kolegės, valdžia, kitos įstaigos ir pats klientas.“ (SDs)

Vienos socialinės darbuotojos svarbiausia užduotis – įdiegti klientui norą keistis, o kūrybiniai gebėjimai padeda tai pasiekti. Informantės kūrybiškas požiūris į darbą padeda jai priimti originalius sprendimus, suteikia platesnį metodų pasirinkimą:

„...kūrybiškas požiūris padeda priimti originalius ir tikslingus sprendimus, suteikia platesnį metodų pasirinkimą. [...] galime padėti, kad klientas pats norėtų keisti esamą situaciją...“ (SDš)

Dėl įvairių, sudėtingų klientų problemų, viena informantė tiesiog privalo būti kūrybiška jas sprendama ir visada yra pasiruošusi nenumatytiems atvejams:

„...privalai būti kūrybiškas ypač socialiniame darbe, kur tų problemų daug ir jos kiekvieną kartą vis kitokios. Ir nėra juk kažkokio standarto visoms toms problemoms, atvejams spręsti. Tu turi būti nuolat pasiruošęs bet kam...“ (SDv)

Vienos informantės teigimu, „pasitelkiant kūrybiškumą socialinės problemos sprendžiamos žymiai paprasčiau ir greičiau“ (SDn). Jos pastebėjimu, jeigu darbuotojas savo darbe taiko kūrybinius gebėjimus, tuomet veikla tampa mielesnė, o klientai tiesiog „ieško“ tokio darbuotojo, tikėdami, jog problemos tikrai bus išspręstos. Tokiu darbuotoju klientai labiau pasitiki:

„Jei stebėtume socialinį darbuotoją, taikantį savo darbe kūrybiškumą, pamatytume, kad darbą dirba su malonumu, [...]. Socialinių problemų turintys asmenys tiesiog „ieško“ tokio darbuotojo, nes žino, kad jo problemos bus išspręstos. Jis labiau pasitiki tokiu darbuotoju.“ (SDn)

Informantės teigimu, klientas, kuriam suteikta pagalba pasitelkus kūrybiškumą, įgaus norą pats spręsti problemas, todėl neišivaizduojanti darbo be kūrybiškumo:

„Jei stebėtume klientą, kuriam buvo suteikta kūrybiška pagalba, matytume, jog žmogus jaučiasi reikalingas visuomenei, įgauna motyvacijos pats spręsti bet kokią savo problemą.“ (SDn)

Kitos informantės teigimu, socialinio darbuotojo pagrindinė veikla – problemų sprendimas, todėl kūrybiškumas – svarbi problemos sprendimo dalis, todėl tai du tarpusavyje susiję dalykai:

„Kūrybiškumas yra svarbi problemos sprendimo dalis. Socialinio darbuotojo pagrindinis darbas ir yra problemų sprendimas. Manau, čia vienas nuo kito priklauso.“ (SDn)

Anot informantės, socialines problemas geriausia spręsti kūrybiškai ir, jeigu įmanoma, kiekvieną kartą vis kitaip. Klientų problemos įvairios, todėl ir sprendimai turėtų būti skirtingi, netradiciniai. Netgi empatijos naudojimas, anot pašnekovės, reikalauja darbuotojo kūrybiškumo, kad galėtų ne tik įsijausti į klientą, bet ir veiksmingai jį atspindėti:

„Būtent socialines problemas, labiau nei kitokio pobūdžio problemas, geriausiai spręsti kūrybiškai ir, galbūt, kiekvieną kartą vis kitaip... Klientų problemos yra daugialypės, netradicinės, todėl ir sprendimų paieška bei patys sprendimai turėtų būti atitinkamai lankstūs, pozityvūs, inovatyvūs, netradiciniai galbūt. Empatijos naudojimas socialiniame darbe reikalauja ypatingų kūrybinių gebėjimų, kuomet reikia ne tik sugebėti įsijausti į klientą, bet ir jį atspindėti.“ (SDs)

Viena informantė pasitelkusi kūrybiškumą išvengia rutinos, todėl darbas tampa įdomesnis bei naudingesnis. Svarbu, kad darbuotojas būtų pasirengęs saviraiškai dėl kitų:

„Pasitelkus kūrybiškumą, mano darbinė veikla pasidaro įdomesnė, naudingesnė. Juk atsibosta ta pati rutina...Tik nuo mūsų priklauso, ar mūsų darbas bus mėgstamas ar ne, juolab kai yra visos galimybės išreikšti save vardan kitų.“ (SDs)

Išanalizavus informančių požiūrį į kūrybiškumą galima teigti, jog kūrybiškas požiūris skatina ieškoti naujų sprendimų, darbo metodų, jei nepadedą jau išbandyti; padeda priimti originalius ir tikslingus sprendimus; problemas spręsti paprasčiau ir greičiau; įdiegia klientui norą pačiam keisti esamą situaciją; suteikia darbui malonumą, padaro jį įdomesnį. Netgi empatijos naudojimas iš socialinių darbuotojų reikalauja ypatingų kūrybinių gebėjimų, kuomet reikia ne tik sugebėti įsijausti į klientą, bet ir jį atspindėti taip, kad tai būtų veiksminga. Informantės, taikydamos kūrybiškus sprendimus, jaučia didesnį kliento pasitikėjimą.

Lyginant šiuos informančių pasisakymus galima daryti išvadą, jog nesvarbu, kokioje institucijoje socialinis darbuotojas bedirbtų, ar tai Senelių, Neįgaliųjų ar Vaikų globos namai, ar Socialinių paslaugų centras, kūrybiškas požiūris į darbą duoda teigiamų rezultatų. Tiesiog informančių darbo specifika lėmė, kad savo kūrybiškumą vienos labiau atskleidžia per meninę raišką, kitos – kūrybiniu mąstymu.

Apibendrinus informančių mintis apie kūrybiškumo reikšmę bei kūrybiško požiūrio įtaką problemų sprendimams socialinių darbuotojų praktinėje veikloje galima teigti, jog *pasitelkusios kūrybinius gebėjimus* socialinės darbuotojos pozityviai žiūri į darbą, išvelgia prasmę jame, lengviau užmezga kontaktą su klientu bei įvertina situaciją, sukuria tinkamą problemų sprendimo strategiją,

užkerta kelią galimoms problemoms arba jas sprendžia greičiau, išvengia konfliktinių situacijų, išreikšdamos save padeda klientui, išvengia rutinos, monotonijos, siūlo naujas veiklas, geriau įsijaučia į kitą asmenį, geba atrasti darbo metodų privalumus bei trūkumus, gali į darbą pažvelgti savitai, reikiamu metu pakeisti, derinti pokalbio temas, geba išsisukti iš sudėtingų situacijų arba greitai jose orientuotis, tampa įžvalgios, bando dar neišbandytus darbo metodus, todėl *darbas joms tampa įdomesnis bei lengvesnis. Informantės pasiekia geresnių darbo rezultatų, kai kūrybiškai randa individualius/unikalius problemos sprendimo būdus. Socialinėms darbuotojoms kūrybiškas požiūris suteikia darbui malonumą, padaro jį įdomesnį ir skatina ieškoti naujų sprendimų, darbo metodų, padeda priimti originalius, netradicinius ir tikslingus sprendimus bei įdiegti klientui norą pačiam keisti probleminę situaciją.*

Socialinio darbuotojo kūrybiško požiūrio į darbą esmė ta, kad pasitelkus kūrybiškumą, visų grupių klientų problemos sprendžiamos greičiau bei veiksmingiau, o tai ir yra pagrindinis socialinio darbuotojo uždavinys. Kūrybiškumas tampa svarbia problema sprendimo dalimi.

3.3. Kokybinio tyrimo rezultatų aptarimas

Ketvirtasis analizės etapas – empirinis ir teorinis generalizavimas. Šiame etape siekiama gautus empirinius duomenis generalizuoti ir, siejant juos su teorija, aprašyti socialinių darbuotojų kūrybiškumo panaudojimą praktinėje veikloje, dirbant su įvairiomis klientų grupėmis.

Kūrybiškumo aspektai. Apibendrinus tyrimo duomenis, paaiškėjo, jog socialinės darbuotojos kūrybiškumą apibūdina kaip žmogaus savybę laužyti nusistovėjusias elgesio normas, greitai orientuotis sudėtingose situacijose ir į problemas žvelgti netipiškai. Kūrybiškumas, socialinių darbuotojų suprantamas kaip gebėjimas kelti naujas idėjas, kūrybiškai mąstyti bei efektyviai spręsti problemas. Šie tyrimo aspektai patvirtina teorinėje dalyje G. Beresnevičiaus (2010) bei L. C. Johnsono (2001), aprašytas kūrybiško darbuotojo savybes (žr. 1.1. poskyrį).

Kitas aspektas, išryškėjęs tyrimo metu, socialinių darbuotojų manymas, jog kūrybiškumas yra įgimta arba įgyta savybė. Tyrimas patvirtino teorinėje dalyje autorių (Cattell, 1963; Horn 1967; Csikszentmihalyi 1976, 1996; Torrance, 1986; Malzman, 1960) keliamas diskusijas dėl kūrybiškumo prigimties (žr. 1.2. poskyrį). Tyrimas taip pat atskleidė, jog socialinės darbuotojos kūrybiškumą sieja su paveldėjimu, aplinkos įtaka bei tinkamomis socialinėmis sąlygomis. Tai atitinka D. Karkockienės (2002) teorinėje dalyje aprašytus tris požiūrius į kūrybiškumą lemiančius veiksniai (žr. 1.3. poskyrį).

Svarbu pabrėžti, kad tyrimo rezultatai patvirtino teorinėje dalyje A. Ganusauskaitės (2011) pateiktą įrodymą, jog kūrybiškumas tai vidinė savybė, kurią turime kiekvienas iš mūsų (žr. 1.2.

poskyrį). Visos socialinės darbuotojos mano, kad žmogus gali būti kūrybiškas jei ne vienoje, tai kitoje srityje: profesinėje veikloje, namų ruošoje, kulinarijoje ir kt.

Kūrybiškumo ir socialinio darbo sąsajos. Analizuojant gautus tyrimo rezultatus, išryškėjo, jog informančių praktinės veiklos tikslas - padėti žmonėms, kurie susiduria su socialinėmis problemomis, todėl kūrybiškumą socialiniame darbe jos sieja su klientų problemų sprendimais, kurie būna sudėtingi, gerai apgalvoti ir parinkti patys tinkamiausi. Tai patvirtina teorinėje dalyje nagrinėtus teiginius, jog socialiniai darbuotojai dirbdami su skirtingomis klientų grupėmis dažnai turi priimti sudėtingus, pačius tinkamiausius klientui sprendimus (žr. 1.1. poskyrį).

Apibendrinus gautus tyrimo rezultatus galima teigti, jog socialinės darbuotojos kūrybiškumą sieja su socialiniu darbu, išskirdamos meninę raišką bei kūrybinį mąstymą, kaip dažniausiai praktikuojamus kūrybiškumo raiškos būdus. Pasitelkusios meninės raiškos priemones, socialinės darbuotojos sudaro sąlygas saviraiškai, o kūrybinis mąstymas padeda joms įprasminti kasdienę veiklą, išlaikyti darbo motyvaciją. Šie teiginiai patvirtina teorinėje dalyje J. R. Šinkūnienės (2011) pateiktą kūrybinio mąstymo poveikį socialiniams darbuotojams (žr. 1.1. poskyrį).

Atsižvelgiant į tyrimo duomenis galima daryti išvadą, jog kūrybinis mąstymas padeda tyrime dalyvavusioms socialinėms darbuotojoms rasti efektyvius klientų problemų sprendimus, atrasti tinkamus darbo metodus. Tai patvirtina teorinėje dalyje L. B. Johnstono (2009) aprašytą kūrybinį mąstymą, apibūdinamą anglišku posakiu „*think outside the box*“, kuris padeda rasti naujus sprendimus įsisenėjusioms problemoms spręsti, ieškoti naujų idėjų, nesiremiant normomis, bei kurti savus metodus (žr. 1.1. poskyrį).

Efektiviūs problemų sprendimai. Apibendrinus gautus tyrimo rezultatus paaiškėjo, jog socialinėms darbuotojoms rasti efektyvius problemų sprendimus padeda tiek teorinės socialinio darbo žinios, tiek kūrybiški sprendimai. Jeigu darbuotoja turės reikiamų darbui žinių, tuomet lengviau galės pritaikyti bei išreikšti savo kūrybiškumą, kelti naujas idėjas. Turi būti išlaikyta pusiausvyra tarp kūrybiškumo ir teorinių žinių. Tyrimas patvirtina teorinėje dalyje L. C. Johnsono (2001) pateiktą teiginį, kad socialiniai darbuotojai praktiką turi pagrįsti teorinėmis žiniomis ir jas taikyti praktinėje veikloje (žr. 1.1. poskyrį).

Tyrimo duomenys parodė, jog socialinių darbuotojų kūrybiškumas teigiamai veikia veiklos efektyvumą, tobulina paslaugų pobūdį ir darbo kokybę. Siejant su teorine dalimi, tyrimas patvirtino, jog labai svarbu darbuotojui būti kūrybiškam savo praktinėje veikloje, nes šių gebėjimų dėka pagalbos procesas gali tapti lengvesnis, efektyvesnis bei greitesnis (žr. 2.2. poskyrį).

Kūrybiškumas praktinėje veikloje (raiška). Apibendrinus gautus tyrimo duomenis paaiškėjo, jog praktinėje socialinių darbuotojų veikloje kūrybiškumas reiškiasi organizuojant įvairius renginius klientams, užmezgant su jais kontaktą, taip pat sprendžiant problemas, kurių nepavyksta išspręsti iš pirmo karto. Socialinėms darbuotojoms dažnai tenka pasitelkti savo

kūrybiškumą esant nenumatytoms situacijoms, kuomet tenka pasielgti kitaip, nei įprasta. Informantėms svarbiausia tai, kad klientas pats norėtų siekti pokyčių savo gyvenime, todėl kūrybiškumas joms padeda įtikinti klientą keistis, įdiegia norą patiems spręsti savo problemas. Tyrimas patvirtina teorinėje dalyje pateiktą teiginį, jog socialinis darbuotojas turi klientą įgalinti, nes kiekvienas žmogus turi potencialą, galintį padėti susidoroti su iškilusiomis problemomis ir įveikti sunkumus (žr. 2.2. poskyrį). Taip pat M. Hamerio (2006), teorinėje dalyje pateikta mintis, jog kūrybiškas požiūris skatina paties kliento norą keisti probleminę situaciją (žr. 1.3. poskyrį).

Tyrimo metu paaiškėjo, jog klientų problemų sprendimas yra ilgas, nuoseklus procesas, dažniausiai neduodantis greitų rezultatų, todėl socialinės darbuotojos, pasitelkusios kūrybinius gebėjimus, stengiasi su klientais tinkamai bendrauti, užmegzti draugiškus, abipusiu pasitikėjimu grįstus santykius. Siejant su teorine dalimi, tyrimas patvirtino, kad darbas su pažeistais klientais dažnai neduoda greitų rezultatų ir kartais baigiasi nesėkme, o socialinio darbuotojo parodytas dėmesys, geras žodis, supratimas, paskatinimas, pasitikėjimo apraiškos parodo klientams kitokio kelio pradžią (žr. 2.2. poskyrį).

Atsižvelgiant į tyrimo duomenis galima daryti išvadą, jog tyrime dalyvavusių socialinių darbuotojų kūrybiškumas labiausiai atsiskleidžia tuomet, kai jos bando suprasti ir nustatyti kliento problemą bei sukurti pagalbos planą. Siejant šiuos rezultatus su teorine dalimi, tyrimas patvirtino L. C. Johnsono (2001) teiginius, kad kūrybiškumas turi įtakos socialinio darbo intervencijai, o socialinių paslaugų teikimas kaip kūrybiškas pažinimo procesas, nes socialinis darbuotojas įsiklauso ir bando suprasti klientą, nustato problemą ir kuria jos sprendimo strategiją (žr. 1.1. poskyrį).

Naujovės socialiniame darbe. Apibendrinus gautus tyrimo rezultatus paaiškėjo, jog socialinės darbuotojos stengiasi naudoti įvairias strategijas, darbo metodus, juos tinkamai parinkti bei kaitaliooti priklausomai nuo konkretaus atvejo. Taip pat ieško naujų, efektyvesnių metodų sudėtingoms problemoms spręsti, domisi naujovėmis, stengiasi įgyvendinti visus savo sumanymus, kylančias idėjas. Siejant su teorine dalimi, tyrimas patvirtino, kad socialinis darbuotojas turėtų nuolat domėtis savo profesine sritimi, sekti naujoves, neapsiriboti vien tik savo specialybės žiniomis. Jis turi būti pasiryžęs įveikti visas kliūtis, trukdančias kūrybiškai ir kokybiškai veiklai bei pasirengęs mokymosi visą gyvenimą procesui (žr. 1.2. poskyrį).

Gauti tyrimo duomenys atskleidė, jog socialinėms darbuotojoms labai sunku patenkinti sudėtingėjančius klientų poreikius, nebeužtenka elementarių socialinio darbo žinių ar įgūdžių, tenka keisti mąstymą, požiūrį. Informantės stengiasi išbandyti nauja, nepatirta, bando kažką keisti, kad būtų pasiektas geresnis rezultatas. Šie duomenys patvirtina teorinėje dalyje pateiktus teiginius, kad socialiniai darbuotojai turi konstruktyviai kritikuoti profesinę veiklą, jos teorijas, metodus bei skatinti naujų požiūrių ir metodų, atitinkančių naujai atsiradusius bei jau egzistuojančius poreikius, ieškojimą (žr. 1.3. poskyrį).

Kūrybiškumo ugdymo poreikis. Išanalizavus tyrimo duomenis paaiškėjo, kad socialinės darbuotojos mielai lankytų įvairius kursus, kur būtų ugdomas jų kūrybiškumas. Socialinės darbuotojos dažnai priktrūksta minčių, idėjų, kaip geriau, veiksmingiau padėti savo klientams. Visos informantės taikytų įgytas žinias praktinėje veikloje su įvairių grupių klientais. Siejant su teorine dalimi, tyrimas patvirtina tai, kad socialiniams darbuotojams, norintiems išmokti kūrybiškai pritaikyti savo turimas žinias ir gebėjimus, sprendžiant socialines problemas, būtų naudingi įvairūs specialūs kursai, konferencijos, programos, kuriose būtų skatinamos jų kūrybinės galios, mokoma reikšti kūrybiškumą (žr. 1.2. poskyrį).

Kūrybiškumo reikšmė darbe. Išanalizavus tyrimo duomenis išryškėjo, kad visoms informantėms, kūrybiškumas turi didelę reikšmę praktinėje veikloje. Visų pirma, kūrybiškumo dėka pasiekiami geresni darbo rezultatai. Kitas aspektas – įdomesnis, lengvesnis darbas. Socialinės darbuotojos mieliau dirba tą darbą, kuris joms patinka, yra įtraukiantis. Todėl toks darbas jas dar labiau paskatina kurti, galvoti, veikti. Siejant su teorine dalimis, tyrimas patvirtina J. R. Šinkūnienės (2011) pateiktą teiginį, jog pozityvus požiūris į darbą stimuliuoja kūrybinę socialinių darbuotojų energiją ir skatina ieškoti naujų veiklos formų (žr. 1.2. poskyrį). Taip pat šiuos tyrimo duomenis galima sieti su A. Ganusauskaitės (2009), teorinėje dalyje pateiktu teiginiu, kad žmonės, užsiimantys mylima veikla, labiau pasižymi kūrybiškumu bei R. J. Sternberg (2006), teiginiu, jog žmonės žymiai kūrybingiau dirba tuomet, kai jiems patinka tai, ką daro, ir yra susikoncentravę į darbą, o ne į nuopelnus už jį (žr. 1.3. poskyrį).

Tyrimo metu taip pat paaiškėjo, jog socialinėms darbuotojoms, dirbant su įvairiomis klientų grupėmis, labai sunku rasti tinkamus sprendimus, todėl kūrybinis požiūris į darbą padeda atrasti veiksmingus pagalbos būdus, rasti efektyvius sprendimus. Siejant su teorine dalimi, tyrimas patvirtina J. R. Šinkūnienės (2011) teiginius, kad socialinio darbuotojo kūrybiškas požiūris į darbą, į žinių ir metodų taikymą, kūrybinės erdvės kūrimą gali padėti priimti tikslingus, originalius sprendimus bei paskatinti pačius klientus kūrybiškiau žvelgti į savo problemų sprendimą (žr. 1.3. poskyrį).

Apibendrinant atliktą tyrimą, galima teigti, jog jis buvo naudingas ir tyrėjai, ir pačioms informantėms. Tyrimo metu, tyrėja galėjo susipažinti su socialinio darbuotojo atliekama veikla, dirbant su skirtingomis klientų grupėmis, o informantės turėjo galimybę apsvarstyti savo atliekamą veiklą, įsivertinti savo kūrybiškumą bei apsvarstyti kūrybiškų gebėjimų naudą sprendžiant klientų problemas. Svarbu pastebėti, kad informantės kūrybiškumą supranta ne tik kaip veiklą meninės raiškos priemonių pagalba, bet ir kaip mąstymą, ieškojimą, taikymą, darbo metodų ir strategijų gerinimą. Net ir tos informantės, kurios neturi tiesioginio kontakto su klientais, įžvelgia kūrybiškumo poreikį savo darbe.

IŠVADOS

- 1 Atskleidus kūrybinio mąstymo, kūrybiškumo ugdymo galimybių, kūrybiškumą lemiančių veiksnių bei kliūčių teorinius aspektus paaiškėjo, jog kūrybinio mąstymo įgūdžiai padeda socialiniams darbuotojams sukurti aukštesnės kokybės idėjas bei rasti veiksmingus darbo metodus, palengvinančius įvairialypių problemų sprendimą. Bet koks išorinis kišimasis stabdo kūrybišką veiklą, todėl domėdamasis savo profesine sritimi, sekdamas naujoves, įsivertinęs profesinę veiklą, drąsiai mąstydamas, iniciatyviai veikdamas - socialinis darbuotojas bus pajėgus įveikti kliūtis, trukdančias kūrybiškai ir kokybiškai veiklai ir tuo pačiu pasirengęs mokymosi visą gyvenimą procesui. Taigi būtina ieškoti tinkamų būdų, padedančių ugdyti mąstančią asmenybę, gebančią ieškoti naujų požiūrių, metodų, adekvačių kintantiems praktinės realybės poreikiams.
- 2 Socialinio darbuotojo kūrybinė raiška praktinėje veikloje - profesinės kompetencijos klausimas. Dirbdami su *vaikais*, socialiniai darbuotojai į veiklas integruoja kūrybinius metodus (savarankiškos užduotys, žaidimai, socialinių įgūdžių ugdymo programos, laisvalaikio galimybės) ir ieško būdų kaip visą tai įgyvendinti. Siekdami *rizikos grupių asmenų* teigiamų pokyčių kūrybiškai ieško naujų poveikio formų, parenka ir lanksčiai taiko veiksmingus problemų sprendimo būdus, metodus bei veiklas, o kūrybiškai derindamas formalią ir neformalią pagalbos sistemas yra pasirengęs padėti *pagyvenusiems žmonėms* spręsti iškilusias problemas, ugdyti jų gebėjimus gyventi visavertiškai. *Neįgalųjų* noras tobulėti skatina socialinius darbuotojus ieškoti tobulėjimo galimybių, kūrybiškai ieškoti problemos sprendimo būdų. Pasitelkęs kūrybinius gebėjimus socialinis darbuotojas priima klientui palankesnę sprendimą, įtaigiai kalba apie socialines visuomenės problemas, taip paskatindamas visuomenę pažvelgti į jas giliau bei atidžiau.
- 3 Ištyrus socialinių darbuotojų požiūrį į kūrybiškumą savo praktinėje veikloje paaiškėjo, jog socialinės darbuotojos geba ieškoti naujų problemos sprendimų arba sukurti tinkamą sprendimo strategiją, išvengti konfliktinių situacijų ar net užkirsti kelią galimoms problemoms. Darbas socialinėms darbuotojoms tampa patrauklesnis, įdomesnis, pasiekiami geresni darbo rezultatai, todėl kūrybiškumas tampa svarbia problemų sprendimo dalimi.
- 4 Išsiaiškinus atvejus, kuriuose dažniausiai atsiskleidžia socialinių darbuotojų kūrybiniai gebėjimai, paaiškėjo, jog tyrime dalyvavusios socialinės darbuotojos kūrybiškai dažniausiai veikia organizuodamos įvairius renginius, veiklas, užmegzdamos pirmąjį kontaktą su atėjusiu klientu, spręsdamos nepavykusias iš pirmo karto išspręsti problemas, elgdamosios kitaip, nei įprasta, susiklosčius nenumatytai situacijai.

- 5 Ištyrus socialinio darbuotojo kūrybiškumo raiškos būdus sprendžiant įvairių grupių klientų socialines problemas paaiškėjo:
- Siekdamas priimti naujus, originalius sprendimus, socialinės darbuotojos stengiasi parinkti bei taikyti skirtingus darbo metodus ir juos kūrybiškai derinti, kad galėtų pasiūlyti *vaikams* įvairią veiklą: žaidimus, išvykas, laisvalaikio bei užimtumo veiklas.
  - Norėdama pakeisti *rizikos grupių asmenų* probleminę situaciją, socialinė darbuotoja stengiasi su šiais klientais užmegzti draugiškus, pasitikėjimu grįstus santykius, organizuoti ir suteikti skubią pagalbą, kai atvejai būna netikėti bei įtraukti juos į aktyvią užimtumo veiklą, taip motyvuojant pačius rizikos grupių asmenis siekti teigiamų pokyčių.
  - Siekdamas formuoti *pagyvenusių asmenų* pozityvų požiūrį į senatvę, geresnės šių žmonių gyvenimo kokybės, socialinės darbuotojos išvelgia problemas ir numato tinkamas (pagal poreikį ir galimybes) veiklos kryptis bei jas įgyvendina.
  - Siekdamas *neįgalių žmonių* savarankiškumo bei lygiateisiškumo, socialinės darbuotojos įgyvendina šių klientų teisę į užimtumą bei laisvalaikį, kūrybiškai organizuojamos bei įgyvendinamos veiklas, atitinkančias neįgalių žmonių gebėjimus, poreikius bei interesus.
- 6 Tyrimas atskleidė, jog socialinės darbuotojos rūpinasi klientų gerove, palaiko psichologiškai, motyvuoja veiklai, sukuria draugiškus santykius, o sprendžiant problemas, ieško naujų, efektyvesnių būdų ir ne tik teikia įvairias socialines paslaugas, bet ir organizuoja meninę, darbinę, sportinę, kultūrinę, laisvalaikio veiklą, t.y. skirtingų žmonių unikalias problemas sprendžia skirtingais būdais.

REKOMENDACIJOS

1. Socialiniams darbuotojams, ieškiant naujų poveikio formų socialiniame darbe, teikti socialinius projektus, kuriuos organizuodami, planuodami bei įgyvendindami spręstų klientų problemas.
2. Kursų/seminarų/konferencijų rengėjams, sukurti specialią socialinių darbuotojų kūrybiškumo ugdymo programą, kaip vieną iš profesinės kvalifikacijos kėlimo formų.
3. Socialinių įstaigų/įmonių/organizacijų vadovams, sukurti aplinką, skatinančią socialinių darbuotojų kūrybiškumą bei inovacijas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- 1 **Almonaitienė, J.** Motyvacija kaip psichologinis kūrybiškumo veiksnys//Psichologija.–1997, Nr.16, p. 65.
- 2 **Almonaitienė, J.** Šiuolaikinis požiūris į kūrybingumą ir jo vertinimo problemas // Psichologija. – 2000, Nr. 21, p. 82-89.
- 3 **Amabile, T. M.** How to Kill Creativity. Harvard Business Review. 1998, 76(5): 76–87. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-12-28]. <<http://a-small-lab.com/resources/how-to-kill-creativity-amabile-1998>>.
- 4 **Amabile, T. M.** Creativity in Context– Update to the Social Psychology of Creativity.Boulder: Westview Press, 1996.
- 5 **Arlauskienė, I., Deksnytė, I.** Nuteistųjų ir įkalinimo įstaigų darbuotojų konfliktai. Socialinis darbas. – 2007, 6(1): 27-34.
- 6 **Avižinis, P.** Atrask kūrybiškumą savyje. OVC Consulting. Straipsnis, 2009 [interaktyvus]. [žiūrėta 2012 10 29]. <<http://ovc.lt/publikacijos/atrask-kurybiskuma-savyje.html>>
- 7 **Baršauskienė, V., Leliūgienė, I.** Sociokultūrinis darbas bendruomenėje. Monografija.– Kaunas, 2001.
- 8 **Beresnevičius, G.** Kūrybiškumo ugdymas ir asmenybės adaptacija. Acta Paedagogica Vilnensia. –2006, (17): 57–65.
- 9 **Beresnevičius, G.** Kūrybiškumo ir kūrybinio mąstymo edukacinės dimensijos. Daktaro disertacija. – Šiauliai, 2010.
- 10 **Bilskytė, S., Masiukaitė, A., Urbonavičienė, A.** Proto negalios ir meno sandūra. Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“, 2007.
- 11 **Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, V.** Kokybinių tyrimų metodologija. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. – Klaipėda, 2008.
- 12 **Create. Innovate. Grow: Closing Conference of the European Year of Creativity and Innovation.** – 2009, Brussels. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012 01 22]. <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1942&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr>>
- 13 **Cymru, C.** Tarp žmonių. Praktinė socialinio darbuotojo knyga. – Vilnius: Apyaušris, 2000.
- 14 **Cultural education: the promotion of cultural knowledge, creativity and intercultural understanding through education.** Report of Committee on Culture, Science and Education. Council of Europe, 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-12-22]. <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc09/EDOC11_989.htm>.
- 15 **Dilingas, H., Reimeris, Ch.** Psichiatrija ir psichoterapija. Avicena. –Vilnius, 2000.

- 16 **Ekvall, G., Ryhammer, L.** The creative climate: Its determinants and effects at Swedish university//Creativity Research Journal. – No 12, 1999, p. 303-310.
- 17 **Encyclopedia of Canadian Social Work** (Ed. Francis J. Turner). Wilfrid Laurier Univ. Press, Amazon.com, 2005.
- 18 **ES struktūrinė parama 2007-2013 metams.** Mokslas-Ekonomika-Sanglauda. Benamiai suranda namus. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-02-22]. <<http://www.esparama.lt/naujiena?id=090bdd538011c937>>.
- 19 **Fisher, G.** Integrating individual and social creativity. Creativity research in the USA and L3D. First international conference Moscow, 2005, p. 50 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-12-28]. <<http://l3d.cs.colorado.edu/~gerhard/presentations/slides-moscow.pdf>>.
- 20 **Gaižutis, A.** Meno sociologija. – Vilnius, 1998.
- 21 **Ganusauskaitė, A.** Kūrybinio potencialo ir jo ugdymo svarba vadyboje. Magistro baigiamasis darbas. Vytauto Didžiojo universitetas, 2009.
- 22 **Ganusauskaitė, A.** Kūrybingumo mada. Vytauto Didžiojo Universitetas. Vaizduotė 2011; Nr1,p.44.[interaktyvus].[žiūrėta2012-01-24].<<http://www.google.lt/search?q=a.+ganusauskaite&ie=utf-8&oe=utf-8&aq=t&rls=org.mozilla:en-US:official&client=firefox-a>>
- 23 **Ganusauskaitė, A., Liesionis, V.** Lietuvos aukštojo mokslo perspektyva – kūrybinės visuomenės ugdymas. *Journal of Management*, 14 (1), 33-39, 2009.
- 24 **Geležinienė, R., Povilaitienė, N., Gerulaitis, D., Venckus, R.** Kūrybiškumas ir socialinė integracija. Šiaulių universitetas. Metodinis leidinys. – Šiauliai, 2009.
- 25 **Grakauskaitė-Karkockienė, D.** Kūrybos psichologija. – Vilnius, 2002.
- 26 **Grakauskaitė-Karkockienė, D.** Kūrybos psichologijos pagrindai. – Vilnius, 2006.
- 27 **Grinius J.** Grožis ir menas. – Vilnius, 2002.
- 28 **Hamer, M.** The Barefoot Helper. Mindfulness and Creativity in Social Work and Caring Professions. Russell House Publishing, 2006.
- 29 **Johnson, L. C.** Socialinio darbo praktika: bendrasis požiūris. –Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija, 2001.
- 30 **Kairytė, M.** Kūrybiškumas darbe – būtinybė ar privalumas?Rubrika:Aš manau!15min.lt, 2012. [interaktyvus].[žiūrėta 2012-12-06]. <<http://www.15min.lt/ikrauk/naujiena/as-manau/kurybiskumas-darbe-butinybe-ar-privalumas-516-283076>>
- 31 **Kanopienė, V., Mikulionienė, S.** Lietuvos benamiai: gyvenimo sąlygos. Socialinis darbas. – 2004, 3(1): 47-62.
- 32 **Kavaliauskienė, V.** Refleksijos kultūra – socialinio darbuotojo profesinės veiklos raiškos aspektas. *Acta Paedagogica Vilnensia*. – 2010, (25): 159-171.

- 33 **Kiaunytė, A.** Pokyčius patiriantys socialiniai darbuotojai: supervizijos taikymo galimybė. *Socialinis darbas*. – 2008, 7(2): 119–131.
- 34 **Kisielytė–Sadauskienė, J.** Meninės veiklos sociokultūriniai aspektai. Vilniaus pedagoginis universitetas. – Vilnius, 2007.
- 35 **Kūrybinio mąstymo metodai.** Kaip skatinti kūrybiškumą. *Psichologija Tau*, 2008.[interaktyvus]. [žiūrėta 2012-01-24]. <http://www.psichologijatau.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=128:krybino-mstymo-metodai&catid=59:kas-kaip-veikia>
- 36 **Kūrybiškumas ir inovacijos.** Konkurencingumo skatinimas regionuose. ES regioninė politika. Panorama: Inforegio, 2009, Nr. 29. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-12-22]. <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag29/mag29_lt.pdf>.
- 37 **Leliugienė, M., Klemkaitė, J.** Dailės terapija socialiniame darbe su vaikais. Vilnius, 2004.
- 38 **Leung, C. F. S.** The relationship between creativity and fieldwork performance of social work students: thesis for the degree of Doctor of Education. UK, University of Leicester, School of Education, 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-02-02]. <<https://lra.le.ac.uk/bitstream/2381/7887/1/2009leungcfsedd.pdf>>.
- 39 **Manager. LT akademija.** Kūrybiškumas versle, 2007. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-01-26]. <<http://akademija.manager.lt/blog/article/kurybiskumas-versle>>
- 40 **Monkevičius, A.** Mokymasis visą gyvenimą: kūrybiškumo ir laimės aspektai. *Socialinis darbas*. – 2010, 9(2): 32-39.
- 41 **Naujanienė, R.** Kliento problemų ypatumai gerontologinio socialinio darbo tyrimuose. *Socialinis darbas*. – 2008, 7(1): 36-40.
- 42 **Naujovės socialiniame darbe.** Socialinių darbuotojų rengimo centras. – Vilnius, 2003.
- 43 **Neįgaliųjų meninis ugdymas.** Metodikos ir terapijos aspektai. – Kronta, 2005.
- 44 **Negalės žmonės.** Socialinių tyrimų institutas. Mokslo studija. – Vilnius, 2009.
- 45 **Pauliukevičiūtė, A., Raipa, A.** Kultūros valdymo socialinis poveikis. *Socialinis darbas*. – 2010, 9(1):27–37.
- 46 **Petrulytė, A.** Kūrybiškumo ugdymas mokant. – Vilnius: Presvika, 2001.
- 47 **Prakapas, R., Tomas, B.** Mokslinio tiriamojo darbo logografika studijoms. Mokomasis leidinys. Mykolo Romerio Universitetas. – Vilnius, 2011.
- 48 **Prakapas, R.** Socialinių darbuotojų santykiai su klientais: vertybinis aspektas. *Socialinis darbas*. – 2007, 6(1): 62-67.
- 49 **Proto negalia ir prasminga veikla.** Gyvenimo pažinimas per rankų darbus. Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija “Viltis”, 2006.

- 50 **Reflections on creativity in social work and social work education.** Disciplinary perspectives on creativity in higher education. The Higher Education Academy, 2007. [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-01-31] <<http://www.swap.ac.uk/docs/creativity07.pdf>>.
- 51 **Ringel, S.** The reflective self: a path to creativity and intuitive knowledge in social work reeducation. *Journal of Teaching in Social Work.* – 2004, 23(3): 15–28.
- 52 **Ruškus, J.** Buvusių nuteistųjų įsidarbinimo ir socialinės reintegracijos strategijų projektavimas//Socialiniai mokslai. – 2008, Nr. 3 (61).
- 53 **Serious Play: Creativity and Innovation in Social Work.** H. Weissman(ed.).Silver Spring,MD,NASW, 1990.
- 54 **Socialinė gerontologija: ištakos ir perspektyvos.** Vytauto Didžiojo universitetas. – Kaunas, 2002.
- 55 **Socialiniai neįgalumo aspektai: žmogui reikia žmogaus.** Straipsnių rinkinys. Vytauto Didžiojo universitetas. Socialinio darbo institutas. – Kaunas, 2003.
- 56 **Socialinis darbas ir vaiko teisės.** Profesinio rengimo mokomoji knyga apie JT Konvenciją. Vytauto Didžiojo universitetas. – Kaunas, 2008.
- 57 **Socialinis darbas.** Profesinė veikla, metodai ir klientai. Mykolo Romerio universiteto Leidybos centas. – Vilnius, 2010.
- 58 **Socialinio darbuotojo rengimo standartas.** – Vilnius, 2008.
- 59 **Simonton, D. K.** Creativity: Cognitive, Personal, developmental and Social aspects//American Psychologist. –Vol.55, no 1, 2000, p. 151-158.
- 60 **Steman, C.** Socialinio darbo su proto negalios vaikais pagrindai. Metodinė medžiaga. – Vilnius, 1999.
- 61 **Sternberg, R. J.** *Handbook of Creativity.* Cambridge: Cambridge press, 1999.
- 62 **Sternberg, R. J.** The Nature of Creativity. *Creativity Research Journal.* 18 (1), 87-98, 2006.
- 63 **Šinkūnienė, J. R., Katkonienė, A.** Socialinių darbuotojų profesinės veiklos motyvacijos veiksniai. *Socialinis darbas.* – 2010, 9 (1): 64–74.
- 64 **Šinkūnienė, J. R.** Meninis socialinis projektas. Socialinis – interakcinis modelis: integracija bendradarbiaujant meninėje veikloje. – Vilnius, 2003.
- 65 **Šinkūnienė, J. R.** Kūrybiškumo aspektai socialiniame darbe. *Socialinis darbas.* – 2011, 10(1): 63-70.
- 66 **Šinkūnienė, J. R.** Bendruomeniškumas, komunikacija ir muzika: sociokultūriniai negalios aspektai. Monografija. Mykolo Romerio Universitetas. – Vilnius, 2012.
- 67 **Švedaitė–Sakalauskė, B.** Kas yra supervizija ir kuo ji gali pasitarnauti psichosocialinės pagalbos srityje. Pranešimas konferencijoje, 2009 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 12 27]. <<http://www.lspzgb.lt/images/user/supervizija.pdf>>.

- 68 **Tidikis, R.** Socialinių mokslų tyrimų metodologija. – Vilnius, 2003.
- 69 **Turner, L.** Forms of Creativity in Social Work: A framework for Practitioners. Social Work Canadian 1.1 (Fall), 1999, p. 91–97.
- 70 **UNESCO. Meninis ugdymas/kūrybingumo skatinimas.** UNESCO. 2009, [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-08-05]. Prieiga per internetą: <http://unesco.lt/index.php?url=meninis-ugdymas-kurybingumo-skatinimas>
- 71 **Valickienė, R., Kazlauskienė, M.** Kas yra kūrybiškumas ir kaip jį skatinti. Straipsnis, 2010 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011 12 27]. Prieiga per internetą: < <http://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/teveliams/kas-yra-kurybiskumas-ir-kaip-ji-skatinti/5226>>.
- 72 **Vilkėlienė, A.** Ypatingųjų vaikų integruotas muzikinis ugdymas. Specialioji meno pedagogika: monografija. – Vilnius, 2003, 200 p.
- 73 **Vosylienė, E.** Socioedukacinis darbas su vaiku. Mokomoji knyga. Baltų lankų leidyba, 2009.
- 74 **Zuzevičiūtė, J.** Laiko stoka žlugdo kūrybiškumą – Psichologija Tau 1, 2003, p.29
- 75 **Žalimienė, L.** Socialinės paslaugos.–Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija, 2003.
- 76 **Žalimienė, L.** Socialinės globos paslaugų pagyvenusiems žmonėms standartizavimas: Lietuvos praktika ir užsienio šalių patirtis. Mokslinis straipsnis. Gerontologija. – 2007; 8(1): 44-54.
- 77 **Žalimienė, L.** Socialinės globos pagyvenusiems asmenims kokybė ir jos vertinimas. – Vilnius, 2005.
- 78 **Žemaitaitytė, I., Čiurinskienė, D.** Nuteistųjų požiūris į dalyvavimą socialinėse programose kaip resocializacijos galimybė. Socialinis darbas. – 2004, 3(2): 43-50.
- 79 **Žemaitaitytė, I., Urbšienė, R.** Meno veiklos, į kurią įtraukiami priklausomybės ligomis sergantys asmenys, ypatumai. Socialinis darbas. – 2007, 6(2): 21-28.

Teisės aktai:

- 1 **Dėl Socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų kvalifikacinių reikalavimų, Socialinių darbuotojų ir socialinių darbuotojų padėjėjų profesinės kvalifikacijos kėlimo tvarkos bei Socialinių darbuotojų atestacijos tvarkos aprašų patvirtinimo:** Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymas Nr. A1-92 (Žin., 2006, Nr. 43-1569).
- 2 **Dėl socialinių paslaugų katalogo 2000 m. patvirtinimo:** Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministrės 2000.07.10 įsakymas Nr. 70 (Žin., 2000.08.02, Nr.: 65-1968).
- 3 **Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija:** 1989 m. lapkričio 20 d.
- 4 **Lietuvos Respublikos Socialinių paslaugų įstatymas** (Žin., 2006.02.11, Nr.: 17-589).

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Stepancovė R. Kūrybiškumo samprata socialiniame darbe / Socialinio darbo magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. J. R. Šinkūnienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, 2012. – 88 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe pateikti svarbiausi kūrybiškumo aspektai, išanalizuoti socialinių darbuotojų kūrybinės raiškos ypatumai dirbant su įvairiomis klientų grupėmis, išnagrinėti kūrybiški sprendimai, kuriuos socialinis darbuotojas taiko sprenddamas klientų socialines problemas, ištirti socialinių darbuotojų kūrybiškumo raiškos būdai. Atskleisti atvejai, kuriuose atsiskleidžia socialinio darbuotojo kūrybiniai gebėjimai bei ištirta socialinio darbuotojo kūrybiško požiūrio įtaka problemų sprendimams. Pirmoje darbo dalyje teoriniu aspektu nagrinėjami kūrybinio mąstymo įgūdžiai, apžvelgtos kūrybiškumo ugdymo galimybės bei kliūtys, trukdančios išreikšti kūrybiškumą, nagrinėjami socialinio darbuotojo kūrybiškumą lemiantys veiksniai. Antroje darbo dalyje teoriniu aspektu nagrinėjami kūrybiškumo ypatumai dirbant su vaikais, rizikos grupės asmenimis, senyvo amžiaus žmonėmis bei neįgaliaisiais. Trečioje darbo dalyje analizuojami kokybinio tyrimo duomenys: atskleistas socialinių darbuotojų požiūris į kūrybiškumą socialiniame darbe, išanalizuoti kūrybiški socialinių problemų sprendimai, dirbant su įvairiomis klientų grupėmis bei atskleisti socialinių darbuotojų kūrybiškumo raiškos būdai.

Pagrindiniai žodžiai: socialinis darbuotojas, kūrybiškumas, kūrybinis mąstymas.

Stepancovė R. The concept of creativity in social work / Master's Work in Social Work. Supervisor assoc. doc. dr. J. R. Šinkūnienė. – Vilnius: Faculty of Social Policy, Mykolas Romeris University, 2012. – 88 p.

ANNOTATION

Master thesis reveals important dimensions of creativity, analyzes particularities of creative expressions of social workers dealing with diverse groups of clients, investigates creative decisions that are applied by social workers while solving social problems of their clients, explores the ways social workers can express themselves in a creative way. The cases when social workers can adapt their creative abilities are disclosed and the influence of social worker's creative approach for

solving certain problems is examined. The first part of this thesis is theoretical and analyzes skills of creative thinking, reviews the opportunities of creative education and obstacles for creative expression, factors leading to creativity of a social worker. The second part of the thesis theoretically examines the features and particularities of creativity when working with children, individuals from groups of risks, elderly and disabled people. The third part of the thesis analyzes a qualitative study: the approach of social workers towards creativity in social work, creative ways of solving social problems dealing with various groups of clients, creative expressions of social workers.

Key words: social worker, creativity, creative thinking

Stepancovė R. Kūrybiškumo samprata socialiniame darbe / Socialinio darbo magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. J. R. Šinkūnienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, 2012. – 88 p.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Socialinio darbo magistro baigiamojo darbo tema aktuali, kadangi kintantys, sudėtingi visuomenės poreikiai įpareigoja socialinius darbuotojus ieškoti naujų, veiksmingų darbo metodų, strategijų, kūrybiškai mąstyti. Kūrybiškumas iškyla kaip viena iš sąlygų socialiniam darbuotojui, norinčiam produktyviai veikti kintančioje erdvėje.

Magistro darbe keliami klausimai: kaip socialiniai darbuotojai vertina kūrybiškumą savo darbe, kaip kūrybiškumas taikomas socialinio darbo praktikoje bei kokia kūrybiškumo socialiniame darbe reikšmė?

Išsiaiškinus, kad Lietuvoje nėra atlikta daug mokslinių tyrimų, skirtų kūrybiškumo socialiniame darbe sampratai nagrinėti, magistro darbe iškeltas *tikslas* – išanalizuoti kūrybiško požiūrio įtaką socialinių problemų sprendimams. Darbe iškelti *uždaviniai*: atskleisti kūrybinio mąstymo, kūrybiškumo ugdymo galimybių, kūrybiškumą lemiančių veiksnių bei kliūčių teorinius aspektus; išanalizuoti socialinių darbuotojų kūrybinės raiškos ypatumus dirbant su įvairiomis klientų grupėmis; ištirti socialinių darbuotojų požiūrį į kūrybiškumą savo praktinėje veikloje; išsiaiškinti atvejus, kuriuose atsiskleidžia socialinių darbuotojų kūrybiniai gebėjimai; ištirti socialinio darbuotojo kūrybiškumo raiškos būdus sprendžiant įvairių grupių klientų socialines problemas.

Teorinėje darbo dalyje pateikti pagrindiniai kūrybiškumo aspektai, išnagrinėti kūrybiškumo ypatumai dirbant su įvairiomis klientų grupėmis.

Pasirinkus pusiau struktūruoto interviu metodą, apklausti 9 socialiniai darbuotojai. Empirinis tyrimas atskleidė, kad socialiniams darbuotojams būdingas kūrybinis mąstymas, ieškant, parenkant bei taikant veiksmingus darbo metodus, strategijas, ieškant įvairių problemos sprendimo būdų. Kūrybiškumas socialiniams darbuotojams reiškiasi: tiek bendraujant su klientais, tiek organizuojant jiems veiklą - tai priklauso nuo darbo specifikos. Dirbdami socialiniai darbuotojai dažniausiai naudoja kūrybinius gebėjimus: lankstumą, atvirumą naujai patirčiai, greitą orientaciją sudėtingose situacijose, atkaklumą ieškant sprendimų, naujovių kūrimą, problemų įžvalgą bei sprendimą, taikant įvairius metodus, strategijas, meninę raišką. Kūrybiškas požiūris socialiniams darbuotojams leidžia į esamą situaciją pažvelgti savitai, skatina ieškoti naujų problemos sprendimo būdų, padeda gerinti darbo efektyvumą, našumą, daro jį produktyvesnį.

Darbo struktūra: įvadas, 2 teorinės dalys bei empirinė dalis, darbo rezultatų aptarimas, išvados ir rekomendacijos, literatūros sąrašas ir priedai. Darbo apimtis – 88 psl. teksto be priedų, 1 lentelė, 83 bibliografiniai šaltiniai, 2 priedai.

Magistro darbas gali būti naudingas socialinį darbą studijuojantiems studentams ir socialiniams darbuotojams, besidomintiems kūrybiškumo aspektais socialiniame darbe. Darbas galėtų turėti praktinę naudą socialinių įstaigų vadovams, kursų, programų, seminarų rengėjams, kurie būtų paskatinti skirti daugiau dėmesio socialinių darbuotojų kūrybiškumo ugdymui.

Stepanovė R. The concept of creativity in social work / Master's Work in Social Work. Supervisor assoc. doc. dr. J. R. Šinkūnienė. – Vilnius: Faculty of Social Policy, Mykolas Romeris University, 2012. – 88 p.

SUMMARY

The topic of social work master's thesis is relevant for changing and complex needs of society oblige social workers to look for new and efficient working methods, strategies and creative thinking. Creativity becomes a conditions for a social worker that seeks to efficiently operate in changing circumstances.

The thesis raises the following questions: how social workers estimate creativity in their field, what is the significance of creativity in social work and how creativity is applied in social practice?

As it is clear that there is not much research in Lithuania on the concept of creativity in social work, the master thesis raises the goal to analyze the impact of creative approach for solving social problems. The tasks of this thesis are: to reveal the theoretical aspects of creative thinking, possibilities for creative education, factors and barriers determining creativity; to analyze characteristics of social workers' creativity while working with various groups of clients; to investigate the approaches of social workers towards creativity in practice; to find out circumstances in which social workers are most able to adapt their creative abilities; to examine possible creative expressions of social workers dealing with problems of clients from different social groups.

The theoretical part of the paper presents the main aspects of creativity, examines the characteristics of creativity dealing with different social groups.

Choosing the method of a semi-structured interview, nine social workers were interrogated. An empirical study has revealed that creative thinking is characteristic for social workers while searching, selecting and applying efficient working methods and strategies, looking for possible solutions of problems. The creativity of social workers is expressed: directly communicating with clients, as well as organizing suitable activities, - depends on the specifics of the task. Creative skills, used by social workers: flexibility, readiness for new experience, rapid orientation in complex situations, persistence in finding solutions, innovation, insight in problems and possible solutions using variety of methods, strategies, artistic expressions. Having a creative approach means having an individualistic approach on each situation, searching for new solutions of problems, improving operational efficiency and productivity.

The structure of the thesis is the following: introduction, two theoretical parts and an empirical one, consideration of the results of the work, conclusions, recommendations, references

and appendixes. The size of the work is 88 pages of the text without appendixes, table 1, 83 references, 2 appendixes.

Master thesis may be of use for social work students and social workers interested in possible aspects of creativity in social work. Also, this thesis could have practical benefits for heads of social institutions, organizers of courses, programs, seminars - for those who could be encouraged to pay more attention to fostering creativity of social workers.

PRIEDAI

INTERVIU KLAUSIMAI

I. Papasakokite, kaip Jūs suprantate, kas yra kūrybiškumas socialiniame darbe?

1. Gal galėtumėte keliais žodžiais apibrėžti *kūrybiškumo* sąvoką?
2. Ar galėtumėte socialiniame darbe susieti meninę raišką ir kūrybiškumą?
3. Kaip manote, ar svarbu socialiniam darbuotojui būti kūrybiškam?
4. Išskirkite kelias, Jūsų nuomone, pagrindines kūrybiško žmogaus savybes.
5. Kūrybiškumas - įgimta ar įgyta savybė?
6. Kaip manote, ar klientų problemų sprendimas tampa efektyvesnis, pasitelkus kūrybinius gebėjimus?

II. Ar tenka pasinaudoti kūrybiniais gebėjimais savo praktinėje veikloje?

1. Gal galite detaliau papasakoti apie savo atliekamą darbą? Veikla darbo dienos metu.
2. Kuri veikla/sritis Jums labiausiai patinka? Kodėl?
3. Kokius darbo metodus taikote savo darbe?
4. Ar esate linkusi diegti naujus darbo metodus? Kokius?
5. Kokiais būdais užmezgate pokalbį su pirmą kartą atėjusiu klientu?
6. Kaip elgiatės, jeigu iš karto nepavyksta išspręsti kliento problemas?
7. Ar teko savo praktinėje veikloje organizuoti renginius, įvairias veiklas?
8. Kaip manote, ar Jūsų atliekamas darbas yra kūrybinis?
9. Kokia Jūsų nuomonė apie naujoves socialiniame darbe?
10. Kaip Jums kyla naujos idėjos?
11. Ar yra tekę savo praktinėje veikloje pasielgti kitaip negu įprasta?

III. Koks Jūsų požiūris į socialinių problemų sprendimą, pasitelkiant kūrybiškumą?

1. Kaip manote, ar Jūs pati esate kūrybiškas žmogus?
2. Ar teko dalyvauti ar lankyti papildomus kursus, mokymus?
3. Ar norėtumėte lankyti specialius kūrybiškumo ugdymo kursus? Ar teko kada girdėti apie tokius?
4. Ką manote apie Kūrybiškumo ugdymo centro įsteigimą? Ar būtų reikalingas toks socialiniams darbuotojams? Kodėl?
5. Kaip manote, ar kūrybiški problemų sprendimai palengvina Jūsų darbą? Kodėl?

KATEGORIJŲ IR SUBKATEGORIJŲ LENTELĖ
(Kokybinės turinio analizės pirmojo – trečiojo etapo duomenų lentelė)

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai
I. Tema – KŪRYBIŠKUMAS SOCIALINIAME DARBE		
Kūrybiškumo aspektai	Kūrybiškumą apibūdinantys teiginiai	“[...]tai žmogaus savybė į dalykus žvelgti nestandartiškai, sugebėjimas improvizuoti. Kūrybiškumas, turbūt, yra mokėjimas iš paprastų dalykų ir prieinamų priemonių padaryti kažką naujo, naudingo ir vertingo. Tai situacijos ar veiklos įvertinimas ir sprendimas kitokiais būdais, sugebėjimas išreikšti naujas idėjas“ (SDs)
		“Kūrybiškumas - tai žmogaus gebėjimas mąstyti plačiai, domėjimasis naujovėmis, naujų darbo metodų ieškojimas, jų taikymas.[...].Stereotipų laužymas, nusistovėjusių elgesio normų nepaisymas, jų laužymas“ (SDr)
		“Kūrybiškumas man neatsiejamas nuo laisvo mąstymo, atvirumo, sąmoningumo. Tai mintys ir idėjos padedančios bendrauti su žmonėmis, sprendžiant jų problemas, organizuojant įvairius darbus ir veiklą. [...]. Nes aš galvoju, kad jau įsigilinimas į problemą, jos supratimas, tai jau yra kūrybiškumas. Tai gebėjimas kurti idėjas ir jas taikyti, tradicijų laužymas. Man kažkaip kūrybiškumas asocijuojasi [...], sukurtas naujas pagalbos planas ir meno kūrinys gali būt“ (SDš)
		“Kūrybiškumas – tai asmens laisvė ir ją nulemiantis smalsumas, noras kurti naujas mintis ir idėjas, tikėjimas savo jėgomis“ (SDv)
		„Naujos idėjos, nestandartinis mąstymas, nukrypimas nuo normų, taisyklių“ (SDv)
		“Man kūrybiškumas yra naujos idėjos, naujas požiūris, nauji sprendimai“ (SDn)
		“Kūrybiškumas - tai naujos idėjos, individualūs nauji mąstymai, lengvi sprendimai“ (SDn)
		“Tai sugebėjimas paprasčiausius darbus atlikti ne mechaniškai, lanksčiai, įdomiau. Gebėjimas rasti kūrybiškus sprendimus. [...].Tai kažko prasmingo, naudingo sukūrimas.[...] kūrybiškumas – tai kaip originalus problemos sprendimas, bet gali būti suprantamas ir kaip meninės raiškos šaltinis“ (SDs)
	Kūrybiško žmogaus savybės	“Sugebėjimas kelti naujas idėjas, mąstyti savarankiškai, gebėjimas tinkamai, efektyviai spręsti problemas. Kūrybiškumas reiškiasi kai elgiamės šiek tiek kitaip, netikėtai sau patiems ar aplinkiniams“(SDs)
		“Manau kūrybiškas žmogus visuomet būna „veiksme“. Jis aktyvus, nuolat užsiėmęs kažkuo, lengvai bendraujantis. Visų mėgiamas, nes moka prisiderinti prie kiekvieno interesų. Manau daug kas painioja kūrybiškas ir meniškas žmogus. Nereikia šių sąvokų painioti. Kūrybiškas tai ir mąstantis plačiai, atviras viskam, priima naujoves, pasižymi originalumu, savotiškas toks“ (SDs)
		“Manau kūrybiškas žmogus, tai mokantis prisiderinti prie bet kokios situacijos, mąstantis plačiai, imlus naujovėms,[...]viskuo besidomintis, maištingas, turintis tvirtą savo nuomonę, išvalgus. Ištikrųjų manau, kad žmogaus kūrybiškumas siejasi ir su jo charakterio savybėmis [...]“ (SDr)
		“Aktyvus, turintis daug minčių, idėjų ir pasiūlymų. Savarankiškumas, spontaniškumas, dėmesingumas, net ir darbštumas, kas čia dar....a, pasitikėjimas savimi, atvirumas naujovėms, impulsyvumas, savarankiškas mąstymas, atkaklumas, kad galėtų siekti užsibrėžtų tikslų ir kad galėtų įgyvendinti savo sumanymus.[...]Kuo daugiau darbuotojas turės reikalingų žinių, tuo labiau pasireikš jo kūrybiniai sprendimai.[...]Kūrybiškas žmogus manau turi būti imlus naujai informacijai, greitai ją įsisavinti, suprasti, apdoroti.[...]. Labai svarbu optimizmas, kad žmogus tikėtų tuo ką daro, tuomet ir kiti juo patikės“ (SDš)
		“...laki fantazija, laisvumas, originalumas, savitas požiūris, lankstumas, veržlumas, naujų įspūdžių siekimas, organizuotumas, ryžtingumas, atvirumas sau ir aplinkiniams. Toks žmogus turi mąstyti drąsiai, nebijoti garsiai išreikšti savo mintis, sumanymus. Išradingas sakyčiau turėtų būti“ (SDv)
		“Originalumas, mąstymas, veiklumas, aktyvumas. Kūrybiškas žmogus, visų pirma, yra smalsus, viskuo domisi, turi daug idėjų, taip pat turi turėti pakankamą savo veiklos srities žinių bagažą, tai yra specifinių žinių. Žmogus turi gebėti mąstyti kūrybiškai. Kūrybiškas žmogus, mano nuomone, yra laikomas aktyviu, energingu, turinčiu vaizduotę ir linkusiu fantazuoti.[...].Atvirumas pokyčiams ir naujoms

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
		galimybės. Ne mažiau svarbūs yra ir tokie dalykai kaip pasitikėjimas savimi ir aplinkiniais, gebėjimas pasinaudoti savo vaizduote, gebėjimas atsipalaiduoti ir rasti laiko pagalvoti.. Na aš galvoju, kad tai kaip pasakyti, tai kaip ir vidinės žmogaus savybės tas kūrybiškumas, bet kaip ir jo elgesys, veiksmai“ (SDv)
		“Individualumas, lengvi sprendimai, orientacija, vikrumas. Kokia bebūtų sudėtinga problema, tokiam žmogui ne problema ją išspręsti, jis visuomet ras sprendimą [...]“ (SDn)
		“Pirmiausia kūrybiškas žmogus turi būti drąsus - nebijoti improvizuoti ir savo mintis bei idėjas įgyvendinti praktikoje, net jei tos idėjos neįprasos. Kūrybiškas žmogus turi turėti savybę gyvenime būti šiek tiek aktoriumi“ (SDn)
		“Smalsumas, vaizduotė, supratingumas, žaismingumas, išradingumas, iniciatyvumas, nuolatinis noras tobulėti, ieškojimas naujų idėjų, mąstantis nestereotipiškai, geba greitai orientuotis sudėtingoje situacijoje, lengvai ir netipiškai įveikti kylančias problemas. [...]“ (SDs)
		“Logika, savarankiškas mąstymas, žmogus gebantis greitai ir nesudėtingai orientuotis situacijoje, nuovokumas, lankstumas, originalumas. Asmens gebėjimas racionaliai elgtis nestandartinėse situacijose, rasti originalų, nestandartinį sprendimą. [...]Kūrybiškas žmogus būna įdomus, moka įkvėpti kitus, uždegti juos savo idėjomis“ (SDs)
	Kūrybiškumo ištakos/prigimtis	“Manau gyvenimo patirtis gali suteikti tokių savybių...Aišku ir aplinka svarbi į kurią žmogus papuola. Manau svarbu, kad būtų sąlygos ar tai galimybės kūrybiškumui reikštis, aišku ir noras. Tai va, galvoju jeigu Dievulis nedavė tau to, tai gyvenimas išmokys. Bet aisku, kaip sakiau, daug kas priklauso ir nuo pačio žmogaus“ (SDs)
		“Jeigu jau tėvai turi tokių savybių, didesnė garantija, kad ir vaikai tokių turės, bet dabar galvoju, būna tėvai ten tokie nekokie, ar tai išgert mėgėjai, ar šiaip su problemom, o vaikai kokie užauga, ką tu ką tu...tai gal tada senelių, ar prosenelių genai čia įtakos turi... O jei ne genai, tai gal tiesiog priklauso į kokią aplinką žmogus papuola, kokie jo tikslai gyvenime. Kūrybiškumą lemia, manau, asmeninės žmogaus savybės, [...]. Tai yra auklėjimas tiek tėvų, tiek padegogų arba savišvieta ar saviuokla“ (SDr)
		“Kūrybiškumui įtaką daro ne tik įvairūs gebėjimai, asmeninės savybės, bet ir įgytos žinios, supanti aplinka, vaikystės ir paauglystės poveikis - veiksniai, kurie nėra įgimti. Labai svarbu pastebėti ir puoselėti kūrybiškumą, kad jis nebūtų nuslopintas. Dar svarbi, sakyčiau, ir aplinka. Kiekvienas žmogus daugiau ar mažiau yra kūrybingas, tereikia tinkamų sąlygų ir veiksmų padėti jam atsiskleisti. Žmogus yra iš prigimties kūrybiškas ir reikia atrasti būdus ir metodus tam kūrybiškumui, leisti jam pasireikšti. Visgi manau, kad kūrybiškumo galima išmokti ir jį išplėtoti“ (SDš)
		“Bet gal daugiau įgyta, nes nei vienas negimė viską mokėdamas. O per gyvenimą išmoksi daug visokių dalykų, bręsti, tobulėti, formuojasi asmenybė“ (SDv)
		“Net nežinau, galiu tik tiek pasakyti, kad man čia bedirbant, savaime pradėjo kilti visokios mintys, kuom čia galėčiau sudominti vaikus, kokia nauja veikla jiems būtų įdomi ir greitai nenusibostų. O dar projektų rašymas išmokė kurti, galvoti, mąstyti...Šiaip manau, kad kiekvienas gali išmokti būti kūrybišku.[...]. Kiekvienas mūsų gali būti kūrybiškas, tik reikia nepamiršti šių įgūdžių lavinti“ (SDv)
		“Galvočiau, kad visi esam bent kiek kūrybiški, jei ne vienur, tai kitur...Gal vieniems labiau sekasi galvoti ir kurti, o kitiems veikti. Visas gyvenimas tai jau kūryba. Gal įgimta būna jau tos savybės kurios labiau pasireiškia meninėje veikloje, o mąstyti ir veikti kūrybiškai gali kiekvienas žmogus, jeigu turi galvą ant pečių“ (SDn)
		“Pavyzdžiui manau vieni gal ir įgyja, besimokydami, ar iš gyvenimiškos patirties jas gauna, o kiti jau gimsta kūrybiški, gal paveldi iš tėvų ar senelių tas savybes. Kūrybiškumas manau yra būdingas visiems žmonėms, tačiau jis nevienodai pasireiškia“ (SDn)
		“Aš manau, kad tai daugiau įgimta, taip sakant jeigu jau gimei kūrybišku, toks ir busi gyvenime, o jeigu žmogui tas neduota, tai jau taip ir bus, nieks nepadės ir neišmokys. Kūrybiškumas slypi kiekviename žmoguje, tik ne visi moka juo pasinaudoti, atsiskleisti, gal ir reikalo tam nėra, užtenka tiek, kiek turi. Bet gal greičiausiai įgimta, tačiau praktika ir patirtis šią savybę gerokai išstobulina, taigi, be abejo, reikia ją lavinti“ (SDs)
		“Galvočiau, kad įgyta, bet ją sąlygoja įgimti asmenybės bruožai,[...], be to daug reiškia asmeninė patirtis. Nors manau, kad kūrybišku gali jaustis ir būti kiekvienas,

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai
Kūrybiškumo ir socialinio darbo sąsajos	Kūrybiškumas socialiniame darbe (bendras vertinimas)	net ir nedirbantis jokio kūrybinio darbo“ (SDs)
		“Socialinis darbas labai platus ir veiklų čia yra begalė. O kūrybiškumas šiame darbe tai kaip neatsiejama dalis. Manychiau tai yra socialinio darbuotojo, kaip profesionalo, visa atliekama veikla, kuri atsiranda iš darbuotojo mąstymo, visokių idėjų įgyvendinimo ir taip toliau. Tai yra kaip ir problemų sprendimas pasitelkus kūrybinį mąstymą, tai planų sudarymas, nežinau kaip čia išsireikšti, kūrybiškumo dėka galima siekti geresnių, teigiamų darbo rezultatų. Juk kūrybiškumas tai ir mintys, idėjos ir visą kitą“ (SDs)
		“Socialinis darbas – sudėtingas, bet ir įdomus darbas. Čia ir problemų tų visokių atsiranda, ir kiekvieną kartą jos skirtingos būna, todėl vien jų sprendimas jau savaime reikalauja darbuotojo kūrybiškumo. Tai va, manau, kad kūrybiškumas socialiniame darbe, tai mokėjimas spręsti klientų problemas ne standartiniais būdais, tai mokėjimas išeiti iš bet kokios situacijos, susidarius kėbliai situacijai. Kūrybiškumas šiame darbe gali būti išreikštas ir per menine raiška, ir ne tik, tai gali atskleisti darbuotojo mąstymas, kuriamos idėjos“ (SDr)
		“...tai sugebėjimas mąstyti savarankiškai pasinaudojant žiniomis [...]. Kūrybingi socialiniai darbuotojai kelia naujas idėjas, mąsto nestereotipiškai, greitai orientuojasi sudėtingoje situacijoje bei netipiškai sprendžia esančias socialines problemas. Kūrybiškų gebėjimų dėka galima sukurti naujas veiklos erdves“ (SDš)
		“Kūrybiškumas socialiniame darbe pasireiškia polinkiu į originalų mąstymą, gebėjimu greitai reaguoti į pakitusią situaciją, rasti sprendimus esant keblioms situacijoms, savitu požiūriu ir nuomonės reiškimu. Kūrybingas socialinis darbuotojas pajėgus pritaikyti problemai ne vieną skirtingą sprendimą ar atsakymą. Be to, aš manau, kad šią darbuotojo savybę galima drąsiai prilyginti kitoms, kaip pavyzdžiui empatiškumas, todėl kūrybiškumas, mano nuomone, neatsiejama socialinio darbuotojo savybė, ji būtina dirbant šį darbą“ (SDv)
		“...sugebėjimas valdyti situaciją, gebėjimas veikti efektyviai sprendžiant klientų problemas, tai pastabumas, organizuotumas, lankstumas. Kūrybiškumas gali reikštis ir darbuotojo veiksmis, jo žodžiais, mintimis, idėjomis. Tai savotiškas problemos sprendimų ieškojimas. O tas ieškojimas vyksta įvairiais būdais. Tai darbuotojo mokėjimas PAMATYTI problemą, tai jo intucija“ (SDv)
		“Kuomet socialinis darbuotojas [...] atlikdamas kasdienes darbine veiklas pasitelkia kūrybišką mąstymą, stengiasi pajvairinti veiklos atlikimą, geba inovatyviai, patraukliai pristatyti atliekamą veiklą ir panašiai. [...] stengiasi socialinę veiklą sujungti su kitomis, neretai visiškai nederančiomis sritimis, atrasti tam tikrų įdomių taškų, kurie iki šiol nebuvo žinomi ir išbandyti. Tai yra kova prieš stereotipus, sustabarėjimą, nusistovėjimą“ (SDn)
		“Savo darbe mes paprastai būname įsprausti į tam tikrų normų, taisyklių rėmus. Ir norim-nenorim turime jų laikytis. O kūrybiškumas leidžia išeiti už tų rėmų ribų nenusižengiant taisyklėms. O tai leidžia išvengti monotonijos ir rutinos darbe. Ir ne tik mūsų darbe, bet ir mūsų klientų gyvenime. Kūrybiškumas socialiniame darbe yra naudingas kai ieškai netradicinių problemos sprendimo būdų, teikiant įdomias ir naujas idėjas. Kūrybiškumą socialiniame darbe lemia, manychiau, individualios socialinio darbuotojo asmenybės savybės [...]“ (SDn)
		“...padeda lanksčiau reaguoti į pokyčius, išlaiko motyvaciją dirbti. Taip pat pagerina komunikaciją tarp socialinio darbuotojo ir kliento. Sėkmingas problemų sprendimas taip pat nemažai priklauso nuo kūrybiškumo, kaip ir kokie turimi ištekliai bus panaudoti problemų sprendime. Payzdžiui, savo darbe aš daugiausiai naudoju meninę raišką, visokie užsiėmimai vyksta, kas manau labai padeda senyvo amžiaus žmogui. Kažkuom užsiėmdami jie tarsi pamiršta visus savo rūpesčius, skausmus. Daro daro susikaupę ir tarpusavy pabendrauja dar. Aišku dar ir tie renginiai visokie, va čia neseniai ir Mindaugo karūnavimo dieną minėjom, ruošimės ir toms Žolinėms. Močiutės tą dieną labai pasipuošti mėgsta į bažnyčią eidamos, ot šventė būna tada, patenkintos tokios, net šypsena kelią. Va būna ateina ir pas mane patarimo paprašyt, kokia skarelė geriau tinka, štai tada ir turiu parodyti savo kūrybinius sugebėjimus. Dar ir dizainere turiu pabūt“ (SDs)
		“Socialinio darbuotojo veikla apima daugybę užduočių, parenkant ir taikant įvairius socialinio darbo metodus, štai čia jau ir yra darbuotojo kūrybiškumas socialiniame darbe. Tai yra darbuotojo sugebėjimas įvairiose situacijose parinkti ir taikyti skirtingus darbo metodus, kurie padėtų rasti tinkamiausius problemų sprendimo

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai
		būdus, vykdant užimtumo veiklą ar tiesiog bendraujant su kolegomis. Kūrybiškumas leidžia peržengti įprastas normas, išsilaisvinti nuo racionalumo, jo dėka gimsta naujos idėjos, efektyvūs problemų sprendimo būdai“ (SDs)
	Meninės raiškos priemonės	“Žinoma, kūrybiškumui skleisti didelę įtaką daro ir meninė veikla. Ir, pavyzdžiui, socialinis darbuotojas organizuodamas tokias veiklas, ar kaip pasakyt, užimtumą, jau parodo savo kūrybiškumą, norą kažką nuveikti kartu su klientais. Bet va aš, tiesiog jau neturiu sąlygų, kad galėčiau organizuoti kokią veiklą jiems įdomesnę, manau būtų visai įdomu ir naudinga, tiek man, tiek klientams mano. O dabar tai tik sukt galvą turiu kaip čia ką geriau padarius su jais“ (SDr)
		“Meninės raiškos priemonės taip pat be galo svarbios. Nes klientas būdamas savo aplinkoj, kur masė neišspręstų problemų, būna sunerimęs, išgązdintas, agresyvus, nepasitikintis savo jėgomis. O menas padeda atsipalaiduoti, trumpam pabėgti nuo realybės, pasinerti į pojūčių pasaulį. Bet ir kiekviena socialinio darbuotojo veikla turi būti organizuota kūrybiškai“ (SDv)
		“Meninė raiška ir yra meninė raiška ir žinoma ji būtina. Gerai kai socialiniai darbuotojai ją organizuoja, bet tai nereiškia, kad darbuotojas dirbantis, pavyzdžiui, socialinės paramos skyriuje, kur pagrindė visokie prašymai, yra ne kūrybiškas. Ir tokiam darbuotojui reikia kūrybinių minčių, sprendimų...“ (SDv)
		“Manau, kad kūrybiškumas socialiniame darbe yra kur kas daugiau nei meninė veikla. Nors pati, galima sakyti, labiau tą kūrybiškumą ir parodau per meninę veiklą, bet tai tik raiška mano visų idėjų, sumanymų“ (Dn)
		“Daugiau, ir jokiū būdu tai nebūtinai meninė veikla [...] Žinoma ir tai labai svarbu, ypač mano darbe, kai esu atsakinga už užimtumo, laisvalaikio organizavimą savo klientams“ (SDs)
		“Iš savo darbo srities, galiu pasakyti taip, kad tai yra veikla, kurioje būtina paisyti nustatytų taisyklių ir kartu naudoti meninės raiškos priemones. Bet žinoma tai nėra tik veikla su meninės raiškos priemonėmis. Bent jau mano darbe tas kūrybiškumas labiau reiškiasi per meninę veiklą“ (SDs)
	Kūrybiškas mąstymas	“Kūrybiškumas, sakyčiau, yra mąstymo būdas“ (SDs)
		“...žiūriu, kad mano sudarytas pagalbos planas nėra efektyvus, tai va sugalvoju kažką perdaryti, sukurti, sugalvoti, va čia irgi jau kūrybiškumas. Kitam darbuotojui gal gerai būtų ir tas senas, nors ir neefektyvus. Tai kaip sugebėjimas ištrūkti iš užburto rato, iš nusistovėjusio elgesio ir bandymas kažką įprasta atlikti kitu būdu. Va čia jau reikalingas kūrybinis mąstymas sakyčiau“ (SDr)
		“Nes tam, kad sugalvočiau visą tai, ką aš darau, veikiu, jau tam reikia turėti kūrybiškų savybių. Nes darbuotojas juk pats turi viską išmąstyti, o ne tai, kad tau pasako–tu daryk, ir tu darai, ne, viską pats turi sugalvot ir išpildyt savo sumanymus“ (SDn)
		“bet kad ta veikla būtų sugalvota, reikia irgi kūrybiškai pamąstyti, nes idėjos savaime negimsta, niekas neatneša ant lėkštutės ir nepateikia. Reikia jau pačiai pagalvoti, išrasti kažką naujo, dar negirdėto, nepatirto. Reikia sudominti žmones. Aišku galėčiau vieną per tą patį vartyt, bet gi nusibosta, ir tiems seneliukams norisi kažko kitokio. Tai va ir stengiuos dėl jų“ (SDs)
	Kiti raiškos būdai	“Nebūtinai reikia sieti kūrybiškumą su menu. Tai gali būti išreikšta ir bendravimu, ir kažkokia papildoma veikla. Menas tai tik vienas iš kūrybiškumo raiškos būdų. Kūrybiškumas apima daug daugiau“ (SDs)
		“Kūrybiškumas reiškiasi įvairiausiose veiklose, veiksmuose galima sakyti. Pavyzdžiui, priimant naujus, originalius sprendimus, eksperimentuojat, fantazuojant. Kūrybiškumas– tai leidimas sau tam tikrus dalykus pamatyti ar padaryti kitaip. Pavyzdžiui man jis pasireiškia turimos informacijos, žinių panaudojimu kitur ar kitaip nei įprasta. Kūrybiškumas socialiniame darbe gali pasireikšti ir nauju darbinu elgesiu, naujais problemų sprendimo būdais“ (SDr)
		“Dažnai kūrybiškumas siejamas su menais, tačiau tai yra ne tik meninė veikla, bet ir bendravimas, paslaugų organizavimas ir panašiai. Kūrybiškumas – daug daugiau už meninę išraišką. Todėl nemanau, kad kūrybiškumą socialiniame darbe reikėtų suprasti tik kaip meninę veiklą. Problemas taip pat galima spręsti kūrybiškai, tai yra naujoviškai. Pavyzdžiui į problemą pažvelgti nauju kampu ir rasti nestandartinių sprendimų, pastebėti tai, ko nepastebėjo kiti“ (SDš)
		“Kūrybiškumas reikalingas socialiniame darbe, nes tai ne tik veikla reikalinga vedant meninius, saviraiškos užsiėmimus. Kūrybiškumas svarbus organizuojant tiek

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai
Efektyvūs problemų sprendimai		laisvalaikį, tiek skubią pagalbą klientui.[...], tai asmens sugebėjimas išreikšti save, atrasti naujų, originalių darbo metodų, juos išbandyti“ (SDv)
		“...kūrybiškumui reikia ir drąsos, tam, kad galėtume elgtis ar daryti kažką kitaip. Kad sukurtume kažką naujo, pirma reik išdrįst sugriauti“ (SDv)
		“Kūrybiškumas socialiniame darbe tai ne tik veikla, bet tai ir naujas darbinis elgesys, naujas problemų sprendimo būdas, bandymas kažką įprasta atlikti kitu būdu. Tai įmanoma daryti kiekvienam socialiniam darbuotojui“ (SDn)
		“...greitas orientavimasis sudėtingose situacijose, žmonių, jų problemų vertinimas. Pasielgti kūrybiškai – pasielgti naujai, ne taip, kaip visada,[...]. Kūrybiškumas socialiniame darbe pasireiškia kažko naujo sukūrimu [...], naujas planas problemai spręsti arba nu nežinau, kad ir nauji darbo metodai“ (SDs)
	Teorinių žinių pagalba	“Manau svarbu žinoti ir teorines žinias, kad galėtum jas taikyt praktikoje. Va ir iš savo darbo patirties galiu pasakyti, jog kartais užtenka ir paprastų socialinio darbo žinių“ (SDr)
		“Tuomet ir elementarias teorines žinias pateikus kūrybiškai gali tikėtis geresnio darbo rezultato“ (SDš/)
		“Įprastai kasdieninė socialinio darbuotojo veikla susideda iš standartizuotų užduočių atlikimo ir pareigybių vykdymo, todėl klientų problemų sprendimui būtinos ir teorinės žinios“ (SDv)
		“Reikia kiekvienam socialiniam darbuotojui turėti ir teorinių žinių, kartais man jos labai padeda praktikoje, dirbant su vaikais“ (SDv)
		“Taip, kūrybiškas žmogus problemas gali išspręsti efektyviau, bet būtinai turi turėti ir geras teorines žinias, nes ne visose situacijose galima elgtis kūrybiškai“ (SDs)
	Kūrybiški sprendimai	“Dirbant socialinį darbą elementarių teorinių žinių neužtenka, nes visų pirma tai yra darbas su žmonėmis. Juk ir kasdieninis bendravimas su žmonėmis jau yra asmeninių kūrybiškumo savybių pritaikymas. Tai manau, kad turi būti išlaikyta pusiausvyrą tarp teorinių žinių ir kūrybiškumo“ (SDs)
		“bet kadangi kiekvienas atvejis būna skirtingas, tenka sugalvoti kažką daugiau, imtis kažkokių kitokių veiksmų. Taip sakant kartais teorija prasilenkia su praktika“ (SDr)
		“Klientų problemų sprendimas tampa daug efektyvesnis kai pasitelkiama kūrybiniais gebėjimais, todėl vien tik teorinių socialinio darbo žinių nepakanka. O dar efektyviau būna kai atsiranda bendraminčių, tai tada kažkaip lengviau ir galvojasi viskas.[...].Kaip ir kiekvienoje situacijoje taip ir sprendžiant klientų problemas, darbas yra žymiai efektyvesnis pasitelkus kūrybiškumą“ (SDš)
		“tiek kūrybiniai gebėjimai ieškant netradicinių problemų sprendimų būdų, teikiant naujas ir efektyvias idėjas, pagalbą, priimant netipiškus sprendimus“ (SDv)
		“Bet kadangi kaip jau sakiau vaikais - tai tokia grupė, turinti didelių poreikių, tikrai kartais lengviau aš su jais susikalbu, pasitelkus kūrybiškumą savo, tai vis kažko prisimąstau, tai kažkas šauna į galvą ir skubu įgyvendinti visa tai. Ir tikrai matau, kad padeda. Tai tarsi raktas ieškant atsakymų į daugelį klausimų“ (SDv)
		“Dar mokykloje supratau, kad žmogus lengviau įsisavina informaciją, kai ji yra pateikiama su ryškiais pavyzdžiais, pagrindžiama įdomiais praktiniais darbais. Tas pats ir su klientų problemom - „sausos“ teorijos dažnai neužtenka. Manau, kad problemos sprendžiamos žymiai greičiau ir efektyviau, kai į jas pažvelgiama kitu kampu. Kiekvienas klientas ateina su savita problema ir susiklosčiusia situacija. Kartais problemai spręsti pakanka teorinių socialinio darbo žinių, tačiau kiekviena situacija gali turėti tęsinį, kur kūrybiškumas duotų kur kas daugiau teigiamų rezultatų, keistų tiek kliento, tiek socialinio darbuotojo požiūrį“ (SDn)
		“Vien elementarių teorinių socialinio darbo žinių klientų problemose neužtenka.[...].Socialinis darbas, kaip ir kiekvienas darbas su žmonėmis, neturėtų būti vien teorinių žinių panaudojimas. Žmonės skirtingi, todėl jų problemai spręsti reikia skirtingais būdais.[...]. Labai gerai, kai tu pats gali pažiūrėti ir įvertinti kliento situaciją kitu kampu, pasiūlyti nestandartinį sprendimą. Nes dažniausiai, standartinius problemas sprendimus, žmonės jau būna išbandę“ (SDn)
		“...elementarios teorinės žinios padeda spręsti „elementarias teorines“ problemas. Kadangi kiekviena situacija ir problema yra skirtinga – kūrybiškumas socialiniame darbe padeda rasti sprendimą greičiau ir efektyviau“ (SDs)
		„Teorijos vien neužtenka, nes ji sukurta bendrai, bendram žinojimui ir supratimui. O praktikoje atsiranda visokiausių situacijų, problemų, kurių teorija nėra numačiusi, taigi tenka įdėti daugiau savo idėjų. Viskas priklauso nuo manęs, kaip darbuotojo,

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai
		specialisto“ (SDs)
	Kūrybiško darbuotojo svarba	“Kiekvieno darbuotojo kūrybiškumą juk lemia individualios asmenybės savybės ir kūrybiškai mąstyti ir veikti gali tikrai ne kiekvienas socialinis darbuotojas. Tačiau be abejo kūrybiškumas yra labai reikalingas socialiniame darbe. Ypač svarbu dirbant su vaikais, neįgaliais žmonėmis. Kadangi as dirbu su senyvo amžiaus žmonėmis, nors dažniausiai tai būna ne tiesioginis darbas su jais, bet vistiek man nuolat tenka būti kūrybingai, nes tai padeda lengviau užmegzti kontaktą su klientu,[...]. Tai ir tenka suktis, paaiškinti kaip ir kas žmogui.[...], o aš turiu kantriai išklaudyti, bet aišku mano laikas irgi ribotas, negaliu ten sėdėt visą dieną, tai ir tenka išsisukinėt iš tokios situacijos“ (SDs)
		“...padeda daug lengviau spręsti klientų problemas, padeda „išsisukti“ iš sudėtingų situacijų... Manau kiekvienam žmogui svarbu būti kūrybišku, juk tai daro gyvenimą įdomesnį, įvairesnį, spalvingesnį.[...]. Kūrybiškumas didina ir paties darbuotojo pasitenkinimą atliekamomis darbinėmis užduotimis, didina darbo efektyvumą, pakelia nuotaiką. Kūrybiškumas daugiau ar mažiau yra reikalingas pačiose įvairiausiose darbo srityse, skirtingose pareigose“ (SDr)
		“Gerai darbo rezultatai manau priklauso nuo darbuotojų kūrybiškumo, todėl galvoju, jog tikrai labai svarbu, kad socialinis darbuotojas būtų kūrybiškas. [...], naudinga ieškant netradicinių problemos sprendimo būdų, teikiant naujas ir įdomias idėjas,[...]. Kūrybiškumas sakyčiau gali pasireikšti bet kurioje veiklos srityje, viskas priklauso tik nuo asmenybės. Be to, kūrybiškas socialinis darbuotojas lengviau galės nustatyti kliento problemą, parinkti ir taikyti darbo metodus konkrečiam atvejui. Žinoma, kad svarbu būti kūrybišku, kaip gi ne“ (SDš)
		“...padeda darbuotojui išvengti monotoniškos, perdegimo darbe. Kūrybiškumas padeda greičiau prisitaikyti prie netikėtų situacijų, problemose išvelgti naujas galimybes, atrasti pozityvius metodus joms spręsti. Taip pat padeda įvaldyti darbo metodus, technikas visas, jas kaitalioti, parinkti tinkamiausią, kad teikiama pagalba būtų kuo efektyvesnė ir kokybiškesnė. Manau, ši savybė gali nulemti pagalbos proceso prasmingumą, ypač sprendžiant sudėtingas problemas, kurios galbūt net neišsprendžiamos, dėl to, kad nėra tinkamų sąlygų tam“ (SDv)
		“norint priimti tinkamus, efektyvius sprendimus, reikia pasitelkti kūrybinių mąstymu. O jeigu jau dirbi su vaikais, kaip aš, tai tikrai būtina turėti kūrybinių idėjų, visokių minčių. Kartais leidžiu sau, kaip pasakyt, pabūti ne savimi. Aišku daug ko išmokstu ir iš bendradarbių, kaip sakant kūrybiški darbuotojai savo pavyzdžiu įkvepia kitus darbuotojus, kas padeda lengviau dirbti“ (SDv)
		“Kūrybiškumas socialiniam darbuotojui jo kasdienėje veikloje leidžia vis naujai pažvelgti į situacijas, ieškoti naujų problemų sprendimo būdų, kelių, nepavargti nuo kasdienės veiklos, todėl, mano nuomone, socialiniam darbuotojui savo veikloje kūrybiškumas labai svarbus. Mano manymu, būti kūrybišku tai yra bene svarbiausia gero socialinio darbuotojo savybė“ (SDn)
		“Manau, kad savam darbe socialiniam darbuotojui svarbu būti kūrybišku. Tai darbas, reikalaujantis naujų idėjų, naujų išbandymų. Kūrybiškumas padės ir iškilusių problemų sprendimui nestandartiniais būdais, ir pagerins teikiamų paslaugų kokybę. Darbas su žmonėmis skiriasi nuo kitų darbuotojų, kad susiduri su gausybe skirtingų situacijų. Galima net teigti, kad kiekviena situacija yra unikali, nes unikalus pats asmuo, jo aplinka. Ir atsižvelgiant į tai reikia dirbti“ (SDn)
		“...padeda ieškoti problemos sprendimo būdų ir rasti patį tinkamiausią. Svarbu, kad darbuotojas būtų motyvuotas, tada ir lengviau tos idėjos gims, bus noras jas įgyvendinti. Juolab socialiniai darbuotojai dirba su įvairiais asmenimis, grupėmis, o kiekvienas žmogus yra unikalus, kaip ir jo problemos. Taigi šis darbas tiesiog reikalauja iš darbuotojo kūrybinių įgūdžių, žinių, kurias jis pasitelkia organizuodamas ar teikdamas pagalbą“ (SDs)
		“Manau jis bus kūrybiškas darbe, jeigu ir savo kasdieniniame gyvenime yra kūrybiškas. Pavyzdžiui namų ruošoj, apsirengimo stiliuje, kaip praleidžia laisvalaikį ir panašiai. Manau kiekvienas žmogus turi dalelytę kūrybiškumo, jo savybių, bet svarbiausias dalykas tas, kad turi mokėti, gebėti jas tinkamai panaudoti“ (SDs)
II. Tema – PRAKTINĖ VEIKLA IR KŪRYBIŠKUMAS		

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Profesinė veikla	Kasdienė veikla	<p>“Šiaip pagrinde tvarkaus klientų bylas, dažnai važiuoju į namus, nustatyti paslaugų poreikį, va tas labai užtrunka, juk žinot kai nuvyksti pas senyvą žmogų, tai greitai iš ten neišeisi. Dažnai ir pas mane žmonės eina, kreipiasi pagalbos, išsiklausinėja, turiu kiekvienam detaliai nupasakoti apie paslaugų pobūdį, kainas, sąlygas ir taip toliau. Ir šiaip būna visokių netikėtų problemų atsiranda, kurias turi sutvarkyti. Ataskaitos visokios, na žinot...” (SDs)</p>
		<p>“Na dirbu su rizikos grupės klientais, tai yra žmonės vartojantys alkoholį, neturintys pastovios gyvenamosios vietos, grįžę iš įkalinimo įstaigų. Rūpinuosi jų gerove, stengiuosi, jog šie žmonės rastų darbą, ar kokį kitokį užimtumą, turėtų gyvenamąją vietą. Jeigu jau tokia atsiranda, stengiuosi sužiūrėti, kad ją išlaikytų, kad būtų sumokėti visi mokesčiai. Taip pat rūpinuosi kitomis pajamomis, kaip socialinės pašalpa, drabužiais, avalyne. Lankausi ir jų namuose. Organizuoju asmens higienos paslaugas. Tiesiog tų problemų atsiranda ir kiekvieną kartą vis kitokios. Deja, mes neturim tokio kaip dienos centro ar nakvynės namų tokiems žmonėms, tai dažnai būna jog jie ateina į mano kabinetą, sėdi ir tiesiog kalbamės, pasakojasi apie savo nuotykius, o aš juos išklausu, patariu. Tenka bendrauti ir su šeimos nariais, kitais artimaisiais. Bendradarbiauju su kitų įstaigų darbuotojais“ (SDr)</p>
		<p>“Dirbu su socialinės rizikos grupės šeimomis, auginančiomis vaikus. Šeimoms teikiamos socialinės paslaugos, bendrosios arba socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo socialinės paslaugos. Taigi lankau šias šeimas, stebiu jų gyvenimo būdą, padedu išspręsti iškilusias problemas. Ugdom socialinius įgūdžius, padedam joms susitvarkyti su kasdieniniais gyvenimo rūpesčiais. Kiekvieną dieną darbas yra skirtingas. Vyksta šeimų lankymas, darbo su šeima planų rašymas, pokalbiai, dokumentacija, išvykos į seminarus ir panašiai“ (SDš)</p>
		<p>“Dirbu vaikų (dienos) socialinės priežiūros skyriuje su socialinės rizikos vaikais. Iki pietų rengiu individualius vaikai pagalbos planus, fiksuoju vaikų pokyčius, pasiekimus, mokau savarankiškumo, gyvenimiškų įgūdžių, rengiu viso skyriaus ataskaitas. Ieškau medžiagos, įdomios informacijos veiklai po pietų. Po pietų prasideda tiesioginis darbas su vaikais. Atsižvelgiant į dienos ritmą su vaikais ruošiam pamokas, sportuojam, skaitom knygas, užsiimame ekskursijų, švenčių organizavimu, vakarienujam, rengiam meninius užsiėmimus, vykdom saviraiškos, higienos įgūdžių ugdymą“ (SDv)</p>
		<p>“Na kaip, pagrinde tai ateinu, sugalvoju ką čia veiksime šiandien, aišku dirbu pagal planą, bet tiesą pasakius, tenka kartais nuo jo ir nukrypti dėl įvairiausių priežasčių. Va vasarą darbo čia kur kas daugiau, kai visi atostogauja. Tai ir tenka sukti galvą. Su mažesniaisiais žaidžiam, labai patinka piešti jiems ar šiaip kažką lipdyti. Didesni tai jau labiau ten prie kompiuterių mėgsta pasėdėti, merginos sugalvoja kokį pyragą kepti. Einam į lauką. Pas mus čia netoliese miškelis yra, tai ten mėgstam išeiti, pasivaikščirot arba žiek kokį piknyką susiorganizuojam. Ištikrųjų tos veiklos labai daug ir tų idėjų turiu visokių, tik sakau, bijau išsisemti, nes vienas per tą patį atsibosta, norisi kažko kitoniško, pajvairinimui. Žinoma ir tas popierizmas vyksta, bylas reikia pildyti, be to juk neapsieisi“ (SDv)</p>
		<p>“Na aš dirbu jau su savarankiškesniais klientais, kurie ir gyvena jau ne bendrojo patalpoje su tais silpnesniaisiais, o turi atskirus butus. Kai kurie ir šeimas yra sukūrę. Aišku ir šie žmonės turi begalia problemų, tai ką, aš dažniausiai ir padedu jas spręsti, labai dažnai atstovauju jų interesus įvairiose įstaigose, ypač su gydymo. Tenka važiuoti kad ir paprastą receptą paimti, vaistų nupirkti. Šiaip daug padedu buityje, stengiuosi ugdyti jų socialinius įgūdžius, kad kuo labiau taptų savarankiškesni“ (SDn)</p>
		<p>“Mano darbo tikslas yra užtikrinti efektyvią ir kvalifikuotą dienos socialinę globą neįgaliajam ir siekti jo kuo didesnio savarankiškumo visose gyvenimo srityse. Na ką aš galėčiau išskirti...kokią čia veiklą...Aha, na pavyzdžiui, savarankiškumo ugdymas buityje, kai mokomės apsistarnauti valgykloje, indų nunešimas į vietą, tvarkingumo palaikymas. Ugdome bendravimo įgūdžius, skatiname fizinį aktyvumą: mankšta, sportiniai žaidimai, šokiai. Pažinimo ugdymas: gamtos pažinimo užsiėmimai lauke, kompiuterinių įgūdžių lavinimas, kompiuteriniai žaidimai, mokomųjų, muzikinių laidų žiūrėjimas, laikraščių, žurnalų, grožinės literatūros bei iliustracinių knygų vartymas. Žinoma išvykos visokios. Darbiniai įgūdžiai: visokie karpymo darbeliai; popieriaus lankstymas, klijavimas; darbeliai iš plastilino; gamtinių medžiagų rinkimas bei darbeliai iš jų; nesudėtingų kompozicijų kūrimas; suvenyrų darymas, dekoravimas; žaidimai su konstruktoriais, puzzle, kortomis, šaškėmis, domino,</p>

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai
		<p>įvairios dėlionės, atminties lavinimo, suvokimo žaidimai“ (SDn)</p> <p>“Esu socialinė darbuotoja socialinės globos namuose, mano pagrindinė veikla sakyčiau - dokumentų, neįgalumų tvarkymas, bendravimas su gydytojais, gyventojų artimaisiais, pačiais gyventojais. Taip pat turiu socialinių įgūdžių palaikymo grupę darbe su neįgaliais asmenimis, kurie nėra pensinio amžiaus, tačiau dėl savo negalios gyvena pensionate“ (SDs)</p> <p>“Pagrindė vyksta bendravimas su žmonėmis, jų problemų matymas, juk ne kiekvienas ateina ir pasako kokia bėda ištiko ar panašiai. O tada viskas pagal situaciją, įprastą dieną tai ir ta veikla įprastinė, jeigu jau kokia šventė ar kas artėja, tai jau ir ruošiamės jai“ (SDs)</p>
	Labiausiai patinkanti socialinio darbo sritis	<p>“Negalėčiau išskirti vienos labiausiai patinkančios veiklos, visas socialinis darbas yra įdomus. Galėčiau tik pridurti, jog kadangi dirbu biudžetinėje įstaigoje, labai daug laiko atima „popierizmas““ (SDs)</p> <p>“Na man patinka ta veikla, kuri suteikia klientui džiaugsmą, kartais būna, kaip ir minėjau jau, paprastas pašnekesys su žmogumi, kuris neturi daugiau kam išsipasakoti. Būna ir susipyksta, kadangi dažnai ateina išgėrę ir sako priekaištuoja man dėl nieko. Labai jau nemėgstu ištikrųjų kai tenka eiti į namus, nes dažniausiai tenka eiti vienai, o ten, žinot gi, ir išgėrusiųjų kompanijos, ir velnia žino ko prisivartoję būna“ (SDr)</p> <p>“Labiausiai patinka dirbti su socialinės rizikos šeimomis, nes galiu padėti jose augantiems vaikams. Bendravimas su šeimomis. Džiugina, kai gali padėti šeimai arba tiesiog aplankyti ir pabendrauti“ (SDš)</p> <p>“Labiausiai žavi laisvalaikio praleidimas su vaikais atlikus pamokų ruošą, nes čia, pirmiausia, esu laisva, nesuvaržyta, antra, skatinu vaikų motyvaciją, kūrybiškumą, intuciją, kruopštumą, darbinus įgūdžius kuriant, piešiant, šokant, fotografuojant, atliekant kūrybines užduotis, žaidžiant“ (SDv)</p> <p>“Man gal labiausiai patinka būti su mažesniaisiais, priešmokyklinukais. Jie tokie smalsūs, viskas jiems įdomu, nori išmokti daug, žinoti. Tik klausinėja visko, kaip užduos kokį klausimą. Taip pat kartu gaminame maistą, man tas patinka. Einam į parduotuvę apsipirkti. Dar patinka praktinės užduotėlės, kai galiu pasiūlyti vaikams veiklą, kuri leidžia jiems atsiskleisti, patirti naujus pojūčius, kažką atrasti, ugdyti asmenybės savybes“ (SDv)</p> <p>“Net nežinau, visos man patinka, gal išskirčiau socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugas, kur tiesiog mokomės funkcionuoti buityje, maisto ruošą, asmens higiena“ (SDn)</p> <p>“Labiausiai man patinka darbinė veikla. Čia pritaikau savo kūrybiškumą, naujas idėjas“ (SDn)</p> <p>“Man artimiausiai veikla – socialinių įgūdžių palaikymo grupė. Todėl, kad ši veikla mažiausiai yra reglamentuota įstatymais, šios grupės veiklą daugiau lemia pačio darbuotojo kūrybiškumas“ (SDs)</p> <p>“Labiausiai man patinka organizuoti mūsų klientų laisvalaikį, siūlyti naujas idėjas, stebėti kaip jie įsitraukia į naują veiklą, matyti entuziazmą jų akyse“ (SDs)</p>
	Taikomi socialinio darbo metodai	<p>“Visų pirma, dažniausiai taikau žinoma teorinius socialinio darbo metodus. Mano darbe taikomi metodai: informavimas, konsultavimas, normavimas, reglamentavimas, strategijos numatymas, stebėjimas, įvertinimas ir kiti“ (SDs)</p> <p>“Dažniausiai tai individualų darbo metodą, retkarčiais organizuoju ir darbą su grupe, bet čia jau labai reti atvejai. O šiaip konsultavimo dar dažnokai“ (SDr)</p> <p>“Žinot, socialinis darbas Lietuvoje turi savo specifiką - mažas socialinių darbuotojų skaičius ir daug klientų. Vienas darbuotojas per dieną turi priimti labai daug klientų, o tokiomis sąlygomis dirbant, galima kalbėti tik apie standartinius darbo metodus. Galiu teigti, kad dauguma taip ir dirba. Taip, kad pagrindė šie darbo metodai pas mane: konsultavimas, individualus pokalbis, socialinis darbas su grupe, šeima, atvejo analizė“ (SDš)</p> <p>“Įprastai darbe taikau tiek individualius, tiek grupinius darbo metodus. Tenka panaudoti ir sociologinį metodą renkant informaciją apie klientą“ (SDv)</p> <p>“Dažniausiai tai individualų arba su grupe. Priklauso ištiesų ir nuo situacijos. Žiūrint su kokio amžiaus vaikais tenka dirbti. Diagnozavimo metodą, elgesio koregavimą, paskatinimą ir bausmę, sėkmės situacijos organizavimo metodą, probleminių situacijų sprendimo metodą, teigiamo pavyzdžio metodą, kūrybines užduotis. Konsultuoju dažnai“ (SDv)</p>

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai
Kūrybiškumas praktinėje veikloje (raška)	Kūrybiniai gebėjimai	“Individualus darbas, darbas grupėje. Dažnai taikau komandinį darbo metodą“ (SDs)
		“...galvoju, kad kūrybiškumo gebėjimus galima naudoti organizuojant šventes, atliekant menines, kūrybines veiklas, tačiau dirbant supratau, kad bet kokios sudėtingesnės problemos išsprendimas reikalauja tam tikro požiūrio atradimo, tam tikrų veiklos krypčių numatymo, mąstymo sukūrimo, o viso proceso metu, kuomet link to einama, yra vystomi kūrybiškumo gebėjimai, kuriuos vieni socialiniai darbuotojai išstobulina veiksmingai, o kiti – nevisiškai.[...], negalima nukrypti nuo realybės ir kūrybiškumą suvokti kaip kokį nors žaidimą“ (SDs)
		“Tik žinoma mano tie gebėjimai pasireiškia ne meninėmis priemonėmis, o lanksčiu mąstymu, greita orientacija. Manau netgi paprastas bendravimas su klientu reikalauja mano, kaip darbuotojos, kūrybiškumo, mokėjimo pelnyti jo pasitikėjimą, užmezgant draugiškus santykius“ (SDr)
		“Jo, tenka, dažniausiai tai kūrybiniu mąstymu, nes veiklai nelabai turim sąlygų. O iš to mąstymo, kaip pasakyt, atsiranda ir veiksmai kažkokie. Turbūt sunkiausia mūsų darbe yra padaryti taip, kad klientas nenuleistų rankų, pats norėtų tvarkyti savo gyvenimą, spręsti problemas. O kad tai būtų pasiekta tenka imtis visokių priemonių ir gudrybių. Čia ir padeda kūrybiškumas“ (SDš)
		“Man ypač dažnai tenka pasinaudoti kūrybiniais gebėjimais savo darbe. Pagauta įkvėpimo nuolat kažką galvoju, kūriu, mąstau. Tai priklauso nuo situacijos, aplinkybių. Svarbu pasitikėti savimi ir tikėti tuo, ką darai, ir įtikinti kitus“ (SDv)
		“Be jų mano darbas būtų neįdomus, monotoniškas. O čia toks pavairinimas gaunasi. Svarbiausia vaikams tas patinka, o ir nauda iš to yra. Ir vilkas sotus, ir avys sveikos. Vaikai tiria pasaulį naudodami pojūčius ir kuo daugiau ir kuo įvairesnės veiklos pasiūlysim vaikams- tuo geresni bus rezultatai. Kad veikla nebūtų nuobodi, reikia sugalvoti vis įvairesnius dalykus. Nuolat reikia ieškoti, bandyti, sustoti negalima“ (SDv)
		“Vien tas pasako, kad dirbu su žmonėmis, stacionarioje įstaigoje, kur turi būti patenkinti poreikiai, užtikrinta gyvenimo kokybė, įgyvendinta teisė į užimtumą, laisvalaikį ir panašiai. Tai ir stengies gerinti tą gyvenimą kaip įmanydamas. Prisipažinsiu visko būna, norisi ir spjauti į viską, ir nieko nebedaryt, ale apsisuki ir vėl darai“ (SDn)
		“Be savo kūrybiškų savybių ir gebėjimo jomis naudotis, aš neįsivaizduoju kaip reiktų dirbti...“ (SDn)
		“Man patinka kurti, galvoti, sužinoti, noriu viską išbandyti, kas dar nepatirta. Tai to ir siekiu savo darbais. Svarbu atsidavimas tam ką darai, pastangos ir gaunasi neblogas rezultatas visa to“ (SDs)
	“Visada jais naudojuos, kartais net nesusimąstydama apie tai. Tiesiog savaime taip gaunasi ir tiek. Toks jau mano darbas, aš prie to pripratus, atrodo taip ir turi būt“ (SDs)	
	Renginių/veiklų organizavimas	“Tai mes dažnai tiems žmonėms vis ką nors sugalvojam.[...]. Kiekvienais metais organizuojam tokią akciją prieš Kalėdas: vaikai iš Dukstynos pagrindinės mokyklos piešia atvirukus, daro visokius darbelius ir atneša visą tai čia gyvenantiems seneliams, neįgaliems žmonėms.[...]. Ai va dar organizuojam Šv.mišias, pasikviečiam kunigą“ (SDs)
		“Deja, neteko. Bet labai norėčiau ištikrųjų...Kažkada dar studijų metais padėjau ten biškį organizuoti tokį renginuką žmonėms su neglia, visai patiko, o ir naudinga kažkam pasijutau. Atrodo tiek nedaug reikia, kad žmogus pasijustų laimingas. Ten koncertavo patys neįgalieji, siaubas kaip gražu buvo, kokie gabumai tų žmonių...ir patys kokie laimingi buvo, kai liko įvertinti žiūrovų. Ir jie su tokiu užsidegimu, taip drąsiai, su šypsenom, dar ir mums, sveikiesiems, reikėtų pasimokyti to artistiško iš jų“ (SDr)
		“Teko, dažniausiai tai vaikų dieną,[...]. Kiek mes su kolegėm sugalvojom paorganizuot, gavom vadovybės leidimą ir ką, smagu vaikams buvo, visgi jie iš rizikos šeimų, kur ten tėvams visai neįdomu tokios šventės, kai kurie gal net ir nežino apie tokią. Tai pripūtėm balionų daug daug, davėm kiekvienam vaikui, kad i orą paleistų.[...].Stengiamės ir tų kasmetinių švenčių nepamiršti. Jau kaip išmanydamos, pačios pasiorganizuojam. Padarom kokią akciją, kad ir tarp pačių darbuotojų, sunešam kas ką galim, tai žaislų vaikams, tai rūbelių kokių išaugtinių geresnių, surišam tokį dovanų lauknešėlį ir vežiojam į šeimas. Taip tai sudėtinga su renginiais pas mus. Tiesiog sąlygų, galimybių tam neturim. Ir laiko

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai
		aišku.[...]Pagalvojau, galėtume organizuoti kokią šeimą dieną, kokias sportines varžybas šeimoms, gal ir suartėtų visi, na nežinau, čia tik pamąstymai...O dabar pilnu tempu tiktai tų kasdienių socialinių problemų sprendimas vyksta. Va ir dabar vargstam su tom pašalpom vaikams į mokyklą kur skiria savivaldybė pinigų, tai ir lakstom po maximą, padedam racionaliai šeimoms apsipirkti“ (SDš)
		“Nuolat organizuojame įvairias tarptautines, kalendorines dienas, šventes. Svarbiausia tas vaikams labai patinka, tik ir laukia tų švenčių. O jau gimtadieniai tai nežinau, netelpa jie savy kaip laukia. Dovanėlę sugalvojam kokią, tai išvis graudina net, kaip tie vaikai džiaugiasi. Labai ekskursijas mėgsta, išvykas. Tai pagal galimybes ir stengiuos kuo daugiau tokios veiklos, kuri džiugina vaikus“ (SDv)
		“Neklauskit, čia jau mūsų beveik kasdienybė. Neįsivaizduoju savo darbo be tokių renginių ar kitų panašių organizavimo. Nuolat tenka kažką organizuoti. Tai vis kokios progos atsiranda, tai šventės kokios ir pirmyn“ (SDv)
		“Ten tos pagrindinės, kasmetinės dažniausiai. Pagal galimybes, stengiamės nepraleisti svarbių švenčių, minėtinių datų, gimtadienių“ (SDn)
		“...teko organizuoti kultūrinius renginius: Užgavėnės, Šv. Velykos, Joninės. Svarbiausia žmonės mielai į tai įsitraukia, dalyvauja. Nereikia jų raginti. Žiek dar ir kokią mintį pakiša. Labai Joninės patinka. Mes kasmet organizuojam čia kieme pas mus.[...]Mes čia turim savo tokį kolektyvą muzikinį, tai irgi puikiai pasirodo visada. Vakarop šokiai būna, tai šelsta jaunimas. Jubiliejus visada pažymim, va prieš pora mėnesių močiutei devyniasdešimt metų suėjo“ (SDn)
		“Dažnai organizuoju įvairias kasmetines šventes, atsiminimų vakarus, kurių metu dainuojamos liaudies dainos, sekamos sakmės, deklamuojami eilėraščiai ir panašiai“ (SDs)
	Kontakto su klientu užmezgimas	“Na manau, socialinis darbuotojas jau turi būti kūrybiškas ir mokėti tinkamai vien priimti savo klientą, be jokių išankstinių nusistatymų ir tai jau gali būti pagalba žmogui, jis tavimi pasitikės ir dars kart ateis. Taigi ir elgiuosi taip, kad klientas norėtų pas mane sugrįžti be jokių suvaržymų ar baimės. Pasikalbu, iš klausau, pasiūlau pagalbą ir panašiai“ (SDs)
		“Na šiaip kiekvieną kartą turi atsakingai, kantriai ieškoti kontakto su kiekvienu atėjusiu klientu, jo šeima ar net artimaisiais. Turi pelnyti pasitikėjimą, kad kiekvienos dienos bendravimas būtų abiems pusėms priimtinas. Pokalbis pradedamas nuo prisistatymo, vėliau paprašau kliento išdėstyti savo problemą ir trumpai įvardinti, kokios pagalbos jis tikisi“ (SD)
		“Tai priklauso nuo kliento ir jo problemų. Dažniausiai pas mus ateina klientai, ne savo noru, juos atsiunčia iš Vaiko teisių apsaugos skyriaus, kuomet pakliūna į rizikos šeimų sąrašą. Todėl atėję būna nedrąsus, nuliūdę, nepasitikintys savimi. Dėl to iš pradžių bandau švelniai, neįžeidžiant paaiškinti kodėl, dėl kokių priežasčių pas mus pateko. Tada iš klausau patį klientą. Stengiuos užmegzti draugiškus santykius, parodau, jog noriu jam padėti ir būti draugu, o ne priešu“ (SDš)
		“Dažnai pirmoji pažintis su klientu vyksta pasitelkiant meninę raišką: piešimą, muziką, filmų peržiūrą. O pokalbį dažniausiai pradedu ne nuo problemų, o neutralioms temoms“ (SDv)
		“Bandau užmegzti pokalbį žaidybine forma, jei mažesnis vaikas – pasiūlau žaislų. Pradžioj prisistatau. Kad žmogus nejaustų įtampos pokalbį pradedu nuo bendrų temų: oras, einamieji reikalai, vaikai, artėjančios (praėjusios) šventės ir taip toliau. Atsakymai padeda suprasti koks žmogaus būdas, manieros, ko iš jo tikėtis ir kaip spręsti reikalus. Vaikų galima paklausti apie mėgstamą žaislą, ką mėgsta piešti, pagirti gražų drabužėlį ar aksesuarą. Taip ir pradedam bendrauti“ (SDv)
		“Stengiuosi būti draugu. Pasisveikinu žinoma, susipažįstame ir pradedu dirbti“ (SDn)
		“Su pirmą kartą atėjusiu klientu užmezgame draugišką pokalbį. Asmuo visada yra laukiamas, siūlom savo pagalbą“ (SDn)
		“Priklauso nuo žmogaus, kartais paprasčiausiai kalbuosi, o kartais anketuoju - pagal paruoštą klausimyną“ (SDs)
		“Aišku, reikia iš anksto pasidomėti ir surinkti informaciją apie klientą, kad „nešaudyti akiai“, kad klausimai neužgautų kliento. Skambės labai banaliai, bet mano klientai gerai reaguoja į tokį paprastą klausimą: kaip Jūs šiandien jaučiatės?“ (SDs)
		“Jei nepavyksta išspręsti problemos, nenuleidžiu rankų, toliau siekiu savo tikslo, bandau kitas strategijas, metodus“ (SDs)
		“Labai nenusimenu, nes labai dažnai taip ir būna. Tiesiog žinau ir suprantu, jog dirbu su tokiais jau asmenimis, rizikos grupės visgi. Būna visko, nenuspėjami jie gi,

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
	Problemų sprendimas	jų problemos labai sudėtingos, tam reikia ilgo laiko. Nesitikiu greito rezultato. Nepavyksta, bandau dar kartą, bandau kažkaip kitaip, apeiti iš kitos pusės ir tiek. Būna ir po dešimt bandymų nepavyksta pasiekti tikslo. Apsisuka ratas ir vėl viskas iš naujo...Tiesiog stengiuosi ir toliau palaikyti ryšį su klientu ir kaip įmanoma greičiau kitais būdais spręsti kliento problemą“ (SDr)
		“Su klientu aptariame kodėl nepavyko išspręsti problemos ir kaip ją spręsimė. Dirbant su rizikos šeimomis pasiekti ir išspręsti jų problemas iš pirmų kartų pavyksta labai retai, nes tai yra nuolatinis darbas. Belieka pasitelkti kantrybę“ (SDš)
		“Nenusimenu, nes tai yra pažeisti vaikai, todėl stengiuosi būti atvira naujai patirčiai. Ieškau informacijos, domiuosi, kaip kitos darbuotojos išsprendė panašią problemą, ieškau patarimų internete, galvoju pati, ką čia dar išbandžius“ (SDv)
		“Oi, tokių atvejų buvo labai daug mano praktikoje ir manau jų dar bus. Na ką, nepavyksta bandau dar kartą, jeigu vėl kas nors nesigauna, bandau delgtis komandą, ieškau pagalbos iš kitur, pasikonsultuoju. Tikrai nemetu ir nepalieku neužbaigtų reikalų. Jeigu jau matau, kad beviltiška, tai palieku ramybėje, jeigu nėra labai būtinas ar svarbus reikalas“ (SDv)
		“Tikrai nepalieku jos neišspręstos, kažką darau kitaip, kitais būdais. Pasikonsultuoju su kolegomis“ (SDn)
		“Jei pirmą kartą nepavyksta išspręsti kliento problemos, kuriam laikui asmeniui duodu pailsėti (tai priklauso ir nuo kliento charakterio). Problema yra sprendžiama ir antrą kartą kartu su kitais socialiniais darbuotojais“ (SDn)
		“Kadangi mums yra priskirta institucinė globa, tai iš karto problemų visų ir nepuolame spręsti, duodama žmogui laiko apsiprasti, dažnai naudojami neformalus pokalbiai reikiamai informacijai pateikti“ (SDs)
		“Bandau dar kartą. Pažvelgiu į problemą kitu kampu, renku informaciją, naudoju kitas priemones ir kitus sprendimo būdus“ (SDs)
	Neįprastas elgesys	“Dažnai elgiuosi vis kitaip, nes ten kur nėra taisyklių, stengiuosi būti kitokia, kur galiu kažką keisti, tai ir keičiu“ (SDs)
		“Ypač kai būnu „įstumta į kampą“, neturiu kur dėtis ir galvoju kaip čia reiks išsisukti ir sukuosi, ir pavyksta žinokit“ (SDš)
		“Kartą teko organizuoti vaikams ekskursiją į meteorologijos stotį. Ekskursija buvo planuota pusei valandos, tačiau užtruko vos 5 minutes. Vaikai nusiminė, tuomet ant staigiųjų kilo mintis vaikus nuvežti prie užtvankos į gamtą. Grižę vaikai su dideliu užsidegimu pasakoju įspūdžius apie užtvanką, gulbes“ (SDv)
		“Labai dažnai tenka keisti planus savo ir elgtis ne taip, kaip buvo suplanuota. Va pamenu buvo toks atvejis, vaikai eina pietų miego, ir gan griežtai ten ta drausmė, jau atsiguliai ir turi miegoti. Bet va viena mergytė atsikėlė taip gražiai paprašė, kad ji nenori miego, nes jai liūdna ir nori geriau pasikalbėti su manimi, tai ir nusileidau toms taisyklėms. Pabendravau su ja, išklausiau“ (SDv)
	Kūrybinės veiklos įsivertinimas	“Va buvo toks atvejis, kai sakiau, kad organizuojam gimtadienių šventimą, ir nutiko taip, kad mūsų jubiliasas, pasipiktino ir nesutiko dalyvauti šventėje. O visi pasipuošę, gražūs, nusiteikę švęsti...Tai ką, teko tada kažką galvot, ir sugalvojau gimtadienio šventę paversti diskoteka. Oi patiko visiems, tik šokdino vyriškiai moteriškes. Ir aš buvau iškviesta. Tai kažkaip ir kompensavosi viskas“ (SDn)
		“Manyčiau mes savo praktinėje veikloje beveik kasdien pasielgiame kitaip negu įprasta. Su dviem klientais kartu žaidžiame gaudynių, slėpynių žaidimus. Tai yra kažkas nauja, neįprasta, atsiranda geros emocijos“ (SDn)
		“Savo atliekamą darbą vertinčiau kaip iš dalies kūrybinį. Mano darbe kūrybiškumas pasireiškia tik kaip tam tikros veiklos atlikimas kitaip nei įprasta. Taigi negaliu taip sakyti, kad mano darbas yra kūrybinis, jis gal kartais tiesiog reikalauja mano kūrybiško požiūrio, mąstymo. Nes dirbu su popieriais labiau, tai ką jau ten ir prikursi.[...] O jau tas kūrybiškumas man praverčia jau bendraujant tiesiogiai su klientu. O tinkamai bendrauti irgi reikia mokėti“ (SDs)
		“Kūrybiškumą suprantu tai ne vien tik kaip organizavimas kažkokių meninių užsiėmimų ar panašiai, bet kaip ir kitokią mąstymą, lankstų požiūrį į probleminę situaciją. Neužtenka, pavyzdžiui, pasakyti klientui eik užpildyk prašymą, arba nueik ten ir ten, padaryk tą ir tą ar aną. Dažnai tenka imtis kitokių veiksmų, veikti kūrybiškai“ (SDr)
		“Negaliu pasakyti, kad atėjus į darbą nuo ryto iki vakaro užsiimu kūrybine veikla. Yra tokių darbų, kur kūrybos nepritaikysi. Bet ten, kur įmanoma, į darbą stengiuosi žvelgti kūrybiškai“ (SDš)

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai	
Naujovės socialiniame darbe		“Kiekvieną dieną turiu kažką sugalvoti, kad vaikus sudominčiau, kažką pasiūlyti, kad galėčiau“ (SDv)	
		“Galvoju, jog visas darbas su vaikais yra kūrybinis. Juk tie patys vaikai tokie smalsučiai, kartais turi taip vyniotis iš situacijos, kad oi oi oi. Ir pats tas bendravimas su jais reikalauja mokėjimo išeiti iš bet kokios kėblios situacijos, o ir visi tie organizavimai tiek renginių, tiek kitokios veiklos“ (SDv)	
		“Vistiek negaliu dirbti vien atsidavus kūrybai, yra tam tikra sistema, kuria privalau naudotis. Tai manau „fifty-fifty“ pas mane to kūrybinio ir nekūrybinio darbo“ (SDn)	
		“Mano atliekamas darbas yra labai kūrybinis. Tai naujos idėjos, nauji mąstymai, kuriuos vėliau aptariame su kitomis socialinėmis darbuotojomis“ (SDn)	
	Naujų darbo metodų diegimas	“Stengiuosi laikytis įprastos tvarkos ir vadovautis įprastais metodais, tačiau kiek įmanoma ir kiek galimybės leidžia stengiuosi kokią naujovę pritaikyti ir savam darbe“ (SDs)	
		“Tai kaip sakiau, esu linkusi organizuoti darbą su grupe. Tiesiog tam nėra tinkamų sąlygų. Viskas vyksta mano darbo kabinete. Labai norėčiau, kad būtų koks atskiras kabinetas bendravimui su klientais, arba išvis kokia atskira patalpa, kur galėčiau organizuoti darbą su grupe, arba šiaip praveisti kokią paskaitą aktualia tema...labai norėčiau. Na žinoma konsultacijos metodas labai dažnas“ (SDr)	
		“Gautas žinias iš seminarų taikau savo darbe. Kadangi mes dirbame keturios, tai dažnai panaudoju, gal teko girdėti, „smegenų šturmas“ arba „minčių lietus“. Labai padeda žinokit, susėdam visos, išdėstau situaciją, ir pradėdam. Tada atsirenkam kas geriausia būtų mūsų manymu. Tai tikrai labai efektyvu ir pasiteisina“ (SDš)	
		“Aišku tenka kažką naujo sugalvoti, pritaikyti. Dažnai sugalvoju kažką netradicinio pasitelkdama pedagoginius, kaip pritarimo, suvokimo, konsultavimo, įgalinimo veikti metodus. Psichologinius taip pat: elgesio, bendravimo, įtikinėjimo, savęs vertinimo korekcijos metodus. Taip, man patinka eksperimentuoti, bandyti kažką naujo, išbandyti kitų kolegų pasisekusius bandymus. Pati dalinuosi savo patirtim. Nuolat bandau įvairinti kūrybines užduotis vaikams, elgesio koregavimo metodą, probleminių situacijų sprendimo metodą, sėkmės organizavimo metodą“ (SDv)	
		“Manau socialiniai darbuotojai nuolat turėtų ieškoti naujų darbo metodų, rūpintis kaip sėkmingiau padėti savo klientams, kaip efektyviau spręsti jų problemas. Žinoma jų parinkimas priklauso nuo klientų specifikos. Va, gal teko girdėti apie atvejo vadybos metodą? [...] Gal būtų ir nieko jį išbandyti...Užsieny kiek žinau plačiai taikomas. Visada mėgstu eksperimentuoti, aišku ne visada tas pasiteisina, bet ir blogiau nebūna nuo to“ (SDv)	
		“Siekdamas gerovės, socialinis darbuotojas turi nuolat gilintis į metodų taikymą, tinkamai juos parinkti. Aš naujoves vertinu teigiamai. Juk ir gyvenimas nestovi vietoje, viskas aplinkui keičiasi. Niekada neatsispiriu pagundai išbandyti naują reklamuojamą prekę. Taip pat ir darbe, kodėl neišbandžius naujo darbo metodo? Gal jis veiksmingesnis už seną! Visada stengiuosi pritaikyti darbe naujoves“ (SDn)	
		“Darbe taikome konsultavimo metodą. Konsultavimas – tai pokalbio vedimas. Reikia identifikuoti problemą bei vesti jos sprendimo kryptimi. Mokėti atskirti pokalbį nuo konsultacijos“ (SDn)	
		“Šiaip naudojuos įprastais darbo metodais kasdienėje veikloje, bet esant sudėtingai situacijai ar šiaip kokiems neišskumams, visada pasitelkiu komandą“ (SDs)	
		Kylančios idėjos	“Naujos idėjos dažniausiai kyla spontaniškai. Kai tenka kurį laiką pagalvoti, jos būna ne tokios prasmingos“ (SDs)
			“Jeigu situacija sudėtinga, tenka pasėdėti, pagalvoti, paieškoti patarimų, rasti tinkamiausią sprendimą. O tai užima ir laiko. Bet kartais būna, kad neturi kur dėtis ir turi galvoti čia ir dabar, jau nebėr ir laiko sėdėt ir mąstyt. Nes kartais būna atrodo tariasi su klientu vienaip ar kitaip, ten pavyzdžiui, kad jis turi kažką padaryti sutartu laiko, o jis paima ir paveda tave, tai jau skambina klausinėja, ir turi sukstis iš padėties tada“ (SDr)
			“Būna, kad ir staigiai kažkas „užplaukia“, bet būna, kad ir po kurio laiko „šauka į galvą“ kokia nebloga idėja. Įvairiai, kartais spontaniškai, kartais kur nors dalyvaudamas atrandi įvairių idėjų“ (SDš)
“Kartais tai vyksta žaibiškai. Kažką pamatai, už kažko užsikabini ir stengiesi jau įgyvendinti. Tenka idėjų pasieškoti internete, užsienio literatūros knygose, žurnaluose. Naujų idėjų, linijų kartais ieškome gamtoje, eksperimentuojant virtuvėje“ (SDv)			
“Čia irgi nuo situacijos. Kartais jau nebeturi kur dėtis ir turi galvoti spontaniškai, bet			

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai
		jeigu turi laiko, pavyzdžiui ruošiesi kokiam renginiui, tai jau pagalvoju kaip čia ką padarius geriau, įdomiau, nematyto dar. Tai tada sėdžiu ir mąstau, ir namie būna kai jau atsigulu į lovą, apmąstau, tai dar su vyru pasitariu“ (SDv)
		“Darbo metu kyla spontaniškai, o vakare kai apmąstai darbo dienos įvykius, reikia ir pagalvoti, ką reikėtų daryti kitaip ar pasiūlyti ką“ (SDn)
		“Naujos idėjos man visada kyla spontaniškai. Ir kartais jos būna tokios <i>crazy</i> “ (SDn)
		“Dažnai idėjos gimsta po kokių nors seminarų, straipsnių, metodinių susirinkimų – dažniau spontaniškai“ (SDs)
		“Apmąstant visą esamą informaciją, kurią reikia pajavairinti ir įdėti naujų idėjų. Šiaip labai skirtingai, kartais idėjos ateina iš niekur nieko. Kartais reikia galvoti ir jų ieškoti“ (SDs)
	Pokyčiai/ stabilumas	“Kol kas apsisioju ties stabilumu, darau kas įprasta, ko iš manęs reikalauja, vadovaujuosi įstatymais, kitais įstaigos dokumentais. Tas labai svarbu mano darbe. Bet vis dažniau kyla noras ir poreikis įvesti tam tikrų naujovių savo darbe ir kasdieninėje veikloje. Manau, kad ateityje prioritetus teikiu naujovėms“ (SDs)
	Pokyčiai/ stabilumas	“Aš visada palaikau ir palaikysiu naujoves. Noriu viską išbandyti, pasirinkti kas geriausia tinka kiekvienam atvejui. Manau vienas per tą patį juk atsibosta, reikia kažko naujo, nepatirto. Juk ir laikas nestovi vietoje, judam į priekį, viskas tobulėja.[...]Manyčiau kūrybiškumas labiau atsiskleidžia, kai žmogus yra plačių pažiūrų bei pasiruošęs ir pasiryžęs pokyčiams“ (SDr)
	Pokyčiai/ stabilumas	“Socialinis darbas yra dinamiškas ir bando taikytis prie visuomenės poreikių, kurie vis didėja, sudėtingėja. O kad tie poreikiai būtų užtikrinti, reikia nuolat keistis informacija apie tinkamus metodus, priemones, dokumentacijos sistemas ir naujoves. Socialiniai darbuotojai turi nuolat domėtis naujienomis, gerą patirtimi. Taigi manau naujovės socialiniame darbe reikalingos, tačiau reikia žinoti ir tai, kad ne visada jos pasiteisina. Čia jau reikia mokėti pasirinkti ir žinoti kas tinka geriausiai“ (SDš)
	Pokyčiai/ stabilumas	“Konkrečiai mano darbe būtinas stabilumas atsižvelgiant į vaikų dienos darbotvarkę, tačiau labai vertinu bet kokias naujoves, iššūkius, tobulėjimą bei pokyčius. Manau socialiniai darbuotojai teikdami ar organizuodami pagalbą turi išmanyti ar tai žinoti apie visas profesinės veiklos naujoves [...], taip pat ir gerosios patirties pavyzdžius ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje“ (SDv)
	Pokyčiai/ stabilumas	“Kaip pasakyti, jeigu tas stabilumas per kiek metų duoda teigiamų rezultatų, tai kodėl gi ir nepasilikus prie to, bet jeigu jau žut būt reikia tų naujovių, tai aš tik už tai. Taip kad viskas nuo situacijos. O socialinis darbuotojas privalo siekti žinių, domėtis naujovėmis ir jas taikyti savo veikloje. Kartais nereikia išradinėti dviračio, jeigu jis jau atrastas. Stabilumas socialiniame darbe turi būti kaip karkasas, pamatai ant kurių statomas namas iš naujų idėjų“ (SDv)
	Pokyčiai/ stabilumas	“Naujovės yra gerai, bet jeigu kalbėt konkrečiai apie mano darbą, tai kartais pasilieku prie stabilumo. Čia jau nuo kliento ir jo ligos priklauso.[...] Bet šiaip viską mėgstu išbandyti ir atsirengu kas geriau“ (SDn)
	Pokyčiai/ stabilumas	“Naujovės socialiniame darbe yra labai reikalingos. Pirmenybę teikiu pokyčiams, nes manajam darbe neįmanoma išsilaikyti stabilumui. Jeigu trumpai, tai stabilumas turi savybę nusibosti. Todėl visada reikia ieškoti vietos pokyčiams bei naujovėms“ (SDn)
	Pokyčiai/ stabilumas	“Inovacijos yra susijusios su nepastovumu, gebėjimu adaptuotis nuolat besikeičiančioje aplinkoje, todėl naujovėms esu labai atvira ir mėgstu vis ką nors išbandyti su konkrečiu atveju.[...]Mūsų visuomenėje vis dar nusistovėjęs konservatyvus požiūris į permainas ir naujoves, todėl inovacijų kūrimo skatinimas turėtų būti diegiamas jau vaikystėje ir padėtų sėkmingai prisitaikyti prie kintančios aplinkos“ (SDs)
	Pokyčiai/ stabilumas	“Pirmenybė stabilumas, po kurio galima naujiems pokyčiams. Naujovės suteikia darbui įdomumo, o kartais ir geresnių rezultatų. Tačiau kaip ir visose srityse ne visos naujovės yra realiai įgyvendinamos ir pasitvirtina“ (SDs)
III. Tema – DARBUOTOJŲ POŽIŪRIS Į KŪRYBIŠKUMĄ		

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai
Kūrybiškumo įsivertinimas	Kūrybiškas žmogus	“Manau žmonės yra kūrybiški tam tikroje srityje, aš galvoju, kad savo darbe neesu labai jau kūrybiška. Mano kūrybiniai gebėjimai labiau pasireiškia, pavyzdžiui, ruošiant maistą. Va čia aš galiu drąsiai pasigirti savo šedevrais“ (SDs)
		“Manau, kad taip, bent kažkiek tai tikrai. Tik gal tas mano kūrybiškumas labiau pasimato ne profesinėje sferoje, o labiau namų aplinkoj.[...]. Mano nuomone, esu gana kūrybinga, tačiau kol kas stengiuosi įsisavinti socialinio darbo „standartus““ (SDr)
		“Taip. Esu smalsi, trokštu žinių, naujovių, daug bendrauju, užsiimu saviraiška, nebijau rizikuoti, esu atvira naujai patirčiai“ (SDš)
		“Kiekvienas žmogus daugiau ar mažiau yra kūrybingas, manau tereikia tinkamų sąlygų ir veiksmų padėti jam atsiskleisti. Manau esu laisva, dirbu ir stengiuosi dėl vaikų būti aktyvi, kūrybinga, uždeganti“ (SDv)
		“Manau, kad esu. Ir dar galvoju, kad kūrybiškumą dažnai pristabdo mano pačios nuostatos, kad, pavyzdžiui, aš esu nekūrybiška, reikia elgtis pagal taisykles, klstyti yra blogai, yra tik vienas teisingas atsakymas, tai nelogiška ir panašiai. Ir dar kūrybiškumą pristabdo sakyčiau visuomenės spaudimas elgtis pagal seniai nusistovėjusias taisykles. Visą tai jaučiu man atėjo iš ankstesnio darbo, kur buvo griežtos taisyklės ir jokių nuokrypių. Paprasčiausiai neturėjau galimybės, laisvės atsiskleisti. O čia daryk, ką nori, tik turėk ką daryt. Ir visi bus tik laimingesni nuo to. Su tuščia galva čia nepadirbsi... Kaip aš sakau ne robotams čia vieta“ (SDv)
		“Manau esanti kūrybiška ir svarbiausia tai suvokiau pradėjus čia dirbti.[...], atėjus čia pamačiau kas ir kaip. Čia žmogus gali taip atsiverti, taip į viską plačiai žiūrėti, tiesiog gyvenimas čia. Čia žmonės su savom problemom ir tu gali kurti perkurti tas strategijas, taikyti vis kitas, kad tik klientui geriau būtų, aišku turi kažkiek ir žinių turėti, vistiek dirbam su neįgaliais, tai žmonės su spec. poreikiais“ (SDn)
		“Manau, kad esu kūrybiškas žmogus, kadangi lengvai dirbu savam darbe. Jaučiuosi lengvai, mėgstu bendravimą bei veiklą su tais asmenimis. Ir svarbiausia nebeturėjau kur ir dėtis, teko pasidaryt kūrybiškai. Nes darbą, galima sakyt, pradėjau nuo nulio.[...] iš nieko neveikimo turėjau prisigalvot visko. Tai ir į renginukus pradėjom vaikščiot į kultūros rūmus, tai į kokį koncertuką ar parodą. Sugalvojau va į ekskursiją išvažiuot tai į Anykščius, į Vilnių.[...].Sugalvojom, kad kas mėnesį švęsim gimtadienius,[...]. Ai va dar, kasmet važiuojam į Šiaulius, į sporto ir menų šventę.[...]rašau projektus, čia tai tenka paplūšėt...bet užtat gaunam priemonių dailei, maisto ruošai. Geriausia nauda ta, kad kasmet į pajūrį išvažiuojam savaitei...[...]. Atrodo tam žmogui tiek nedaug reikia ir jis bus pats laimingiausias“ (SDn)
		“Taip, manau esu daugiau kūrybiškas žmogus nei ne“ (SDs)
		“Manyčiau, kad kūrybiškas, kitaip nedirbčiau šito darbo. Be kūrybinių gebėjimų žmogui čia būtų sunku. Čia pastoviai turi kažką galvoti, galva tuščia niekad nebūna.[...]. Nes kaip sakau kaip tik diena, taip naujiena. Vis kažkas nutinka, vis kažkas negerai būna jiems“ (SDs)
		Kūrybiškumo ugdymo poreikis
“Labai labai norėčiau, nes kartais jaučiu, kad pritrūkstu naujų idėjų, minčių. [...] Fainai būtų tokius palankyti, „įsidėti“ kažką į galvą, nes dirbi dirbi, tam pačiam rate sukiesi, o čia va būtų šioks toks ir prasiblaškytas, būtų galima gal ir patirtimi pasidalyti su kitomis darbuotojomis, ypač jeigu dar iš kito miesto būtų...O čia visai gera mintis“ (SDr)		
“Girdėti neteko, bet lankyti kažką panašaus būtų tikras malonumas, svajonė. Ypač kai jau tokia mano darbo specifiška. Tai manau būtų naudinga pasisemti naujų idėjų. Nes tikrai kartais jau jaučiu, kad būnu perdegus, išsunkta visa. O tokie kursai, manau, padės tobulinti savo žinias, gebėjimus, išmokys kažko naujo“ (SDv)		
“Manau mano darbe jie būtų naudingi. Beto, mūsų visuomenė nuolat kinta, klientų poreikiai vis didėja, todėl norint profesionaliai į juos reaguoti, socialiniams darbuotojams būtina nuolat atnaujinti savo žinias, įgūdžius, kad galėtų teikti kokybiškas paslaugas, kad jos būtų įvairesnės bei efektyvesnės. Taigi tokie kursai manau tik į naudą kiekvienam“ (SDv)		
“Deja, pačiai dalyvauti neteko, bet teko girdėti apie tokius. Žinau, kad tokie kursai egzistuoja. Tik ne čia Lietuvoj jie buvo. Užsieny, sakyčiau Prahoje. Mano pažįstama ten dalyvavo, tai sakė labai patiko.[...]. Manau tokie seminarai ar kursai yra labai		

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai	
		reikalingi, nes jie suteikia didesnę pasitikėjimą savimi ir savo profesiniais įgūdžiais, tobulinamos užsienio kalbos žinios, jeigu jau čia užsienyje būtų... Mokymai ir seminarai padėtų kelti profesinę kompetenciją, diegti tam tikras vertybes, gerintų bendravimą“ (SDš)	
		“Įstaiga, kurioje dirbu, taip pat organizuoja įvairius kursus ir mokymus, todėl, atsiradus pirmai galimybei, planuoju juos lankyti. Manau tokie kursai įdiegti norą dirbti kūrybiškai, dalintis patirtim su užsienio šalimis“ (SDn)	
		“Su mielu noru lankyčiau specialius kūrybiškumo ugdymo kursus, nes kiekviena nauja patirtis įdomi ir naudinga. [...]. Tai puiki proga būtų padidinti savo kompetencijas, pagaliau kitaip pažiūrėti į savo darbą ir į save patį“ (SDn)	
		“Manau yra labai svarbu ugdyti kūrybiškumą, ypač nuo pat mažumės, kad ir mokykloje. Manau kūrybiškumo ugdymas mokykloje užaugins inovatyvią kartą. Ir dar manau, kad kūrybiškumo ugdymas, visi šie kursai paremti ne tiek žinių perėmimu, kiek gebėjimu jomis naudotis“ (SDs)	
		“Manau gautume daug naudingų praktinių patarimų. Galima būtų atrasti visiškai naujų dalykų, pasimokyti ir ką nors sau pritaikyti“ (SDs)	
	Kūrybiškumo ugdymo centras	“Tai ir socialiniams darbuotojams ne pro šalį būtų pasinaudoti tokio centro paslaugomis. Va ir žinau kuriam žmogui galėčiau jį rekomenduoti netgi, nes tikrai matosi, kad žmogui trūksta ir idėjų, ir kitokio požiūrio“ (SDs)	
		“Žinokit manau tik teigiamai, kadangi kūrybingų darbuotojų poreikis vis didėja, dėl sudėtingėjančių problemų, kurioms spręsti reikia vis daugiau laiko, pastangų. [...]. O norinčių tikriausiai atsirastų ir ne vien iš socialinio darbo srities, kas gi nenorėtų gauti naujų žinių, kurios, galbūt, palengvintų problemų sprendimą“ (SDr)	
		“kūrybiškumo ugdymo centro įsteigimas būtų naudingas, nes padėtų socialiniams darbuotojams kūrybiškiau dirbti, kiltų naujų idėjų, veiklų ir panašiai“ (SDš)	
		“Lauksiu su nekantrumu tokio centro. Bėgant laikui mintys, idėjos pamažu išsisemia, todėl naudinga būtų pasidalinti patirtimi, naujovėmis, pasisėkimais ir su kitais“ (SDv)	
		“O kodėl gi ne. Būtų įdomu. Ir naudinga, manau. Tai būtų tikrai gera idėja. Tai padėtų ir patiems socialiniams darbuotojams į savo darbą pažvelgti kitaip, atsikratant stereotipinių minčių, ir klientams, nes teikiamų paslaugų kokybė turėtų pagerėti. Manau būtų labai naudingas ir reikalingas, nes darbuotojas dirbantis socialinį darbą ir nemokėdamas arba negalėdamas išreikšti kūrybiškai savęs tiesiog praranda motyvaciją darbui, atsiranda perdegimo sindromai ir panašiai“ (SDv)	
		“Manu, kad toks centras būtų labai reikalingas socialiniams darbuotojams, nes padėtų ugdyti kūrybiškumą, kuris suteiktų naujovių pagalbos žmogui procese, pakeistų tiek klientų, tiek socialinių darbuotojų požiūrį į socialinį darbą, kuris šiandien, deja, nėra vertinamas taip, kaip galbūt norėtusi“ (SDn)	
		“Būtų vykdomos paskaitos, seminarai, kūrybinio mąstymo ugdymas. Susipažintumėme su kitų rajonų socialiniais darbuotojais, keistumėmės patirtimi, sužinotume apie vykdomą veiklą, planus“ (SDn)	
		“Manau būtų labai įdomu ir naudinga. Užtektų programos ir prie kvalifikacijos kėlimo kursų, kas būtų privaloma išklaudyti. O jau tada yra kiekvieno darbuotojo reikalas ar jis tomis idėjomis pasinaudos.[...]. Dėl šios priežasties visuomenei iškilo būtinybė turėti ne tik išsilavinusius, bet ir kūrybiškus žmones, kurie gebėtų diskutuoti, kritiškai ir laisvai mąstyti, mokėtų prisitaikyti prie nuolat besikeičiančio pasaulio, bei darytų įtaką naujoms idėjomis ir darbams“ (SDs)	
		“Reikalingas manau, nes socialinis darbas susijęs su visokio tipo gyvenimiškomis sferomis, kur kartais reikia įdėti vaizduotės ir kūrybiškumo. Kūrybiškumo ugdymo centras socialiniams darbuotojams-tai labai įdomu. Ir manau, jeigu toks atsirastų, tai išlošime ir mes, socialiniai darbuotojai, ir mūsų klientai“ (SDs)	
		Kūrybiškumo reikšmė darbe	“Be abejo, kad kūrybiškumas palengvina socialiniame darbe. Aš manau, kad net prieiti prie žmogaus, užmegzti su juo kontaktą reikalingas kūrybiškumas. Gebėjimas kūrybiškai įvertinti esamą situaciją tiesiog palengvina sukurti tinkamą problemų sprendimo strategiją“ (SDs)
			“Manau, kad dėka kūrybinių gebėjimų, darbas tampa daug lengvesnis. Nes sakau gi, jeigu būčiau tokia mėmė sėdėčiau ir nieko negalvočiau, kaip čia ką geriau padaryt, tai arba klientai išsilakstytų, arba ant galvos užliptų, arba aš jau čia nebedirčiau...Kūrybiškas mąstymas ir elgesys motyvuoja ir veda į sėkmę, o taip pat suteikia gyvenimui daugiau prasmės bei pasitenkinimo“ (SDr)

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
	Lengvesnis, įdomesnis darbas	“Manau pasinaudojus kūrybiniais gebėjimais, kartais užbėgu įvykiams už akių, nu užkertu kelią galimoms problemoms šeimoje. Nestandartiniai sprendimų būdai padeda problemą išspręsti greičiau, mažina konfliktinių situacijų tikimybę. Tai neabejotinai palengvina darbą“ (SDš)
		“Negaliu teigti, kad visada palengvina, nes kiekviena situacija yra individuali, nepakartojama. Manau pozityvus požiūris į savo atliekamą darbą jau skatina ieškoti naujų, kūrybiškų problemų sprendimų būdų. Svarbu, kad darbuotojas išvelgtų prasmę savo darbo. Mane, pavyzdžiui, geri rezultatai džiugina ir tai dar labiau mane „užveda“ ir aš dar labiau to noriu ir stengiuos kažką sukurti, sugalvoti, kad būtų įdomiau, veiksmingiau...“ (SDv)
		“Kiekvienas turi savo darbo stilių, savaip pasiekia užsibrėžtą tikslą. Bet su vaikais kitaip ir negali dirbti. Tikrai kūrybiškai. Tik nuolat siūlydamas naują veiklą galima išlaikyti vaikų dėmesį, norą vykdyti ją. Tad ir pačiam socialiniam darbuotojui įdomu eiti į darbą, nebūna rutinos, kuri slegia, sukelia nenorą dirbti, depresijas, nuobodulį. Tai sakyčiau jog palengvina, nes pavyzdžiui man dirbant su vaikais, kūrybiškos idėjos labai svarbios, nes vaikai jau tokia grupė, kur turi būti kaip pasakyt, įdomus, reikia mokėti sudominti, juolab, kad tie vaikai, turi visokių elgesio sutrikimų, sunkiai sukaupia dėmesį, neprognozuojami“ (SDv)
		“Darbas tampa patrauklesnis, įdomesnis, labiau įtraukiantis. O kai darbas įdomus – jį lengviau dirbti. Be to, kūrybiškumas tai vienas iš būdų pabėgti nuo monotoniškos ir galimybė save realizuoti. Svarbu meilė darbui, o tada viskas savaime gaunasi. Tu tiesiog NORI dirbti ir dirbi.[...].Taigi gali ir save išreikšti ir klientui padėti“ (SDn)
		“Kūrybiški problemų sprendimai palengvina mūsų darbą todėl, kad kūrybinis mąstymas palengvina bendravimą, suteikia galimybę į darbą pažvelgti kitu kampu, leidžia į kitą asmenį geriau įsijausti. [...] kūrybiškumas pasireiškia vien pokalbyje su jais, kuomet aš turiu pakeisti pokalbio temą, kad jis nusiramintų, susikauptų darbinei veiklai...,turiu nuolat derinti pokalbio temas, kad nesukelčiau nemalonių prisiminimų, pykčio priepuolių ar panašiai. Taigi turiu gebėti suktis iš bet kokios padėties, ar situacijos ir šis mano kaip pasakyt, išvalgumas, greitas orientavimasis, tikrai palengvina mano darbą. Kartais aišku visko pasitaiko, nespėji sureaguoti ir neduok tu Dieve [...] jau ir man pasidarė sunku valdyti situaciją. Galvojau jau teks kviesti gydytoją į pagalbą, bet va sugalvojau pasikonsultuoti su kolege, tai bendrom jėgom išsisukom. Tai vat tokių atvejų būna labai daug, tai jeigu ne tos mintys, sumanymai visokie, tai prapultume šitam darbe, būtų labai sunku“ (SDn)
		“Žinoma, jei visi komandos nariai būtų kūrybiški, nesiremtų vien tik patikrintais problemų sprendimais, neturėtų išankstinių nuostatų, darbinė veikla būtų vykdoma lengviau. Kūrybiškas problemų sprendimas leidžia pažvelgti į situaciją netradiciškai, suvokti ją įvairiais atspalviais, todėl lengviau išvengti perdegimo sindromo, lengviau įvertinti situaciją ir atrasti ne tik teigiamų, bet ir neigiamų pusių. Išspręsdus kokią nors situaciją kūrybiškai, panaudojus tam dar neišbandytus metodus ar ką nors sukūrus, apima nuostabus jausmas, didėja savęs vertinimas, pasididžiavimas gebėjimais ir tokia dėkinga profesija, kuri sudaro galimybes kasdien susidurti su naujais iššūkiais, galimybėmis, verčia daug mąstyti, greit reaguoti“ (SDs)
		“Žinot kaip, manau, kad būtų užtikrinta gyvenimo Lietuvoje gerovė, Lietuvos socialinių paslaugų įstatymas ar tai katalogas labai dažnai nėra pajėgus išspręsti atsidūrusių probleminėje socialinėje situacijoje asmenų problemų. Jei socialinį darbą dirbantys asmenys nebus kūrybiški, empatiški jų darbinė veikla bus niekam nereikalinga. Kiekvieno asmens patekusio „į problemą“ ir kreipusio pas socialinį darbuotoją problema yra labai didelė ir neturinti jokių šansų išsispręsti. O socialinis darbuotojas bendraudamas ir „diagnozuodamas“ problemos priežastis stengiasi pajungti į situacijos sprendimą ir patį klientą. Situaciją „apžaidžia lyg išvyniodamas iš suvelto kamuolio“ tokiu būdu klientas pradeda savarankiškai galvoti ką gali jis pats padaryti, kad ši situacija pasikeistų [...]“ (SDs)
		“Žmonės dirba, ir manau kiekvienam svarbu būti kūrybiškam savo darbe, tas manau duoda geresnių darbo rezultatų“ (SDs)
	“Pasitelkiant kūrybiškumą, randamas individualus ir unikalus problemos sprendimo būdas. Pasiekiamas geresnis rezultatas“ (SDr)	

Kategorija	Subkategorija	Ilustruojantys teiginiai
	Geresni darbo rezultatai	<p>“Be kūrybiškumo tiek darbas, tiek gyvenimas būtų neįdomus, niūrus. Manau aukštą socialinių paslaugų kokybę lemia socialinio darbuotojo profesinis pasirengimas, turimos žinios, įgūdžiai, nuolatinis jų atnaujinimas. Taigi kūrybiškumas neatsiejamas įgūdis, kurį darbuotojai turėtų naudoti savo darbe, dėl teikiamų paslaugų efektyvumo. [...] Taip lengviau užsimezga kontaktas, atsiranda grįžtamasis ryšis ir pasiekiamas geresnis rezultatas“ (SDv)</p>
	Požiūris į kūrybiškus sprendimus	<p>“Kadangi dirbdama ir ne tik, aš naudojuos savo kūrybiniais gebėjimais, kaip mąstymas, greita orientacija, lankstumas, esu plačių pažiūrų, tai požiūris tikrai teigiamas. Be to, sprendama problemas visuomet matau ne vieną teisingą atsakymą, o kelis, ir renkuosi, kaip tada galvoju, patį tinkamiausią. Taigi atsargoj lieka dar keli variantai, dėl visą ko, kaip aš sakau. Jei nepadeda išbandyti metodai- reikia ieškoti kitų. Reikia, kad tavo pasiūlymus dar palaikytų ir tavo kolegės, valdžia, kitos įstaigos ir pats klientas. Turi būti glaudus bendradarbiavimas tarp visų proceso dalyvių. Tavo kūrybiškumas nebūtinai gali būti priimtinas kitiems“ (SDs)</p> <p>“Požiūris tik teigiamas, nes mano manymu, kūrybiškumas - neatsiejama socialinio darbuotojo savybė, kuri leidžia rasti greičiausią ir tinkamiausią būdą išspręsti problemą“ (SDr)</p> <p>“Manyčiau kūrybiškas požiūris padeda priimti originalius ir tikslingus sprendimus, suteikia platesnį metodų pasirinkimą problemų sprendime. Taip pat pasitelkiant savo gabumus mes galime padėti, kad klientas pats norėtų keisti esamą situaciją, o tai ir yra svarbiausia mūsų užduotis“ (SDš)</p> <p>“Nežinau net tokio darbo, kurį galėtų dirbti ne kūrybiškas žmogus, su visai tuščia galva. Turbūt turėtų būti žmogus-kompiuteris tikrai. Juk tu privalai būti kūrybiškas ypač socialiniame darbe, kur tų problemų daug, ir jos kiekvieną kartą vis kitokios. Ir nėra juk kažkokio standarto visoms toms problemoms, atvejams spręsti. Tu turi būti nuolat pasiruošęs bet kam, aišku išmanyti, žinoti tam tikrus dalykus irgi reikia, nes visgi dirbam su žmonėmis su ypatingais poreikiais. Bet vistiek tu turi būti lankstus, kaip ta gyvatė: išsilankstyti visaip ir vistiek rasti išeitį. O kas nemokės išsilankstyti, taip ir liks užburtam rate“ (SDv)</p> <p>“Pasitelkiant kūrybiškumą socialinės problemos sprendžiamos žymiai paprasčiau ir greičiau. Jei stebėtume socialinį darbuotoją, taikantį savo darbe kūrybiškumą, pamatytume, kad darbą dirba su malonumu, į darbą eina lyg į šventę. Socialinių problemų turintys asmenys tiesiog „ieško“ tokio darbuotojo, nes žino, kad jo problemos bus tikrai išspręstos. Jis labiau pasitiki tokiu darbuotoju. Jei stebėtume klientą, kuriam buvo suteikta kūrybiška pagalba, matytume, jog žmogus jaučiasi reikalingas visuomenei, įgauna motyvacijos pats spręsti bet kokią savo problemą. Taip kad aš neįsivaizduoju savo darbo be kūrybiškumo taikymo. Sakyčiau net neįmanoma būtų. Visgi dirbu su žmonėmis...“ (SDn)</p> <p>“Kūrybiškumas yra svarbi problemos sprendimo sudedamoji dalis. Socialinio darbuotojo pagrindinis darbas ir yra problemų sprendimas. O problema gali būti sprendžiama ir kūrybišku mąstymu, ir kūrybiškais veiksmais. Manau čia vienas nuo kito priklauso“ (SDn)</p> <p>“Būtent socialines problemas, labiau nei kitokio pobūdžio problemas, geriausiai yra spręsti kūrybiškai ir, galbūt, net kiekvieną kartą vis kitaip, jei tai įmanoma. Klientų problemos yra daugialypės, netradicinės, todėl ir sprendimų paieška bei patys sprendimai turėtų būti atitinkami. Empatijos naudojimas socialiniame darbe reikalauja ypatingų kūrybinių gebėjimų, kuomet reikia ne tik sugebėti įsijausti į klientą, bet ir jį atspindėti taip, kad tai būtų veiksminga“ (SDs)</p> <p>“Pasitelkus kūrybiškumą, mano darbinė veikla pasidaro įdomesnė, naudingesnė. Juk atsibosta ta pati rutina, vienas per tą patį... Tik nuo mūsų priklauso, ar mūsų darbas bus mėgstamas ar ne, juolab kai yra visos galimybės saviraiškai dėl kitų“ (SDs)</p>